
ΚΑΛΩϹ Α
ΚΟΥΕΙΝ ΜΑΛ
ΛΟΝ Η ΠΛΟΥ
ΤΕΙΝ ΘΕΛΕ.
VI. PARS.
ANTIQVITATVUM
ROMANARVM
Siue IIII Tomus,
Inscriptionum & Monumentorum, quæ Romæ in saxis & marmoribus visuntur
Autore
I.I. Boissardo Vesuntino omnia studiose conquisita & excepta,
Artificib⁹ vero
Theodori de Bry relictis filijs recens in ære efficta foras data, Francf.
Anno M.D CII.

AD ILLVSTREM ET GENEROSVM VIRVM FRANCISCVM BOVRSOLIVM, EQVITEM AVRATVM, VICECOMITEM ET BARONEM DE BEAVREPOS, Dominum de Bourſoles, Berbieres, Roſſignac, Dauignac, & Caſſaide.

Janus Iacobus Boiſſardus.

CVM ſuperioribus annis proximè elapſis tres Tomi Romanarum inſcriptionum cælo, & opera Theodori de Bry publicati eſſent, laudabili applauſu omnium eorum, qui ſtudio antiquitatum delectantur, ſupereſt hęc quarta, & vltima pars, Heros generoſe, quam tuo nomini conſecratam Theodorus & Iſraël de Bry, filii & heredes defuncti, pari ſolertia, & artificio excuſam præbent, eodem affectu, & deſiderio ſtudentes publicæ vtilitati prodeſſe, quo illorum Parens. Volumen hoc ſi eadem fronte, & beneuolentia excipias, qua ſolitus es hactenus officioſam erga te meam voluntatem probare, habebo quod mihi ex animo gratuler, tibique gratias agam, qui tam beneuolè, tam comiter meum ſtudium amplectaris, patiarisq; me eum ſcopum attingere, quem tot vigiliis, & laboribus mihi propoſueram placere, & gratũ eſſe Optimatibus, & Nobilibus ſummo loco natis, eximiaq; eruditione præditis, magnæ laudi ducendum eſt. Non enim tantum apud Gallos propter generis nobilitatem, ſtudiumq; militia commendaris, (nam & hæ dotes, & virtutes multis aliis communes ſunt) ſed hinc perfectioni accedit aliud peculiare, & quaſi proprium, nempe non vulgaris rei literariæ cognitio, ac venuſtiſſimæ Poëſeos exercitium, quod rarum eſt inter Gallos nobiles, quibus præcipua delectatio eſt arma tractare, Martiaq; inter prælia verſari Libros, & Muſarum occupationes togatis, vt loquuntur, & ocioſis hominibus relinquunt, qui vel ſacris præfecti, vel ad inſtituendam iuuentutem in bonis liberalibusq; diſciplinis ordinati ſunt. Tu autem, vt præcipuum viri generoſi munus circa bellica exercitia conſtitui debere iudicas, exiſtimas tamen ea neutiquam

impediri, aut torpescere bonarum scientiarum cognitione, quam & lubenter colis, singulariq; beneuolentia in aliis prosequeris. Hinc fit vt tantę animi generosi dotes tibi fauorem literatorum omnium, gloriamque primam tibi apud peregrinos conciliauerint. Pulchrum est, & laudabile à bonis diligi, & eorum præconio cohonestari. Bellica sanè virtus, vt est excellens, & admiranda, infeliciq; hoc sæculo (quo violentia, ambitio, raptus, & auaritia inexplebilis Principum animis imperant) planè vtilis, & necessaria: Vis aduersariorum, irruptionesq; tyrannorum non nisi militari virtute arceri, & repelli possent. Ea tamen radios sui splendoris ad posteritatem producere non posset, nisi memoria, & laude viuentium: quæ facile inuidia minuitur, vel malitia labefactatur, cum plerique mortalium non facile ferant laudes alienas, existimantes tantum sibi detrahi, quantum aliis tribuitur, licet optimè meritis de Republica. Huic malo nulla alia ratione medetur gloria, quàm dum generosorum virorum magnanimi conatus consilia prudentia, & egregiè gesta literarum monumentis commissa memoriam æternam, & posterorum laudabilem recordationem adquirunt: quæ tanquam subinde renata lectione repetita, & oculis hominum frequenter proposita, laudes nouas quotidie merentur, adquirunt, & obtinent, maiores plerunque post obitum, quàm in vita. Nam id esse videmus naturale, & vitium hoc insitum mentibus mortalium, vt virtutem præsentem oderint, absentem quærant inuidi. Qui igitur literarum munus & laudabile beneficium contemnunt & reiiciunt, malè sibi consultum volunt, nescii sine literis rerum omnium excellentium memoriam obliuione tegi, & tenebris obscuritatis æternæ sepeliri. Sed, vt ait Tullius:

Præstantes viri nunquam tanta conati essent, quæ ad posteritatis memoriam pertinerent, ni animo vidissent, posteritatem ad se pertinere posse. Sed nescio quo modo animus erigens se posteritatem semper ita prospicit, quasi cum excesserit è vita, tum denique victurus sit. Et alibi: *Quis tantos labores diurnos nocturnosq; domi militiæq; susciperet, si iisdem finibus gloriam suam quibus vitam esset terminaturus? Nullam virtus aliam mercedem laborum periculorumq; desiderat, præter hanc laudis & gloriæ. Qua quidem detracta, quid est quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam breui tantis nos laboribus exerceamus? Insidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat, & admonet non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni honestate æquandam.* Hæc Cicero.

Cum autem hæc commemoratio non nisi literarum & scriptorum beneficio adquiratur, nonne eos admodum insanire, & iudicio carere dice-

dicemus, qui literas tanquam inutiles contemnunt, & earum cognitionem reiiciunt? sine quib. cum vita terminatur omnis memoria viriliter gestorum. Quod si ad bene agendũ alacriter accingimur, vt de Patria, parentib. & amicis optimè mereamur, nemo tam stupidus erit aut vecors, qui audeat ꝓfiteri se id gerere vtilitatis suæ, aut lucri alicuius sordidi causa, vt solent mercenarii. Finis magnanimitatis aliorumq; consiliorum erit, vt laudem aliquam apud nostros & peregrinos adsequamur, nõ momentaneam, aut mœnibus nostræ vrbis circumscriptam, sed longè lateq; apud viuentes & posteros continuatam, dicamurq; publicum commodum priuatæ vtilitati, imò nostræ saluti, si ita res exigat, præposuisse. Hinc Curtii, Horatii, Decii, Bruti, Regulus, aliiq; plurimi mortem vltro subiuerunt, nihil aliud expectantes, quàm fortiter gestorũ memoriam sempiternam. Virtutis honos præmium: & fama virtutis stimulus: Vir bonus gloriam virtutis præmium, haud prædam poscit: Honos alit artes; Fomes virtutis gloria. Ad hoc argumentum infinitę sententiæ libris antiquorum insertæ referri possunt. Hinc videmus in ciuitatibus probè ordinatis publicè statuas locatas esse viris magnis, & de Republica benè meritis. Hinc tot inscriptiones & elogia aheneis tabulis, aris, cippis, columnis, arcubus, & marmoribus exquisitis incisa, templis, foris, theatris, & circis exposita, quæ laudes & encomia virorum fortium & sapientum continerent. Hinc Principes magni, ob prudentiam, & publica commoda viriliter & sapienter procurata, ad Deos relati sunt, illisq; consensu omnium populorum honores publici decreti sunt, trophæa erecta, signa locis celebrioribus posita, & quicquid ad sempiterni nominis memoriam facere videretur procuratum est. Quæ omnia nisi ad posterorum notitiam peruenire posse visa essent, frustra per virtutem tantos labores sustinuissent. Propterea hic liber, sicut & tres priores, institutus est, vt ex inscriptionibus & elogiis, quæ in iis continentur, cognoscat Lector, amplum claræ virtuti præmium tribui, quando fama sempiterna conatus egregios comitatur, & perpetua commendatione sequitur, quod solis scriptis, & literarum monimentis paratur. Laudem itaq; non mediocrem adsequeris, Heros generose, qui bello rerumq; cognitioni idoneus, ad vtrumque paratum te præbeas: horasq; diei selectas exercitus militiæ sedulo impendas, & alternatim lectioni historiarũ animum adplices, ex qua prudentiam summam & sapientiam adquiris, animumque laboribus bellicis defatigatum iucundissima voluptate Philosophię recrees, & refocilles, vt paulò post alacrior ad priora munia reuertaris. Nam, vt ait Cicero pro Muræna: *Rei militaris virtus præstat cæteris virtutibus: Omnia nostra studia, & hæc forensis laus, & industria latent in tutela, & præsidio bellicæ virtutis: & simulatq; increbuit*

suspicio tumultus, artes illico nostræ conticescunt. Omnia denique quæ sunt in Imperio, in statu ciuitatis ab iis defendi, & firmari putantur, qui militari virtute antecellunt. Dux bellicus in propagandis finibus, docti & sapientes in regendis exercitantur: Non igitur tantum tollit virtutem militarem, vt ab ea bonarum literarum cognitionem excludat. Ideo primo officiorum dicit: *Parua sunt arma foris, nisi est consilium domi.* Et, *Non minorem vtilitatem adferunt, qui togati publicè præsunt, quàm qui bellum gerunt. Itaque eorum consilio sæpe, aut suscepta, aut confecta bella sunt. Quare expetenda magis est decernendi ratio, quàm decertandi fortitudo. Temere enim in acie versari, & manu cum hoste confligere immane quiddam est, & belluarum simile.* Et 2. de Oratore. In rebus magnis, memoriaque dignis consilia primum, deinde acta, postea euentus spectantur. Quare consultò & sapienter faciunt, qui studium vtrumq; coniungunt, quod semper facere solitus es: Et cùm non possis assiduus esse lectioni, amas, foues, & peculiari fauore prosequeris literatos, eorumque studia, quantum potes, adiuuas, & promoues. Et quia satis animaduerti te non mediocriter delectatum fuisse antiquarum inscriptionum Romanarum inspectione, quas olim ex marmoribus tanta diligentia, labore, & sumptu collegi, præter duos priores tomos illustri viro Hermanno Baroni à Goër dicatos, tertium superiore anno publicatum, & hunc quartum tibi sacratum esse volui: quò tibi deuotum meum officium aliquo insigni testimonio probarem; & vt aliqua in parte beneuolentiam tuam promererer, cuius me participem fore tam comiter, tam benignè hactenus promisisti. Deus optimus maximus te perpetuò conseruet, tuosque conatus cum omni felicitate ad exitum faustum prosperumque perducat. Vale.

AD

AD LECTOREM.

Ioann. Theodorus & Ioann. Israel de Bry fratres.

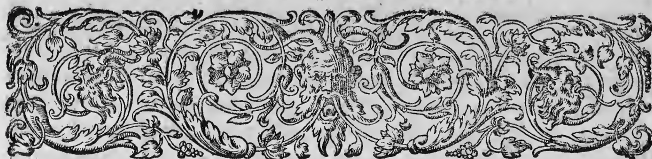
QVAMDIV in hac vita fuit piæ memoriæ Parens noster Theodorus, hunc sibi scopum semper proposuit, vt de literatis optime mereretur. Quapropter omni diligentia & solertia perquisiuit vndique omnia, quæ possent Reipublicæ literariæ vtilia esse, ac simul iucunda, nullis parcens sumptibus, nullos subterfugiens labores, quo posset bonorum studiis, & expectationi satisfacere. Cuius rei luculentissima reddunt testimonia tam præclara opera, quæ suis prælis subiecit, ac per totam Europam summa cum laude publicauit. At inter alia quæ edidit spectatu & lectu dignissima, bonorum omnium iudicio reponi debent inscriptionum Romanarum libri, quæ Ioan. Iacobi Boissardi Vesuntini opera & sedulitate collectæ sunt, additis etiam signis & marmorum delineatione tam exquisita, vt absentes etiam integras formas, & lapidum similitudinem expressam videre possint. Ingeniosum hoc opus ad Parentum nostrum transmissum est ab auctore, vt typis aheneis excuderetur. Qua in re, Lector candide, iudicare potes, quantæ in tam magno, & laudabili opere faciendæ fuerint impensæ, quantæ vigiliæ, & labores subeundi. Sed DEI gratia totum hoc negotium ad optatum finem perductum est. Duo namque tomi primi, à nostro parente perfecti, duobus libris veteris nouæq; Romanæ Topographiæ ab eodem Boissardo conscriptis adiuncti sunt. Post Parentis nostri obitum, nos vt nominis facultatumque, sic & studiorum communium heredes, tertium Volumen anno superiore cælauimus, & luci publicæ dedimus. Restabat hoc quartum & vltimum, quod expressum publicamus, sperantes eodem applausu & beneuolentia exceptum iri, qua priora probata sunt. Vtque hæc pars vltima illustrior, & commendatior in theatrũ veniret, quia ex maiori parte tractat sepulchrorum inscriptiones, & Epitaphia, existimauimus non inutile fore, si ad finem huius Voluminis subiiceremus tractatum eruditissimum de sepulchris, olim conscriptum à doctissimo viro Lilio Gregorio Gyraldo Ferrariense, *qui plurimum facere videtur ad dilucidationem eorum, quæ hoc libro continentur. Videbis igitur, Lector candide, probabisque institutum nostrum, quod circa hoc maximè incumbit, vt tibi satisfacere possimus, & doctis omnibus placere. Vale felicissime.*

LILIVS

LILIVS GREGORIVS GYRALDVS IOANNI FRANCISCO PICO MIRANDVLÆ PRINCIPI, S. P. D.

EX quo tu, Pice optime, ex vrbana tempestate naufragum & omni ex parte quassatum, rerumq; omnium inopem, in hoc florentissimo tuo oppido Mirandula, quasi in portum collegisti, vbi, vt alter Alcinous iactatum Vlyssem, me vltra merita fouisti, sæpiusq; inter loquendum à me petiisti an quicquam inter naufragii tabulas reliqui superfuisset? quod si non publice & passim omnibus exponi, priuatim saltem & seorsum, ab amicis præsertim intimis conspici posset: & inter alia me rogasti de sepulchrorum, & sepeliendi ratione, quod tu scilicet iam supergressus septenarii & nouenarii anni ancipitem climactera sepulchrum tibi mediteris. Quare cum inuolucrum nescio quo fato mecum enatasset, illud his diebus, quibus tu apud Clementem VII. Pontificem maximum, & Carolum V. Augustum Cæsarem Bononiæ abfuisti, tanquam mango interpoliui. Non quidem vt illud venale haberem, sed ea tantum ratione, vt aliquam tibi, si non gratiam referrem, (qui enim id possum) at saltem illius significationem præ me ferrem. Vale. Ex arce tua Mirandulana, Mens. April. M. D. XXXIII. cuius anni mense Octobri infelix Princeps & vita & oppido à fratris filio per nocturnas insidias priuatus est, & ego miser omni fortuna exutus vix vnus euasi.

LILII

LILII GREGORII GYRALDI FERRARIENSIS,

DE SEPVLCHRIS ET VARIO SEPELIENDI RITV LIBER SINGVLARIS, AD CAROLVM Miltzienn Germanum.

EXORDIVM.

SVNT plerique, CAROLE, qui nullis sumptibus, nullis quantumuis immodicis expensis parcunt, vt vel ædes sibi magnificas, vel illustria monumenta construant, non illa quidem perpetuo duratura, vt quæ omni tum fortunæ, tum temporis iniurię sint exposita, qui tamen haud immerito nonnullam alicuius temporis gloriam consequuntur, ex iis enim eorum quædam animi magnitudo conspicitur. Tu vero cum didiceris, nulla esse monumenta perenniora iis, quæ animo & ingenio pariuntur, omni ope & studio niteris, vt tibi tale compares monumentum, quod duret æternum. Nam cum sis nobilissimâ familiâ editus, in qua complures tum literarum omnis generis, tum armorum studiis excellentes floruere, non solum in ista vestra tota, vt est latissima, GERMANIA cogniti, sed ob eorum domi forisque egregia facinora, per omnem fere Europam celebrati: quibus ne tu degener esse viderere, in ITALIAM commigrasti, luculenta tibi optimarum artium, virtutumq; omnium monumenta paraturus, atq; in primis sanctissimis tum Pontificiis, tum ciuilibus legib. strenue operam impendis, quarum auspicio vides iustissime cuncta regi, cædes tolli, ius & æquum coli, mores custodiri, ciuitates denique & resp. florere. Sed interea & humaniorum studiorum non aspernaris elegantiam, nec minus etiam amplecti videris eius facultatis professores, quos & tua liberalitate munificentiaque demereris, amantissimosque tui efficis, vt qui illius sententiam optime teneas, nullum præclarius nec perennius esse monumentum asserentis, quam bonarum literarum. Nam per DEVM immortalem quid

SIMANDIO, quid MERIDI, quid ARTEMISIÆ, quid aliis demum pene innumerabilibus ingentes moles verius, quam sepulchra struxisse profuisset, quarum nunc vix nomina restant, nisi literariis monumentis potius, quam cæmentitiis & marmoreis structa fuissent? nec dum earum in præsentia alia manet imago, nisi quam fidelissimo literarum stylo scriptorum bonorum manus formauere. Errat, CAROLE, errat profecto, quicunq; vel BRYAXIN, vel PHIDIAM, vel POLYCLETVM, vel LISIPPVM aliumue quemuis ex eiusmodi celebratis artificibus aliquid ex marmore, alioue quouis metallo seu materia effinxisse putat, quod elegantius perfectiusue fuerit, quam quæ vel ab HERODOTO, vel à DIODORO, vel PLINIO, aliisue scriptoribus expressa sunt. Qua ex re, recte, vt opinor, ille qui interrogatus, quo vellet artifice potius, quoue metallo effingi, malle se, ait, excellentis scriptoris laudibus describi, quam vllo, quantumuis pretioso metallo ab optimo quoquo artifice effingi: illius enim scripta quam mundus ipse, tam diu duratura. Sed quorsum, fortasse rogas, hæc tam alte repetita? non aliam certe ob causam, nisi vt, quod vulgo dicitur, te sponte currentem impellerem, & ad bonas artes capessendas animarem, simulq; vt aliqua ex parte tuis in me meritis hoc libello, sub nomine tuo edito, gratiam referrem. Nam si quo minus alia re possum, hoc saltem efficiam, vt ne erga te penitus ingratus fuisse videar, tuæque vel beneuolentiæ, vel liberalitati minus respondere.

PROPOSITIO.

Nunc de LIBELLO pauca quædam præfabor, quem de vasis sepulchralib. varioq; Gentium sepeliendi ritu inscripsimus. Nam cum de vasis ingens opus multis digestum voluminibus in manu habeam, in quo vasa ipsa, quantum in me est, suis reddo officiis, in hoc de sepulchralibus egi. Vas enim, vt primo eius operis volumine definiui, est quicquid quippiam intra se continet, vel quod ad eum vsum comparatum est. Vnde sicut Sacris, Medicinæ, Coquinæ, aliisq; rebus propria & peculiaria vel cõmunia vasa adscripta ostendimus, ita huic iure de sepulchralib. vasis nomen indidimus. Verum quoniam sepulturæ variæ sunt species, varii quoque sepeliendi mores, quapropter in hoc scripturo mihi de sepulchris, visum est paulo altius rem repetere, deque vario sepeliendi ritu, multipliciq; instituto tibi, & si per te alii forte legerint, non vt puto, ingrata nec inutilia colligere, quæ vt aliud nihil faciant, nos certe mortis memores efficient, mortales esse docebunt, nihilq; in hac mortalitate diu duraturum. Ea vero nunc demum ratione hoc quicquid est libelli

belli exſcriptum ad te miſimus, vt ſi editione, an potius ſepultura dignus tibi viſus fuerit, meritam ſortiatur conditionem.

PLVTO.

PLVTONEM, quem tum DITEM, tum SVMANVM Latini, Sabini SORANVM vocauere, ſepulcrorum, funerum & exequiarum inuentorem antiqui crediderunt, cum harum rerum nulla, vt ferunt, apud gentes antea in vſu fuiſſet, atq; hac ipſa cauſa vulgo creditum fuit, vt inferis DEVS & vita functis imperaret.

LIBITINA.

Libitinam quoq; Romanos DEAM ſepulcrorum præſidem coluiſſe accepimus, in cuius templo, quæ ad ſepulturas neceſſaria eſſent, venderentur, eandemque cum PROSERPINA, ſeu potius VENERE DEAM eſſe arbitrati ſunt. Cuius non abſimilis fuit, quam Epitymbiam VENEREM Delphici vocauere. Sed & VBIDINAM eandem fere cum Libitina Gręci quidã fecere. A Libitina certe Libitinarii apud Latinos dicti, qui à Græcis νεκροθάπται & νεκρόθοροι dicuntur, vt eſt apud Vlpianum de Inſtitoria. Dicuntur & Veſpillones.

Templorum origo.

Fuit vero vſque adeo antiquis ſepulchrorum cura, vt non aliunde Templorum & ſacrarum ædium originem deductam, diligentiſſimi ſcriptores tradant, Euſebius & Lactantius. Qua de re & Clemens Alexandreus, in adhortatione quapiam ad Græcos, ſi ita recte προτρεπτικὸν interpretamur, ſic ſcriptum reliquit; Superſtitio, inquit, templa condere perſuaſit: quæ enim prius hominum ſepulchra fuerunt magnificentius condita, templorum appellatione vocata ſunt. Nam apud Lariſſeam ciuitatem, in arce in templo Palladis, ACRISII ſepulcrum fuit, quod nũc ſacrarij loco celebratur. In arce quoque Athenienſi, vt eſt ab Antiocho in nono Hiſtoriarum ſcriptum, CECROPIS ſepulchrum fuit. In templo vero Palladis, quam Poliada Græci appellant, iacet ERICHTHONIVS. ISMARVS autem Eumolpi atque Dariæ filius in Eleuſine, vna cum Celei natabus ſepultus, & reliqua quæ multa Clemens colligit, & ab eo Euſebius, quæ in Latinis codicibus non habentur.

Simulacrorum origo.

Sed vt templa, ita & ſimulacra atque idola à ſepulturis originem traxiſſe, ſunt qui videri velint, quos inter DIOPHANTES LACEDÆMONIVS, qui ANTIQVITATVM LIBROS XIV. ſcripſit. Is SYROPHANEM ait ÆGYPTIVM, hominem locupletiſſimum filio ſuperſtitem eius deſiderio ſimulacrum domi conſtituiſſe, ad quod familiares confugerent, cum domini iracundiam furoremue euitare vellent, quomodo familiares à Domino veniam conſecuti, ſimulacrum ipſum floribus & coronis ornare ſoliti erant, & odoramenta, aliaq; eiuſmodi adolere, quę ſunt poſtea ad ſepulchra translata.

Cauſæ ſepulturæ.

Si quis tamen in vniuerſum ſepeliendi cauſam indagare voluerit, multum erit ei maxime elaborandum, (alia enim aliis gentibus cauſa extitiſſe videri poteſt) vt ex iis, quæ infra narrabimus, facile perſpici poterit. Si tamen accuratius res ipſa perpendatur, duplicem in primis eam eſſe videbimus, vt ſcilicet poſteri ſibi quoque moriendum eſſe admoneantur, & ſimul omnibus illuc tentendibus recte ac ſancte viuendum eſſe. Quibus rebus ad bene beateque viuendum naturæ quodammodo iure impellimur. Vnde & eadem, vt opinor, ratione, DIVVS PLATO ſuæ Philoſophiæ ſcopum finemque in mortis conſideratione eſſe ſtatuit. ANNEVS tamen SENECA non defunctorum, ſed viuorum cauſa ſepulturam inuentam eſſe voluit, vt ſcilicet hominum cadauera viſu & odore foedo à viuentium medio amouerentur: id quod ego factum crediderim, poſteaquam iam coetus hominum Vrbes ac Ciuitates conſtituere coepiſſet. Sed vtcunq; his altius forte repetitis omiſſis iam ſepulcrorum varias formas, variaſq; figuras & lineamenta breuibus circumſcribam, quæ tum à me conſpectis monumentis & ſepulcris, tum ex probatiſſimis autoribus collegi.

Forma & inſcriptio conſtituunt ſepulchrum.

Nam cum in primis ſepulcrum omne duabus rebus conſtet, forma & inſcriptione, antiqui maxime ſtuduerunt, vt ad commenſum & ſymmetriam vtrunq; conſtituerent, vt videlicet monumentum inſcriptioni, inſcriptio monumento, quadam congruente ratione reſponderet. Sed de horum altero nos architectorum præcepta inſtituent, de altero Antiquitatum exempla nos inſtruent, & quæ tot extant Eulogia & collecta & edita vulgo.

Epita-

Epitaphiorum Lex.

Tituli enim qui Epitaphia dicuntur, Autore Platone, quatuor Versiculorum numerum excedere non debent, vt transiens Viator facile perlegat; Verum hoc ab eo dictum quidem præclare, sed suæ secundum instituta ciuitatis. Nam aliter factitatum non solum à Græcis sui, sed & à Latinis nostris barbarisque videmus. Inoleuit etiam plerisque antiquorum vsus, vt soluta frequentius oratione, quam versu Epitaphia sepulturis inscriptiones adhiberent, & quod Elego plerunque carmine fierent, ἐλεγεῖα à Græcis sæpe vocata reperies. Epitaphia vero ipsi legimus Græcis literis, Latinis, Hetruscis, Ægyptiis, Hebræis & Barbaris cæteris.

Forma sepulcrorum.

Sepulcri igitur formam alii, & quidem quorum corpora non cremebantur, non maiorem apud antiquos, quam vt corpus caperet, faciebant, quod & à plerisque hoc quoque tempore fieri videmus. Antiqui vero id in vasis interdum stantis forma, interdum columellæ, nonnunquam arculæ vel plutei specie conficiebant: nonnulli in tabellæ scriptoriæ planitiem effingebant, alii amplius quiddam & maius adornabant, vbi & titulos, & rerum gestarum monumenta insculpebant: quidam in scrinii marmorei; nonnulli in lectuli speciem sepulcra struxere; quidam & gradus his addidere, alii sacella proxime erexere. Fuerunt & qui columnas ingentes, aut pyramides, vel obeliscos, procerosue colossos erigerent. Verum in columnarum genere illę pręcipue celebratæ, quæ ad pedes plus minus centum ductæ sunt, quæ circum vndiq; signis asperæ & rerum Historiis circumuestitæ; intra autem gradus habent ad cochleam, quib. ad summum earum vsq; ascēdi potest, quales adhuc Romę cernuntur. Fuerunt & qui criptas subterraneas, quas Græci Hypogæa, Latini conditoria nuncupant, sepulcris disponerent, cuiusmodi me vidisse tum aliubi, tum Romę, tum Baiis succurrit. Sunt & eiusmodi quædam Christianorum Hypogæa prope Templa, vt Veronæ, & adhuc toto fere in Latio conspiciuntur bustuaria familiarum & domesticorum, tellure suffossa, distinctis paruo per parietes interuallo bustulis, quibus crematorum reliquiæ condebantur. Stantq; breues titulis, Pistoribus, Coquis, Tonsoribus, Aliptis, & cæteris eiusmodi ex familia. Sed & effigies tum gypso ac polline marmoreo ac calce fictas, tum marmore sculptas, tum diuerso metalli genere formatas, in solatium & memoriam antiqui exprimere consueuerunt, quarum mentio frequens apud celebratos autores, Marcum Tullium,

lium, Plinium, Lactantium, Statium, Martialem, item Historicos, quam consuetudinem & nostra demum hac tempestate ab aliquibus nouari iam plane vidimus.

Materia Sepulchrorum.

Nunc ex qua materia sepulchra confici solebant, res ipsa, & locus, vt ostendam, exposcere videtur. Nam veluti varia fuit & diuersa sepeliendi ratio apud nationes, & vario subinde tempore, ita varia quoque fuit & diuersa, ex qua monumenta conficerentur, materia. De sepulchris igitur nos ita statuimus, vt alia animata dicamus, alia inanimata. Animata rursus in ea quæ ratione pollent, & quæ rationis expertia sunt, partimur.

Sepulchra animata rationalia.

Nam aliis homines ipsi sepulchra fuere, vt eorum, penes quos mos fuit, vt mortuos vorare, & humana carne vesci, vnde & illis vocabula Anthrophagi, & Anthropophaphi: vel eorum qui potu defunctorum cineres hauriunt.

Sepulchra animata irrationalia.

Aliis sepulchra fuere animantia bruta & rationis expertia, vt qui suorum cadauera canibus vel vulturibus, cæterisq; feris exponerent.

Sepulchra animata.

Aliis item Elementa ipsa sunt sepulchra, vt eorum qui terra conduntur, qui aqua submerguntur, qui igne cremantur, qui per aera suspensi arboribus vel patibulis suffiguntur. Ac de his quidem omnibus est à nobis copiosius agendum, cum de singulis Nationibus instituta trademus. Ex omni præterea metallo sepulchra & loculos factos partim legimus, partim ipsi vidimus, ex auro videlicet, argento, ære, orichalco, ferro, plumbo, stanno, electro, magnete, plurimum vero ex marmore, eoq; diuersi generis. Item ex coctilibus fictilibusq; vasis, tegulis, plinthis, ex argilla, cretaue, sed & ex ligno, ligneisq; arculis, vitreis etiamnum vasculis & cristallinis, aliisq; eius operis.

De Iure Sepulchrorum.

His ita de sepulchrorum forma & materia à nobis breuiter expositis, illud iure subdemus, sepulchrorum iura semper sacra habita non modo Græcis ipsis, & Romanis, sed & Iudæis & Barbaris quoq; Nationibus.

Nam

Nam vt alias nunc mittam, vide quanto ſtudio & diligentia apud Moſen Abrahamus ille vir ſanctiſſimus vxori ſibiq; ac poſteris ſuis ſepulchrum pararit. Scythæ quoque qui immaniores cæteris habentur, cum Darius Hyſtaſpis eos bello laceſſeret, eiſque à Perſis obiiceretur, quod prælium detrectarent, inter alia quæ reſponderunt: ſunt, dixere, paterna noſtra ſepulchra, quæ cum inueneritis, agite, tentate illa labefactare, tum certe intelligetis, ſimus vobiſcum nos pro paternis ſepulchris pugnaturi, nec ne? interea niſi nos ratio traxerit, prælium non conſeremus. Ex quibus facile cognoſcere poſſumus, quo cultu ac reuerentia apud barbaros Scythas eſſent ſepulchra, ſi nulla alia ratione ad prælium trahi poterãt. Sed quod paterni ſepulchri ſumma eſſet religio, præter id quod de Scythis diximus Thamyridis quoque fabula aſtruit, quæ & in prouerbium vſque ceſſit in eos, qui furore & inſania corripiuntur, qui in patrios cineres mixerunt: cuius & noſter Horatius in Poetica meminit. Scribit Marcus Cicero, quod ſepulchrorum ſanctitas in ipſo ſolo eſt, quod nulla vi moueri, neque deleri poteſt, atque vt cætera extinguuntur, ſic ſepulcra ſanctiora fiunt vetuſtate. Terra, inquit PLINIVS, nos à reliqua natura abdicatos, tum maxime vt mater operit, nullo magis ſacramento, quam quo nos quoque ſacros facit. Scribit & PLVTARCHVS IN NVMA, ſacros vocari vita functos, quorum videlicet ſacra ſint ſepulchra. Noſtra quoq; Chriſtianorũ lege ſua ſepulchris ineſt religio, & idcirco etiam violatoribus ſua propoſita ſunt ſupplicia. Vetus eiuſmodi extat Romanorum lex: Vbi corpus hominis demortui condas ſacer eſto: noſtri vero id Pontificis autoritati ſubeſſe voluerunt. Illud quoque Romanorum legibus cauebatur, ne quis veſtibulum aditumue ad ſepulchrum vſu caperet, neue buſtum violaret. Perſtat & Græca ſententiola, quæ & in prouerbium ceſſit: ne moue nõ mouenda, hoc eſt, ἀκίνητα μὴ κίνει. Extant & hac de re tum Imperatorum ac Pontificum noſtrorum leges, tum diuinitus à Marco Tullio tradita inſtituta. Quin etiam & τυμβρύχοι (ſic enim ſepulchrorũ effoſſores ac violatores Iuriſperiti Græca voce nuncupant) ſeueris pœnis plectuntur. Scribit Vlpianus, ſepulchri violati actionem infamiam irrogare. At vero Paulus reos ſepulchrorum violatorum, ſi corpora ipſa extraxerint, vel oſſa eruerint, humilioris quidem fortunæ ſummo affici ſupplicio, honeſtiores in Inſulam deportari aut relegari, aut in metallum damnari vult. Hanc tamẽ ſepulchrorum religionem contra hoſtes haud valere, CAIVS IC. arbitratus eſt, cum ita prodat: Sepulchra inquit hoſtium religioſa nobis nõ ſunt, ideoque lapides inde ſublatos in quemlibet vſum cõuertere poſſumus, nec ſepulchri violati competit actio. Porro & ſepulchra venditare apud antiquos probro & ignominiæ fuit, adeo vt nomen apud Hebræos immutatum eis qui feciſſent, vt EPHRONI contigit, qui ea cauſa Ephran appellatus eſt, ſi-

est, signante (inquit HIERONYMVS) scriptura, non eum fuisse consummatæ, perfectæq; virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum. Subdit idem: sciant igitur qui sepulchra venditant, & non coguntur, vt accipiant precium, sed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen suum, & perire quiddam de merito eorum, cum etiam ille reprehendatur occulte, qui inuitus acceperit. Hæc ille. Nec hoc loco omittendum, quod etiamsi fundus, in quo sepulchra sunt, venditione alienetur, ad ea venditori ius adeundi superesse, quod his ferme verbis POMPONIVS asserit: Dominis inquit fundorum, in quibus sepulchra fecerint, etiam post venditos fundos adeundorum sepulchrorum ius esse. Sed cum sepulchrorum iura sacra semper habita ostenderimus, nunc illud pariter non ignorandum, antiquissimi fuisse instituti, vt intra vrbem & domi quoque defunctorum cadauera conderentur.

Sepulchra domestica, Lares & Penates.

Vnde remansit LARIVM & PENATIVM religio, qui ea de causa domi à gentibus colerentur. Verum ea mox consuetudo, vt fœda ac tetra, antiquata, & in totum sublata, adeo vt etiam XII. TABVLARVM, Legibus vetitum sit, id quod & Senatusconsulto Duillio Consule approbatum est, ex qua re in vsu loquendi verba illa venere, educere & efferre. VESTALES tamen & IMPERATORES ROMANI huic legi & SC. subiici noluerunt. PLVTARCHVS VALERIIS & FABRITIIS concessum ait, vt in foro sepelirentur, eorum tamen posteri, tametsi id sibi liceret, supposita tantum face in foro, cadauer efferebant. Eius præterea qui triumphasset, vbi extra crematus esset, ossa & cineres in vrbem deferri & componi decretis permissum fuisse PYRRHON LYPARÆVS tradit. M. CICERO eadem pene quæ PLVTARCHVS scribit in lib. de legibus. APPIANVS vero SOPHISTES & nobilis HISTORICVS, inter causas quas enumerat, cur patritii agrarias leges contemnerent, & hanc affert, quod indignarentur, impiumque ducerent, suorum parentum monumenta in aliena iura transire, atque id pietatis & religionis causa. PLATO etiam in illis suis legibus agros, & in primis steriles sepulturis destinauit. Sed quod extra vrbem antiqui mortuos sepelierint, præter ea quæ attulimus, & quod adhuc monumenta pene innumerabilia huiusmodi conspicimus, inscriptiones quoque sepulchrorum & Epitaphia id manifeste comprobant. Ita fere omnia, quæ hactenus conspexi latina, has vel his similes notas habent, IN AGR. P. quæ quot agri pedes sepulchrum occuparet significabant. Et apud Vlpianum Iureconsultum id obseruatum, D. Adrianum pœnam aureorum XL statuisse in eos, qui in ciuitate sepulchrum fecissent, quos fisco inferri voluit; eandem quoque pœnam in magistratus statuit, qui id passi forent, quin & locum

locum publicari mandauit, indeque cadauer transferri. Sepeliebant autem Romani secus maxime militares & publicas vias, inter quas in primis flaminia & Latina celebrantur, vt apud Athenienses Ceramicum, apud Corinthios Sinopœi Diogenis sepulchrum, apud Siracusas Archemedis.

Sepulchra in Agris.

Et hæc in agris quidem, vt mittam plurima, quæ apud autores & leguntur, & adhuc secus ipsas vias cernuntur. Quibus vero de causis extra ciuitates cadauera sepelirentur, inter alias potissimum has afferri video, vt scilicet libera vrbs tetro cadauerum odore, minus pestilenti aere afficeretur, & vt illac transeuntes viatores ad laudes accenderentur, mouerenturq; ad præclara facinora obeunda, neue, si ita accideret, paterentur hostes in suorum maiorum monumenta grassari, & perinde alacriori etiam animo à mœnibus vrbis propellerent. Addit his Cicero, ne rogi fortassis aliquando igne vrbs conflagraret aut incenderetur.

Sepulchra Christianorum, contra Instituta Maiorum.

Nunc Christiani nostri (proh maiorum nostrorum sancta instituta deperdita) non intra vrbem modo defunctorum corpora condunt, verum &, si DEO placet, in Templis, ipsisq; delubris, & sacellis, in quibus Diuorum cineres & reliquiæ tantum seruari & venerari maiorum nostrorum religio fuit, nefariorum & scelestissimorum hominum, vtinam vt non & impiorum fœdissima cadauera condunt, quod fieri præter maiorum leges & instituta, cum Pico sæpius & Manardo, & nunc tecum, CAROLE, vehementissime doleo. Ad huius enim rei ministerium, quæ Græco vocabulo à dormitione & quiete dicuntur κοιμητήρια à maioribus nostris constituta fuerunt. Quomodo etiam Lacedæmonii, qui ex Lycurgi lege suos in vrbe secus Deorum templa mortuos sepelire consueuerunt: Saitæ tamen Ægyptii suos tantum Reges, quos vt Deos venerabantur, intra templorum septa condere soliti fuerunt, id quod & ab aliis factitatum autores prodiderunt, & nos nonnihil infra.

Lais Scortum.

Legi & apud Athenæum, nobile illud scortum Laidem in Veneris templo apud Peneum fluuium sepultum fuisse. Sed hac de re satis.

Sepulchrorum cura indies aucta.

Non alienum à proposito opere me facturum reor, si tibi hoc loco

repetam, qua sit ratione factum, vt ex tam paruis initiis tam magna sumpserit incrementa sepeliendi mortalium cura. Nam vt primum dominumi, vt retro diximus, sine vlla pompa defunctorum corpora conderentur, idque postea per leges esset abrogatum, ne tetro scilicet cadauerum nidore viuentes infestarentur, ad tantam demum magnificentiæ pompam, ne luxum dicam, deuentum est. Sed enim cum id maxime curandum esset, quod & Plato scribit, hominem ita habendum, vt neq; mortuus neque viuus hominum cœtui & societati esset incommodo, cœperunt ergo in agris primum loca in quibus fierent sepulturæ excogitare, inibique ad sepulturæ indicium lapidem seu tegulam, nonnunquam & cespitem, tumulumq; erigere, aliquando cippum & testas glebasq; aggerere, interdum arborem serere, quod & Diuo Platoni in legibus placuit, & nunc aliquando Turcis, ne videlicet feræ, animaliaue bruta, sepultorum ossa effoderent. At vero redeuntes pôsteri ad agros, vere iam florente, charissimorum iacentium cum reminiscerentur pro tempore floribus & sertis, cæterisque eiusmodi reliquiis, suorum memoriam celebrabant, ex qua re annua & tot mortuorum sacra adinuenta, de quibus ita cecinit ingeniosissimus Poeta Naso:

Tegula porrectis satis est velata coronis.
Et sparsæ fruges paruaque mica salis.
Inque mero mollita Ceres, violæq; solutæ,
Hæc habeat media testa reperta via.
Nec maiora veto, sed & his placabilis vmbra est.
Adde preces positis & pia verba focis.

DE III. VII. IX. XXX. XL. DIEBVS.

Sed cum nonnulli essent, qui suorum vel propinquorum, vel amicorum minus desiderium ferre possent, tertium, septimum, nonum, & quidam tricesimum & quadragesimum, non sine quadam numerorum religione, dies defunctorum manibus & memoriæ statuerunt, quorum dierum non modo apud gentes mentio & summa obseruationis cura, sed & in præsens à nostris ii magna diligentia custodiuntur. Hinc ab antiquis Græcis sacra illa Necysia, Ennata, Enagismata, Cterismata, Tarchymata. Hinc Triacas & Triacontades dies legimus institutas. Hinc à Latinis iusta, exequiæ, inferiæ, parentationes, nouendialia, denicalia, februa, feralia, & cætera huiusmodi, quæ omnia tum lacte & vino, tum sertis & floribus, tum reliquis aliis rebus, quæ, vt ait Ouidius, ab antiquis celebrabantur.

Epulæ

Epulæ funebres.

Afferebantur & interdum epulæ dapesque ad ſepulturam, vbi quoque antiqui epulabantur. Vnde ſunt apud Autores ferales cœnæ, SILICERNIA, & funerum fercula, quem morem vix dum Chriſtiana lex compeſcuit. Extant certe Diui Ambroſii & aliorum poſt eum, contra hanc conſuetudinem Orationes & decreta, in cuius quidem vicem (adeo difficillime potuit aboleri) in quibuſdam adhuc regionibus in parentationibus perſeuerat, vt domi amici & cognati conuocentur, peractiſque ad ſepulchrum iuſtis & funeralibus, domi conuiuia, & quidem lautiſſima agitant, in quibus & demortui laudes & viuentium ſolatia à Sacerdote, vel pro eo ab alio poſt epulas funebri oratione referuntur.

Ludi funebres.

Sed præter antiquorum conuiuia etiam ludi funebres in funeribus, & quidem magnificentiſſimos excogitarunt, quos celebri apparatu non modo actitaſſe Romanos legimus, ſed iis longe prius Græcos, vt vel Homero in Patrocli funere teſte, cæteriſque Poetis didicimus. Proceſſit vero & in tantum exercuit apud gentes immodica ſepulchrorum cura, vt aliquæ nationes etiam mortuorum monumenta in penſius ſtudioſiuſque curarent, quam viuorum domicilia, eos imprimis falli exiſtimantes, qui breuioris & momentaneæ vitæ ædificia magnifica conſtruerent, ſepulchra vero in quibus æternum vel certe diutiſſime quieſcendum ſit, negligerent. Atque inter hos maxime fuere Ægyptii, quorum moles immanes (ſic enim verius quam ſepulchra dixerim) à ſcriptoribus celebrantur.

Leges de Sumptu Funerum.

Rectius autem ac ſapientius illi mihi feciſſe videntur, qui in ſepulchrorum ſumptibus & eorum luxu, ne immodica erogaretur pecunia, modum per leges poſuerunt. Pittacus quidam, vnus, vt pleriſque viſum eſt, è ſeptem Græciæ ſapientibus, apud ſuos lege cauit, ne in conſtruendo tumulo, quam tres columellas plus expenderent. Cum antiquiores etiam quidam gleba tantum contenti & ceſpite corpora obtegerent: ibi enim fortunarum diſpendium fieri non debet, quo incommutabili naturæ lege omnes peruenire compellimur, & propterea à quibuſdam legibus interdictum accepimus, ne maiore opere ac impenſa monumentum conderent, quam quod triduo decem homines conficere poſſent. Plato quidem decentiſſima monumenta parentibus: temperatiſſima tamen fieri præcepit. Idem alio loco Philoſophus de ſepulchrorum inſtitutione plura præcepit, & Platonem ſecutus M. Tullius, quæ

tibi breuitatis causa prætereo. Sed quoniam omnibus per te scribendo prodesse cupimus, hac causa nec illa omittam, quæ ad vocabulorum & vocum proprietates hac in re pertinere videbuntur, vt qui in variis autoribus legendis occupantur, plane intelligant quid quisque senserit.

Cadauer quid?

Cadauer igitur proprie defuncti corpus à cadendo dicitur, quod Græci νεκρὸν vocauere, tametsi latine quidam mortuale, interdum morticinium verterunt, vt Hieronymus & sacræ scripturę Interpretes. Transfertur tamen & ad inania quæ sunt, vt Vrbium, Ædium & statuarum cadauera appellentur, id quod & Græci quoque, vt cum de Corinthiis fractis signis Νεκροκορίνθιος dixerunt.

Sepulti, Humati.

Sepultos quoquo modo conditos: Humatos vero humo iniecta contectos dici accipimus, quem morem ius pontificale confirmabat. Nam priusquam gleba iniiceretur, locus vbi corpus crematum esset nihil religionis habebat: iniecta vero vbi tumulo gleba fuisset, & humatum & gleba vocabatur: at tum demum multa religiosa iura complectebatur. Hanc rem & Virgilium in VI. attigisse sunt qui affirmant, cum ait de Palinuro: Aut tu mihi terram iniice. Item Horatium in eo: Quanquam festinas non est mora longa, licebit Iniecto ter puluere curras. Sed & sepultos dicimus, & tumulatos, & conditos, & funeratos legimus.

Siticines.

Item sitos, vnde siticines vocabulum deflexum existimatur, de quo hæc fere Gellius & Marcellus ex Collectaneis Atrei Capitonis: Siticines, inquiunt, appellatos legimus, qui apud sitos, hoc est, vita functos canere solebant. Amplius addit Gellius, Siticines proprium habuisse tubæ genus, quo canerent, à cęterorum tibicinum proprietate differens, quos Sicinistas (ait) vulgus dicit. Qui rectius locuti sunt sicinnistas, litera n gemina dixerunt.

Sicinnum.

Sicinnum enim genus veteris saltationis fuit, quæ & Sicinnis dicitur, de qua in Dialogis nostris de Poetis commodius ex Polluce, Athanæo, Suida, Ammonio, aliisque meminimus.

Funus.

Nec illud ignores velim, funus proprie dici cadauer iam ardens vel incensum.

Exequiæ.

Exequiæ dum portatur.

Reliquiæ.

Reliquiæ iam crematum & bustum.

Conditum.

Conditum vero iam sepultum.

De vasis Sepulchrorum.

Sed iam vasa ipsa, hoc est, sepulchrorum nomina, quibus frequenter autores vsi sunt, & cuius causa libellum concinnauimus, adscribemus.

Sepulchrum cum Synonymis.

Sepulchrum igitur à sepeliendo dictum, vt inuolucrum ab inuoluendo, verum vsu aspirationem sumpsit; vnde & SEPVLCHRETVM Catullus formauit pro loco, vbi multa sepulchra sunt, sicuti à Græcis Polyandrion dicitur, quod nos Christiani Cœmiterion vocamus. De Polyandrio D. Hieronymus apud nos, & alii quidam eius ordinis Scriptores. Dicimus & tumulum à terra in cumulum erecta: Et sarcophagum, à saxi carnem exedentis genere. Tumba quoque nonnunquam vocatur sepulchrum. Vnde & Tymbion & Hemitymbion pro parua sepultura. Cicero tamen Tymbon bustum interpretatur; Vnde & maleficæ mulieres, quæ in sepulchris versantur, tymbades nuncupatæ. Pro sepulchro etiam interdum arca, vrna, & cippus capitur. Item monumentum, quod & Græci μνημεῖον, vocatur & olla & solium, præcipue Plinio, Curtio & Suetonio. Vsi sunt & veteres puticulò pro vetusto sepulturæ genere. Petronius Arbiter aliique nonnulli Conditorium sepulchri genus faciunt, id scilicet quod Græci Hypogæum, quod subterraneum esset, vocauere. Conditiuum videtur à Seneca quadam Epistola dici. Mausolæum præterea, ab eo quod in Caria fuit Mausoli regis ab Artemisia regina conditũ, sæpe vocatũ legimus. Nostri ẽt Christiani conchylia quandoq; appellauerunt. Item Ciboria, de quibus ex Græcis & Latinis alio loco plura. Sunt item quæ Græci ἠρίεια, quæ ideo sic vocata, in Theocritum Grammatici tradunt, quod mortuis iniiciatur terra, quæ Græcis ἔρα dicitur. Alii ἠρίεια nuncupant, quæ nostri suggrundaria, infantium sepulchra, eorũ videlicet, qui quadragesimum diem nedũ explessent, Rutilius Geminus, & Placiades authores. Sunt qui suggrundia & suggrundaria vocent, quorum M. Varro meminit, sed non pro sepulchri specie. Coragium Fulgentius pro virginali sepulchro vel funere interpretatus est, cuius rei causa à quibusdam accusatur, parum animaduertentibus hoc sine afflatu scribi, illud choragium cum afflatu. Meminit & Festus Pompeius.

peius. Sunt & illa apud Iureconsultos sepulchrorum genera, quæ gentilia & familiaria dicuntur, hoc est, quæ toti familiæ & genti comparata sunt Sunt item hereditaria quæ hæredes sequuntur. Lectuli vero & Lecti (sic enim vtroq; modo vocati sunt) quibus cadauera ad sepulchrum feruntur, tum feretrum etiam, tum capulus, tum sandapila, tum demum & loculus.

Nomina eorum, qui funera curant.

Videtur & locus exposcere, vt eorum quoque qui funera curant nomina breuiter annotemus. Sunt vero in primis LIBITINARII, vt supra meminimus, sic à Libitina DEA nuncupati, qui Græce dicuntur, teste Vlpiano, νεκροπέμπται, & interdum ταφεῖς, & νεκροφόροι. Sunt & pollinctores, sic vocati, quod pollincere apud veteres funus curare significaret, quo verbo vsus est Plautus. Sunt & Vespillones, ea ratione dicti, quod vesperi in primis sepelirentur vita functi. Sunt & sandapilarii à sandapila feretro nuncupati. Erant & designatores, de quibus alibi facta mentio. Sed enim nec hoc est prætereundum, euerriatorem vocari eum, teste Festo Pompeio, qui accepta hæreditate, iure iusta facere defuncto debet, qui si non fecerit, seu quid in ea re turbauerit, suo capite luat, id nomen ductum à verrendo. Nam exuerræ sunt purgatio quædam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus, quæ fit per euerriatorem, certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dictum.

Qui Sepulturæ Honore priuantur.

His ita expositis iam varios sepeliendi ritus & mores afferam, si tamen illud te prius admonuero, eos quondam publico hominum consensu sepulturæ honore carere, qui sibi manus iniecissent, quique, vt est Pythagoræ sententia, iniussu Imperatoris ex statione & præsidio decessissent, hoc est, qui se interemissent. Dignissimum enim esse ait Egesippus, eos qui DEI patris imperium non expectarent, priuari quodam quasi matris gremio terræ sepulchro. Alii tamen his dextram à cætero corpore abscindebant, ea ratione ne membrum quod vesano quodam furore in corpus sæuierat suum, cum eo pariter sepeliretur. Eadem à Iosepho traduntur. Hoc idem supplicium in parricidas, & matricidas sacrilegos antiqui irrogabant, vt iidem Egesippus & Iosephus sunt testes, quos tamen parricidas Romani in culeum, cum simia, gallo, & vipera insutos in mare vel flumen proiicere solebant: & merito, vt indigni qui aliquo vitali fruerentur elemento, qui eos, à quibus vitam accepissent, ingratissimi violassent, perdidissent. Sed ipsos iam sepeliendi ritus prosequamur.

VARII

VARII SEPELIENDI RITVS.

I.

Romanorum sepeliendi Consuetudo.

A ROMANO populo, vt cæterarum gentium principe exordium sumamus. Tametsi apud eos non vna, nec semper eadem fuerit consuetudo, nec ab omnibus obseruata, quod vel ex his quæ scribit Plin facile cognoscas, ipsum inquit cremare apud Romanos non fuit veteris instituti, terra condebantur, atque postquam longinquis bellis obrutos erui cognouerunt, tum institutum. Et tamen multiuarie priscos seruauere ritus. Sic in Cornelia domo nemo ante Syllam Dictatorem traditur esse crematus, idq; eum voluisse, veritum talionem, eruto scilicet C. Marii cadauere. Sed & Numæ Pompilii corpus in arca lapidea conditum legimus, quod multa post secula à Cn. Terentio in Ianiculo effossum scriptores monumentis prodidere. Qua de re ex diuersis autoribus multa Plinius & Plutarchus, vt Lactantium & cæteros mittam. Mansit vero apud Romanos cremandi consuetudo, vt à nostris quibusdam obseruatum est, vsque ad Antoninorum Imperatorum tempora, quibus à plerisque desitum est corpora cremare, & rursus terræ condere cœptum est. Romani igitur vbi animam ægrotus exhalare cœpisset, qui proximiores erant, si domi moriebantur, spiritum ore excipiebant, morientisq; oculos claudebant, quos oculos scribit Plinius rursus in rogo patefacere Quiritum magno ritu sacrum fuisse: ita more condito, vt neq; ab homine supremum eos spectari fas sit, & cœlo non ostendi nefas. Lege tamen Mania cauebatur, vt autor est Varro & Marcellus, ne filii parentibus luci claro oculos sugillarent. Minus enim licebat vt filii parentum oculos in obitu sugillarent. Quo loco Nonius sugillare pro occludere exponit. Scribit Plutarchus eos vulgò infelices vocari, quorum oculos propter absentiam non potuerunt parentes obtegere. Postquam ergo moriens exhalauerat animam cadauer, ii quos Libitinarios & Pollinctores diximus, lauabant, vngebantq;, & si cremandum foret, pyra lignis aliisq; rebus struebatur, pro hominis conditione: non enim eadem omnibus, nobili, ignobili, patricio & plebeio. Defuncti corpus albis vestibus induebatur, vt scribit Plutarchus, tum in pyra, vestes, vnguenta, aromata, & id genus cætera disponebantur, inde funerationem, quam appellabant, faciebant, id est funeris pompa ducebatur. Filii operto capite parentes sequebatur, vt autor est Plutarchus. Idem hoc tempore custoditur à necessariis & familiaribus in Italia, varie tamen. Filiæ verò nudis & passis crinibus seque-

quebantur, cuius rei causas inquirit idem ille Plutarchus, inter quas commemorat quod illa lugētibus accommodata sunt, quæ minus sunt vsitata. Nam cum mos esset, vt magis mulieres operto capite in publicum prodirent, & viri aperto, contraria in luctu factitari solere ait. Apud Græcos si quid aduersi accidisset, mulieres totonsisse, viros comas aluisse, consueuisse. Alias insuper causas attulit, quas breuitatis causa missas facio.

Mulierum Nania.

Fuit verò antiquis mulieribus eiulandi mos, & comas genasq; lacerandi, id quod & hodie quo tibi hæc scribimus, in Sabinis & toto fere Latio, & supra Latium perseuerat, quod tamen Romanis mulierib. duodecim tabularum legibus fuerat interdictum. Verba Legis hæc sunt: Mulieres genas ne radunto, Mulier faciem ne carpito, Mulieres lessum funeris ergo ne habento. Est autem Lessum, vt Lælius & M. Cicero interpretantur, lugubris eiulatio, quam rem S. Ælius & Lucius Attilius, alioqui doctissimi, haud sane perceperunt. Sed missis his difficultatibus cœptum sequamur institutum.

Digitus Mortuo incisus.

Cum digitus defuncto incidebatur, ad quem seruatum iusta fierent, reliquo corpore combusto (quod factum, teste Pompeio Festo, membrum abscidi mortuo dicebatur) mox cadauer curatum ad pyram sandapilarii & Vespillones efferebant, quo in loco is qui necessitudine defuncto maiore iunctus erat, auersus rogo facem ardentem inferebat, vti & consuetudo illa mansit, vti faces & funalia funus antecedant & subsequantur. Antiquiores nobiles nunquam fere soli comburebantur, apud exteras nationes dico, id quod ex Poetis in primis colligimus, Vergilio, Statio, & aliis. Sed & Homerus in Patrocli funere, famulos, equos, canesq; crematos cecinit. Apud Barbaros verò etiam vxores & seruos, vt retrò planius ostendemus. Illud obseruatum quoque, vt maioris ætatis homines ad tubam efferrentur, quod & ad hanc diem ciues Romani custodiunt, minoris vero natu ad tibias. Fuit enim opinio, vt scribit Macrobius, mortuos ad sepulturam cum cantu prosequi, quoniam animæ ipsæ post corporis vincula, ad originem dulcedinis Musicæ, id est, ad cœlum ipsum redire, creditum est antiquis. Sunt qui ideo factum putent, quod anima ipsa à plærisq; harmonia existimata est, quod in primis credidit Herophilus, & eum secuti. Mox vbi vstulatum corpus fuisset, bustum dicebatur, cineresq; & ossa cado colligebantur, amicis & cognatis circumstantibus, tum defunctus funebri laudatione à propinquo laudabatur, quod cum ex aliis scriptoribus, tum ex Suetonio præcipue

cipue & Cornelio Tacito didicimus. Perfectis his præfica nouissimum verbum illud alta voce pronunciabat, ILICET, quod est, quasi ire licet. Tum Cineres & Ossa sepulchro inferebantur, ante quod aram fieri solitam Maurus honoratus scribit, postquam verò omnia cōpleta fuerant, extremum vale alta voce pronunciabatur, hoc pacto, Vale, Vale, Vale, nos te ordine quo natura permiserit sequemur. Sed meo quidem iudicio melius nullus, nec elegantius omnia fere quæ diximus executus est, quam suo carmine Virgilius in sexto Æneidos, cum de Miseni funere ita cecinit:

Nec minus interea Misenum in littore Teucri
Flebant, & Cineri ingrato suprema ferebant,
Principio pinguem tædis, & robore secto
Ingentem struxere pyram, cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales ante Cupressos
Constituunt, decorantq; super fulgentibus armis.
Pars calidos latices & ahena vndantia flammis
Expediunt, corpusq; lauant frigentis, & vngunt.
Fit gemitus, tum membra thoro defleta reponunt:
Purpureasq; super vestes velamina nota
Coniiciunt: pars ingenti subiere pheretro,
Triste ministerium, & subiectam more parentum
Auersi tenuere facem, congesta cremantur
Thurea dona, dapes, fuso crateris oliuo.
Postquam collapsi cineres & flamma quieuit,
Relliquias vino & bibulam lauere fauillam,
Ossaq; lecta cado texit Chorineus aheno,
Idem ter socios pura circnmluit vnda,
Spargens rore leui, & ramo fœlicis oliuæ.
Lustrauitq; viros, dixitq; nouissima verba.
At pius Æneas ingenti mole sepulchrum
Imposuit, suaq; arma viro, remumq; tubamq;
Monte sub aerio, qui nunc Nisenus ab illo
Dicitur, æternumq; tenet per secula nomen.

Atque hactenus quidem Virgilius, sed nunc videamus, quamdiu fas esset lugere defunctos.

Quamdiu fas fuerit lugere Mortuos.

Scribit Plutarchus Numam Pompilium apud Romanos pro ætati-

bus temporibusq; defuncti, lugendi modum statuisse. Puerum non lugeri trimo minorem, neque etiam natu grandiorem, neq; etiam plus mense, qui vixisset ad annos decem, & reliqua quæ de Græco exemplari castigato petenda sunt, cum Latinum mendosissimum sit. Mulieribus quidem viduis decem menses, hoc est, per annum lugere maritum fas fuit, tantus enim Romulo annus institutus fuit; Vnde in Fastis Poeta Ouidius:

Per totidem menses à funere Coniugis Vxor,
Sustinet in vidua tristia signa domo.

Cum de anno decemmestri ageret. Idem Plutarchus à Numa institutum ait, vt quæ ante decem menses à mariti morte mulier nuberet, grandem vaccam immolaret. Leguntur & in Iustiniani Augusti Codice illa verba: Si qua ex fœminis perdito marito, intra anni spatium alteri festinarit nubere, probro notetur. Scribit Annæus Seneca annum fœminis ad lugendum maiores constituisse, non vt tamdiu lugerent, sed ne diutius. Viris nullum legitimum tempus fuisse, quia nullum honestum. Hæc ille. Aliquos tamen in Repub. viros excellentes annuo matronarum luctu ornatos legimus in Historiis, vt Marcum Brutum, & Valerium Publicolam. Idem ex vsu nostris mulieribus in mariti funere permittitur. Sed mali adeò mores ætatem nostram inuasere, vt quæ quintumdecim diem vel vicesimum nō expectauerint ad secundas nuptias, ego ipse viderim. Sed mores hos longe funere peiores, satyricis perstringendos mittamus. At enim vt honestum humanumque putamus mortuos lugere, ita Stoicos quosdam inhumanos non satis probamus, qui maximum flendi ius in diem vnum duntaxat statuunt, idque Poetæ Græci testimonio comprobatum volunt, qui Nioben infelicem illam matrem, post tot filiorum necem, de cibo cogitasse inducit: quibus & ego alios possem Poetas & Græcos & Latinos adducere, qui eam nimio lachrymatu in saxum diriguisse cecinerunt, perpetuis quasi lachrymarum guttis manans. Sed nos hæc fabulosa mittamus.

Ludi Funebres.

Ludos quoque funebres & Græci & Romani instituerunt, vt supra meminimus, quos incœptari tuba, vel ex hoc Vergilii carmine cognoscimus:

Et tuba commissos medio canit aggere ludos.

Qui vero ludis præerant, Designatores vocabantur, quo nomine & qui funera curant, nonnunquam dicti sunt. Funebrium autem ludorum principium à Græcis incepisse, manifeste ostendit Homerus, à quo suos Funebres ludos Vergilius & Statius desumpsere. Ea vero funera, quibus ludi adhibebantur, Simpludearia dicta sunt, vt ex Ticinio,

anti-

antiquissimo Poeta colligitur. Indictiua autem dicebantur, quibus non modo ludi adhibebantur, sed & Designatores, atque ideo amplissima putabantur. Dicta verò eo nomine, quod per præcones indicerentur, vt Festus subinnuit. Tametsi eo loci perperam quidam Inductiua supposuit.

Lecti & Lectisternia.

Lectos præterea & Lectisternia in Romanorum exequiis deferri & construi solita à potentioribus legimus, vt in Marcelli pompa sexcenta, in Syllæ sex millia, quod pro fortunæ qualitate scribit factum Seruius Grammaticus.

Imagines, Signa, Arma.

Sed & nonnunquam imagines & signa in Funeribus præferebantur, vt Lactantius, seu Lutatius Grammaticus obseruat in Papiniana Thebaide, in miraculum scilicet spectantium. Idem etiam innuit Horatius, cum ait:

Atq; imagines ducunt triumphales.

Statius quoque:

Exin magnanimum series antiqua parentum
Inuehitur.

Vt Historicos hoc loco & alios missos faciam. Solebant cum primis Reges & Principes Vrbium antiquitus, quod & nostris temporibus fieri vidimus Pontificibus maximis, tumulari condique cum gemmis alisq; opibus: vnde exit illud Satyrici Persii:

O si ebullet patrui præclarum funus.

Tametsi passim alio modo exponi à Grammaticis soleat. Certe ego in vrbis direptione, cum alia sepulchra pleraque effodi vidi, tum Iulii secundi sepulchrum, ex quo inter cætera Cæsariani milites annulum sustulerunt, in cuius pala Saphyrus erat inclusus ingentis pretii, quem Augustinus Triuultius Card. multis aureis redemit. Vidimus præterea & arma, & ocreas vetustis in monumentis repertas. Sed & Historiæ de sepulchris agunt, in quibus thesauri inuenti sunt. Redeo nunc ad Sepulturas.

Cenotaphia.

Erat & earum genus illud, quam nostri Imaginariam & Inanem, Græci Cenotaphion vocant, cum mortuo iusta absente cadauere soluuntur. Cenotaphium Tranquillus Suetonius honorarium tumulum appellasse visus est, cum de Druso agit. Cæterum, inquit, exercitus ei honorarium tumulum excitauit, circa quem deinceps statuto die quotannis miles decurreret, Galliarumque Ciuitates publice supplicarent.

Funus Imaginarium in Pertinace Capitolinus vocat: Funus, inquit, Imaginarium & censorium ductum est.

Legitima Sepultura.

Legitima verò Sepultura vocabatur, cum defuncti corpus adesset. Erat & illud Sepulturæ genus, quod per pulueris, vel terræ, vel glebæ iniectionem celebrabatur, cuius Maro & Horatius, aliique meminere, atque in hos in primis Grammatici. Id verò secundum Pontificalem ritum & circa cadauer, & circa absentis corpus solennibus quibusdam sacris fieri consueuerat. Quod & Marcus Cicero in legibus affirmat, & nonnihil ego supra retuli.

Si defunctus domi non extinctus.

At si forte defunctus domi non extinctus erat, cui exequiæ celebrandæ fuerant, domi referebatur, vbi dies septem seruatus, octauo incendebatur, nono sepeliebatur, vnde & nouendiales pulueres vocat Horatius. Sed & Ludi funerales Nouendiales aliquando dicti sunt, & sacra ipsa Nouendialia. Quare nos nostro quodam Hendecasyllabo, rudes & inertes semper sepulturis & cadaueribus quasi vultures inhiantes, sacerdotes, nouendiales, vulturios iocose certe, si minus recte, appellauimus. Ita enim ad ALEXANDRVM RANGON. nostri HERCVLIS FRATREM, cum NEPHRITI EGO, & renum doloribus vrgerer, nec orationi dicendæ propterea interesse possem, cecini:

At vobis male sit mali dolores,
Bonis qui bona semper inuidetis,
Quin vrgete popas rudes inertes,
Istos vulturios nouendiales.

Denicales Feriæ.

Adhæc & Denicales feriæ ab antiquis celebrabantur, cum hominis mortui causa familia purgabatur, παρὰ τοὺς νεκροὺς nuncupatæ, vt putat Sextus Pompeius, quanquam & non fortassis inerudite, si à Denarii numero deriuentur. Post nonum enim diem, quo tumulo cineres condebantur, decimo purgabantur. De his & Columella & Festus Pompeius meminerunt. Sed & M. Tullius in libris de Legibus, qui tamen locus parum sincere legitur, vt est locupletius obseruatum in nostris annotatis.

Februa.

Februa.

Februa quoque à Romanis, menſe FEBRVARIO DITI patri celebrabantur, de quibus, vt alios mittam, copioſe & ornate agunt Ouidius Faſtorum libro ſecundo, & Feſtus Pompeius.

Apotheoſis.

Videtur & hoc loco operæ pretium tibi referre Cæſarum & Imperatorum conſecrationem, quam ἀποθέωσιν Græci vocant, id Herodiani præcipui verbis, vt ſunt ab Herodiano in Latinam verſa. Mos eſt, inquit, Romanis conſecrare Imperatores, qui ſuperſtitibus filiis vel ſucceſſoribus moriuntur, quique ſunt eo honore affecti relati dicuntur inter diuos. Eſt autem tota vrbe quaſi luctus quidam feſtæ celebritati promiſcuus, quippe functum vita corpus more hominum ſumptuoſo funere ſepeliunt, ſed ceream imaginem defuncto quam ſimillimam effingunt, eamque in Regiæ Veſtibulo proponunt ſupra lectum eburneum maximum & ſublimem, veſtibus inſtratum aureis, & quidem imago illa ad ægroti ſpeciem pallida recumbit, circa lectum verò vtrinque magnam partem diei ſedent, à læua quidem Senatus omnis veſtibus atris amictus, à dextra verò matronæ, quas parentum aut virorum dignitas honorabiles clarasque reddit. Harum nulla vel aurum geſtans, vel monilibus ornata conſpicitur, ſed veſtibus albis exilibus indutæ mœrentium ſpeciem præbent. Hæc itaque per ſeptem dies continuos faciunt, medicis ad lectum quotidie accedentibus, inſpectumque velut ægrum, deterius ſe habere ſubinde pronunciantibus. Deinde vbi iam viſus obiiſſe diem, lectum humeris attollunt equeſtris ſenatoriique ordinis nobiliſſimi ac lectiſſimi iuuenes, ac per viam ſacram in vetus forum deferunt, vbi magiſtratus Romani deponere Imperiam conſueuerunt. Vtrinque autem gradus quidam ſunt ad ſcalarum ſimilitudinem extructi, in quibus altera ex parte puerorũ chorus eſt è nobiliſſimis atq; patritiis, altera fœminarum illuſtrium, hymnos in defunctum, pæanaſq; canentium, verendo ac lamentabili carmine modulatos, quibus peractis tolluntiterum lectum, atq; extra vrbem perferunt in Martium campum, vbi quam latiſſime campus patet. Suggeſtus quidã ſpecie quadrangula lateribus æquis aſſurgit, nulla præterquam lignorũ ingentium materia compactus in tabernaculi formam, id quidem interius totum eſt aridis fomitibus oppletum; extra aũt intextis auro ſtragulis atq; eboreis ſignis variiſq; picturis exornatum: infra verò alterum minus quidem poſitum eſt, ſed forma & ornatu perſimile portis ianuiſq; patentibus: tertiũ verò & 4. ſemper ſuperiore contractius, ac deinceps alia donec ad extremum,

quod est omnium breuissimum, perueniatur. Posses eius ædificii formam comparare turribus iis, quæ portibus imminentes, noctu igne prælato naues in tutas stationes dirigunt. Pharos vulgo appellant. Igitur lecto in secundum tabernaculum sublato, aromata & suffimenta omnis generis, fructus, herbas, succosque omnes odoratos conquirunt, atque aceruatim effundunt: quippe neque gens est, neque ciuitas, neque qui honore vllo aut dignitate præcellat, quin certatim pro se quisque suprema illa munera Principis honori deferant. Vbi vero ingens aromatum aceruus aggestus est, ac locus omnis expletus, tunc circa ædificium illud adequitant, vniuersi equestris ordinis certa quadam lege, ac recursu motuque pyrrhechico, numeroque in orbem decurrente. Currus item circumaguntur, insessi purpuratis rectoribus, qui personas ferant ducum omnium Romanorum, Principumque illustrium: quæ vbi celebrata sunt, facem capit imperii successor, eamque tabernaculo admouet, tum cæteri omnes vndique ignem subiiciunt, cunctaq; illico fomitibus illis aridis odoramentisque referta igne valido corripiuntur, mox ab extremo minimoque tabernaculo tanquam fastigio quodam simul cum subiecto igni aquila dimittitur, quæ in cœlum creditur ipsam Principis animam deferre, ac iam ex illo vna cum cæteris numinibus Imperator colitur. Atq; hæc ita quidem ex verbis Herodiani. Illud vero hoc loco tibi animaduertendum, quod tabernaculum illud extremum recte fastigium nuncupatum est. Nam & hoc apud autores & in nomismatis quibusdam obseruasse, vir antiquitatum studiosus, amicus meus, & quidem est penes me argenteum nomisma, dono mihi datum à B. Diuitio Bibiennate, D. Mariæ in porticu Cardinalis, in quo insculptum est eiusmodi tabernaculum cum inscriptione, CONSECRATIO. Post hanc autem apotheosin Sacerdos & sodales ipsis in Diuorum numerum relatis Cæsaribus de ipsorum nominibus nuncupatos attribuebant, de quibus crebra est mentio apud Scriptores. Ab his longe diuersa Christianis fiunt, cum à Romano Pontifice maximo in Diuorum sanctorumque numerum quispiam refertur. Nuper à Leone Pontifice maximo magna celebritate & religione, ceremoniisq; omnis generis, cum in maiorum & minorum Pontificum, tum cæterorum promiscua hominum frequentia celebrari conspexi, cum in Diuorum numerum D. Franciscum Paludem, virum insigni pietate & religione retulit. Idem postea iterum conspexi, Adriano sexto Pontifice maximo, in ordinem Diuorum Antonium Florentinum Præsulem & Beronem Germanum referente. Sed de his iam satis.

II. De

De Ægyptiorum Funeribus.

NVNC Romanis funeribus Ægyptiorum iure subiunxerim, vt post rerum Dominos vetustissimæ gentis instituta subtexam, atque in primis de eorum Regum sepultura agam, quę multo apparatu celebratur, vt Diodorus scribit. Cum enim, inquit, Ægyptiorum aliquis è vita decessit, illum omnes communi luctu deflent, vestes discindunt, templa clauduntur, iustitiũ indicitur, festiuitates nõ celebrantur, luto caput fœdant, totos duos & septuaginta dies linteo & sindone subtus mãmas cinguntur C C. aut C C C. permixti sexus, bis interdiu vrbem lustrant, luctum lessumq; nouantes, regisq; virtutes ad numeros cõmemorant: cibis, coctis, vino, omni denique mensæ apparatu abstinent, non lauacris, non balneis, non vnguentis, non stragulatis lectis, non Venere denique vtuntur, sed per eos continuos dies mœrore & luctu afficiuntur. Interea quæ ad pompam faciunt comparant. Postrema verò die cadauer in arca repositum ante sepulchri aditum collocant. Libellumque de rebus à Rege gestis, breuem recitant, tum si qui sunt, qui velint, Regem vituperant. His autem omnibus præsentes sunt sacerdotes, qui singula censent: adest & populus, qui Regis laudibus applaudit, vitiis reclamat. Quare factum est, vt Ægyptiorum aliqui indigni existimati sint, vt sepulturæ honore honestarentur. Atque ita quidem Ægyptiorum regum exequiæ celebrabantur. Priuatorum verò & popularium sic. Cum quispiam fato functus est, propinqui & amici luto caput deturpant, ciuitatem deflentes circumeunt, interim neque lauantur, nec nisi vile quippiam edunt bibuntq;, neque splendidis vtuntur vestibus.

Tria Sepulchrorum Genera apud AEgyptios.

Sepulchrorum apud ipsos tria habentur genera, sumptuosum, mediocre, humile. In primo argenti talentum, in altero minas viginti, in vltimo quid minimum exponunt. Qui funera curant, eorum impensam domesticis afferunt, petentes quanti velint funus apparari, atque ita inter se componunt. Primus igitur Designator, quem Grammaticum illi appellant, humi cadauere deposito, circa illius illa describit, quantum à sinistra parte incidendum sit: dein qui scindit lapide Æthiopico quantum lapidis designatum est à Grammatico, aperit, statimque currens profugit, quem tum astantes lapidibus & execrationibus insequuntur: mox qui salitores nuncupantur, cadauer in templo delatum, per quæ facta est, scissuram expurgant, omnibus eductis intestinis & interaneis, præter cor & renes, quæ ab alio quopiam vino

Phœni-

Phœniceo lauantur, odoramentiſque liniuntur, mox reliquum corpus cedro vnguentiſque dies amplius triginta perunguntii, quibus hæc cura eſt, myrrhaq; ac cinnamomo, aliiſq; rebus odoriferis perlinunt, quibus rebus cadauera à corruptione conſeruant. Vbi Deſignatores ita corpus curarunt, vt integrum cum ſuperciliis, palpebris, cęteris membris in dormientis modum quieſcere videatur, tum illud ipſius cognatis tradunt. Multi vero Ægyptiorum maiorum ſuorum corpora multo ſumptu ſic expurgata cōdiunt, & eorum etiam imaginibus valde oblectantur. Alii autem antequam ſepulturæ mandent, cum Iudicibus, ad hanc rem deſtinatis, diem indicũt exequiarum. Mortuum enim Acheruſiam paludem, quam & ſtyga quidam nuncupant, tranſiturum exiſtimant, quam prope Memphim eſſe autores prodiderunt. Hanc rem ex Seneca aliter Seruius recitat. Ait enim circa Syenem locum eſſe, quem Ægyptii Phylas vocant, apud quem palus eſt Styx, quod triſtitiam tranſeuntibus gignat, limoſa & papyris referta: Vltra quam breuis eſt Inſula, quæ Abatos appellata eſt, quod ſit inacceſſa, cuius & Poeta Lucanus meminit:

Hic Abatos, quam noſtra vocat veneranda vetuſtas.

Lectum eſt etenim quod vicini populi ſuorum cadauera ad alteram regionem transferant. Sed ſi quis forte in fluuio pereat, nec eius corpus inueniatur, poſt centum annos ei perſoluuntur officia, atque hic illud propterea dictum eſt à Virgilio:

Centum errant annos.

Transmiſſa vero palude aſtant Iudices amplius quadraginta in hemicyclo præparato, trahiturque nauis, quæ ab illis βάρις dicta eſt, à Græcis ἐπιβάθρα, ad hoc opus ab illis comparata, quibus illa cura imminet. Eam vero nauim Nauta, qui ab illis Charon nuncupatur, regere dicitur, cui pro Naulo danacem ſoluere conſueuerunt (id obuli ſeu pecuniæ genus à danais, hoc eſt, vita functis, vel quod δάνα arida dicuntur, appellatur, adeo vt inde Prouerbium emanarit, Danace, quod dicitur de vltimis bonis, aliis vel conſumptis vel amiſſis.) Sane Græci Scriptores Melituttam maſſam quandam melle conditam ſeu offam eſſe tradunt, quę cum danace vel obolo vita functis dabatur in portitoris mercedem. Alii tamen offam Cerbero offerri prodidere. Sed ad Ægyptiorum inſtituta redeo, quæ primum ab Orpheo, & mox à Virgilio de Charonte & inferis tradita ſunt, id quod & ante me antiqui Grammatici obſeruauere. Igitur vltra ripam, antequam in arcam corpus condatur, deducta in palude naui, volenti cuicunque mortuum accuſare conceditur. Si quis ab Iudicibus fuerit, vt malus, reprobatus, ſepultura caret: & qui itidem iniuſte damnaſſe coniicitur, graui pœna punitur. Poſt hæc cognati compoſito

posito luctu & lachrymis demortui hominis laudes recensent, non eo vtique modo, quo Græci & Latini consueuerunt, qui genus, familiam opesque celebrant, sed defuncti ipsius à pueritia facta, mores, doctrinam, iustitiam, continentiam, pietatem, religionem, cæterasq; virtutes perstringunt, Deosq; manes inuocant, precanturq; vt inter pios illum reponant, quibus tota astantium concio læta quadam voce respondet, tum demum cadauer à domesticis & familiaribus sepelitur in propriis sepulchris, sed quibus ea desunt, domi apud firmiorem parietem arca suspenditur. Qui vero ob aliquam ignominię causam sepultura priuantur, domi quidem sine arca seruantur, quorum si ignominiam & delicta posteri eluant, magnifice, vt alii, tumulantur.

Parentum Corpora Creditoribus oppignorata.

Fuit & illa apud Ægyptios consuetudo, vt Creditoribus in pignus darent parentum corpora, quæ qui non redemisset, perpetua infamiæ nota inurebatur. Lucianus tamen & Sextus Empericus hoc tantum de Ægyptiorum sepulturis tradunt, eos intestina educere, dein corpora salire. Chrysippus & Cicero condire, & domi seruare. Plutarchus in symposio, cadauera aperire, apricoq; aliquo loco soli exponere, intestina in flumen iacere, reliquum purgatum corpus asseruare. Strabo vero, ab aliis quidem cadauera in flumen præcipitari, ab aliis vero vitro circundata domi seruari, ab aliis in vasis fictilibus alueolisque quibusdam circum templa defodi & condi. Herodotus, Herodotumq; secuti scribunt in hunc propemodum: Vbi vita functus homo est, ferro incuruo inflexoque ad hoc parato cerebrum per nares mortuo educi, locum medicamentis expleri intestinisque purgari, & lapide, vt diximus, Æthiopico illa discindi, odoramentis oppleri, mox consuto ilii vulnere nitro saliri, LXX. dies quod vltra non liceret, lugeri (quare Moses cum de Iacobi morte agit, qui in Ægypto decessit, illum ait Iosephi filii iussu, ibi tum præpotentis more Ægyptio quadraginta diebus conditum, defletumque septuaginta fuisse, inde cadauer linteamine inuolutum, gummique illitum, in ligneam hominis effigiem ad hoc paratam componi. Alterum dehinc subdit idem Herodotus mediocrium sepulturæ genus, tum & tertium, sed quæ nihil fere differant nisi sumptu, vt etiam ante diximus. Demum vero subdit; Vxores vero insignium virorum non statim vita functas tradunt condiendas, ac ne eas quidem fœminas, quæ conspicuæ valde & maioris momenti fuere. Sed triduo atque quatriduo exanimes custodiunt, ea scilicet causa, ne cum ipsis mortuis salinarii concumbant. Quippe aliquando aiunt, quendam ex ipsis coeuntem cum recenti formosæ mulieris cadauere deprehensum, remque à sociis indi-

catam. Id quoque obseruant Ægyptii, vt cum quis Ægyptius vel hospes compertus sit mortuus, siue flumine submersus, siue à Crocodilo raptus, ei ciuitati vbi compertus, vel ad quam deiectus sit, necessarium esse illum condire, & honestissimo funere in sacris monumentis sepelire, quæ nulli nisi Nili sacerdotibus fas sit attingere, eos enim supra homines nescio quid existimant. Cur verò Ægyptii vt pleriq; omnes suorum cadauera non cremarent, hanc Herodotus rationem affert. Ægyptii, inquit, persuasum habent, ignem quandam animatam esse beluam, quæ, quæcunque nanciscitur, deuorat atque consumit: at cum est expleta ipsam, & quæ ab ipsa vorata sunt, vnà emori, ac propterea non cremare, nec belluis offerre corpora, vt aliæ pleræque nationes Ægyptii statuerunt: sed ea cõdire ac salire, ne etiam à vermibus consumi possent. Atque hactenus de Ægyptiorum funeribus dictum.

III.

Assyriorum sepeliendi Ritus.

Eundem ritum ab Assyriis seruari quidam tradunt, verum illi potius cera & melle mortuos condiunt, asseruantque conditos. Reges suos in paludibus relinquunt.

IIII.

Scythæ & Gerrones.

Sed & quæ Scytharum & Gerronum pręcipua instituta legimus, hoc asscribamus loco, atque Regum in primis, quorum ab aliis est diuersus sepeliendi modus. Namque, vt Herodotus scribit, Rex vbi decessit, ingentem & quadratam scrobem effodiunt, dein regis corpus exenterant, ceraque illud vndique circumlinunt, aluum optime expurgant & scelere contrito, thymiamate apii semine & anisi complent, resutumque cadauer ad alias gentes plaustro deferunt, quod illi excipientes aurem recidunt, crinem circumtondent, brachia circumcidunt, frontem nasumque sauciunt manum, sinistram sagittis traiiciunt, postmodum cadauer ad aliam rursus gentem, cui imperitent carpento deuehunt, atque inde referunt eò vnde prius discesserant, omnibus regem comitantibus ad id destinatis. Simulac verò lustratæ sunt omnes nationes, quibus rex viuens imperabat, apud illas, quæ in extremis habitant, reponunt, cadauerque super thorum in loculo componentes hastas hinc & hinc desigunt, & desuper ligna disponunt, & pallio contegunt. In altera verò loculi parte aliquam ex regiis concubinis iugulatam sepeliunt, atque vna pocillatorem, coquum, equisonem, ministrum, & qui regis erat à nunciis, equosque, & aliarum rerum omnium primitias, cum iis etiam phialas au-

las aureas, aliaque huiuſcemodi. Hanc tamen Seruius Grammaticus Indorum eſſe conſuetudinem exiſtimauit. His autem quæ iam retulimus circa Regis inferias expeditis, humum certatim iniiciunt, quam maximum tumulum ſtruere parantes. At vbi annuum exactum eſt ſpacium, itidem rurſus agunt, quinquagintaque ex ſeruis ingenuis ſtrangulatos mactant, totidemque equos, quos eductis inteſtinis palea replent, eosq́; tum quinquaginta iuuenes, tum equos tignis traiicientes, dirum ſpectaculum ſepulchro regio circumponunt. Atque hæ quidem Scytharum regum inferiæ. Priuatorum verò & reliquorum in hunc modum fieri ſolent. Defunctorum corpora condiunt, eaque plauſtris impoſita proximi ad amicos circumferunt, cadauer excipientes epulum iis, qui illud ſequuntur, exhibent, & in hunc modum quadraginta diebus priuatorum hominum comitatus circumagitur, poſthæc humatur, ſi prius tamen cadauer expurgauerint. Caput cerebro euacuant, abluuntq́;, circa corpus tria ligna ſtatuunt, hinc inde procumbentia: circum hæc lanea pilea obtendunt, quam maxime poſſunt obſtipantes, & in ſcapham inter ligna pileaque poſitam, lapides igne candentes iniiciunt, ſuper quos ſemen cannabis, quæ apud illos precioſiſſima naſcitur, imponunt, vnde vapor emanat omni Græcorum ſuffimento odoratior, quo ſtupentes odore Scythæ eiulant, ſtupentq́;, id quod eſt apud eos lauacri loco. Neque enim corpora lauant, ſed eorum vxores aquam infundentes, cupreſſo, cedro, aut thuris ligno, ad ſcabrum aliquod ſaxum corpus atterunt, mox cum intumuerit, illud medicamentis quibuſdam perlinunt, & ſimul faciem, quæ poſtero die, amotis medicamentis, conſpicua ſplendidaq́; apparet.

Alius Scytharum Mos.

Alios eſſe Scythas legimus, qui inter epulas defunctorum corpora deuorant, quod Lucianus & Tertullianus ſcribunt. Sed quoniam ampliſſima latiſſimaq́; eſt Scytharum regio, ſunt ex iis aliqui, quibus fere perpetuæ ſunt niues, qui paretum cadauera inter niues & glaciem truncis affixa arboribus ſuſpendunt, arbitrati flagitium & ſcelus eſſe, ea terræ mandare, ſcribit Stobæus, Tauros gentem Scythicam qui & Taurici appellati ſunt, cum Regibus extinctis gratiſſimos eorum amicos ſepelire; ſi vero amicus aliquis Regi interierit, pro illius merito regem aut totam aut partem auris abſcindere. Apud eundem Stobæum legimus Indos id moris habuiſſe, vt tot piſces in ſepulchrum coniicerent, quot hoſtes, qui ſepeliretur interfeciſſe conſtaret.

IV.

Aethiopum Ritus sepeliendi.

Æthiopas diuersos esse manifeste qui de orbis situ scripserũt, ostendunt: Atlanticos tamen in Africa imprimis celebratos inuenio, quorum sepeliendi instituta Scythicis subiungere non ab ordine alienum mihi visum est: si prius tamen de Regum morte in medium attulero. Scribit Diodorus, Sacerdotes qui circa Meroen Insulam Deorum cultui assistentes inseruiunt, maximam præcipuamque autoritatem habere, eamq; imprimis, vt cum oportunum eis visum sit, & expedire, Regibus significare, vt sponte mortem oppetant, quibus dicto audientes Reges nullatenus abnuentes, voluntariò eam subeũt, aliquosq; apud illos esse, qui cum Rege libenter occumbant, nec deesse, qui, si forte Rex aliqua corporis sui parte debilis sit, vt Regem imitentur, ea se parte mutilant priuantq;, adeo verum est quod à lepido Poeta canitur:

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Quod & à Philosopho multo ante scriptum fuerat. Priuatorum vero Æthiopum, quemadmodum diuersa eorum regio, ita varia quoque sepeliendi institutio. Alii quidem defunctos in fluminibus abiiciunt, id elementum optimum arbitrantes. Sextus quidem Empericus hos Ichthyophagos nuncupatos ait, hoc est, vt quidam verterunt, Piscedulos: idque ea ratione ab ipsis fieri prodit, vt à piscibus cadauera vorentur, quod piscibus ii victitent. Alii sunt Æthiopes, qui vitreis vasis conclusos mortuos suos conseruant, vt nepotibus & posteris eorum sint notæ effigies, & idcirco eorum sæpe sunt memores. Herodotus tamen rem ita explicat. Posteaquam, inquit, Æthiopes, qui Macrobii vocantur, mortuum arefecerunt, totum gypso inducunt, picturaque exornant, & eius quoad fieri potest effigiem repræsentant. Dein sepulchrum ei è vitro, quod apud illos abundat & passim effoditur, circundãt, in cuius medio defunctus interlucet, nihilque fœditatis vel tetri odoris exhibet, sed omnia pene viuo assimilis. Sepulchrum hoc ipsum propinqui per annum intra ædes seruant, omniumque illi rerum primitias offerunt, anno vero exacto efferunt, extraque vrbem statuunt. At eorum alii fictilibus vrnis condientes, circa Templorum septa sepeliunt, & per hoc maximum hàbent iusiurandum. Quidam & Satis hoc attribuunt, vt retro diximus.

V.

Indorum sepeliendi Consuetudo.

Indorum quoq; multiplex variaq; sepeliendi consuetudo.

Parentes mactantur.

Quidam parentes, priusquam annis aut morbo aliquo in maciem eant, velut DEORVM hostias mactant, cæsorumque visceribus epulari fas & maxime pium est. At vbi senectus aut morbus incessit, procul à cæteris abeunt, mortemque in solitudine, nihil anxii sollicitiue expectant.

His prudentiores, quibus sapientiæ studium contingit, mortis tempus non expectant, sed semet ignibus ingerendo, eam læti & hilares accersunt. Scribit Egesippus eos primum protestari, quod discedere velint, nec ideo vllum obstrepere. Deinde vbi apparatus mortis processit, eos lætos insilire ardentem pyram, & astantibus valedicere, dolere quidem mulieres, quasi subsidio destitutas, & paruulos liberos, quod derelinquantur. Alios vero cæteros benedicere, nec inuidere, quod meliores ipsi ad splendidiora loca & ad puriora consortia festinent. Hoc idem & suo carmine Lucanus testatur:

Quiq; suas struxere pyras, viuiq; calentes
Conscendere rogos.

Hunc insuper & alium alias nationes moriendi morem habere legimus, vt dicemus.

VI.

Padæi.

Padæos gentem Indicam scribit Herodotus, ægrotantes interimere ac epulari, mulieresque mulieribus idem officii præstare, etiamsi negent ægrotare, qua causa, inquit, pauci apud eos ad senectutem peruenire dicuntur, & si perueniant mactati itidem comeduntur. Plinius apud Indos linum gigni prodit, quod Latini viuum, Græci Asbestinon ex argumento naturæ vocant, quod ignibus non absumitur. Ex eo factas Plinius se vidisse mappas ait, & ego ex aliis hoc tempore audiui: ex eo funebres confici solebant tunicæ, quæ Regum fauillam corporis cremati à reliquo separarent cinere. Maurus vero Honoratus in Commentariis Virgilianis Indorum consuetudinem scribit fuisse, vt quoties eorum Reges moriantur, cum his dilecti equi, serui, & vna de Vxoribus, quæ Regi charior fuisset, incenderetur, inter quas de hac ipsa re magna erat contentio. Solinus, aliique nonnulli non modo Regum Vxores hoc facere, sed & priuatorum prodiderunt. Solini verba ascribam. Apud Indos, inquit, quibus ad viuendi rationem propensior cura est, multæ Vxores in eiusdem viri coeunt matrimonium, & cum maritus

homo esse desierit, apud grauissimos iudices suam quæque de meritis agunt causam, & quæ officiosior cæteris sententia vicerit iudicantium, hoc palmæ refert præmium, vt arbitratu suo ascendat rogum coniugis, & vmbris eius semetipsam det inferias, cæteræ nota viuunt. Lucianus verò Indos μυέλῳ, hoc est medulla circumlini. Alii Indis, qui Macrobii cognominati sunt, hoc ipsum attribuunt. In vulgatis Luciani Codicibus male, vt puto ὑάλῳ pro μυέλῳ legitur. Diuersa ab his Sextus Pyrrhonius. Indorum enim, ait, aliqui, vulturibus cadauera lancinanda attribuunt. Aliqui Taxillis hoc tribuũt, vt Hieronymus scribit, & ante Hieronymum Aristobulus, vt est apud Strabonem, qui Taxillam vrbem locupletissimam & insignem Indiæ scribit, qui eius regem Taxillum, quod recte se erga Alexandrum gesserat, ab eo honoribus ad inuidiam reliquorum, accumulatum. Alii hoc quod diximus de Vulturibus liberas factitasse prodiderunt. Sed mirum hoc, cum Procopius hac solum causa à Persis prouocatos scribat, quod Christianorum ritu defunctorum corpora sepelirent. Verum hoc potuit diuersis temporibus contigisse.

VII.

Calaciæ Gens.

Indicam insuper gentem Calaciæ scribit Herodotus, quæ parentibus vescatur. Vnde, inquit, interrogatus à Dario, quantum pecuniarum peterent, vt patres igne cremarent, illos respondisse, iube Rex meliora ominari. Sunt & apud Indos sapientes Brachmannæ, qui mirabiliter mortem contemnunt, quod cum ab aliis tum à Strabone traditur, seq; ad eius contemptum mire exercebant. Idem Megasthenes prodidit. Notissima est de Calano Historia, qui se vltro incẽdio obtulit, cum iam mori decreuisset. Nicolaus Damascenus & Philosophus & Historicus scribit à se visum Zarmanochegam Indum, qui satis fortunatus Athenis se cremauit, quod abunde vixisset, in cuius tumulo ita inscriptum fuit. Zarmanochegas Indus ex Barcho iuxta patrios Indorũ mores se ipsum immortalem faciens, hic iacet. Atque de Indis hucvsque.

VIII.

Græcorum sepeliendi Ritus.

Iam verò Græcorum sepeliendi morem afferamus, quos Lucianus ait cadauera cõbussisse, q & manifestius ex Poetis colligimus, atq; inprimis Homero, qui in Patrocli funere rem clarissime executus est, in cæteris ea fere quæ nostri. Cæterum qui pro patria occubuissent, longe honestiore exequiarũ honore afficiebantur, quã rem luculentissime describit Thuc. & propterea eius fermè verbis hic tibi asscribam. Facto, inquit, triduo ante

ante exequiarum diem tabernaculo, mortuorum oſſa proponebantur, & ſuorum quiſq; reliquiis, ſi quid libuiſſet, imponebat. Cum efferebantur, ſingularum tribuum ſingulas arcas, ſuæ cuiuſque tribus oſſa continentes vehiculo deportabant, vnus præterea totus inanis conſtratus ſimul deferebatur, eorum quorum oſſa non extarent, vel inter cæſorum corpora reperti non fuiſſent. Educebant verò funus voluntarii quique promiſcuo vel ciues vel hoſpites, cum interea fœminæ aliqua defunctis neceſſitudine coniunctæ lachrymantes deflerent: oſſa ſepulchro publico compoſita inferebantur, quod Athenis quidem iuxta Calliſti monumentum fuerat in ſuburbanis, quo in loco ſemper qui in pugna occiderant, ſepeliri conſueuere, præter eos, qui in Marathone occiderant, quorum ſingularem fuiſſe virtutem exiſtimãtes, eodem in loco monumentum erexerunt. Poſtea verò quam ſepulturæ traditi omnes fuiſſent, vir eloquentia præſtans ex numero ſeligebatur, qui in defunctorum laudes luculẽtam haberet orationem. Extant ad hunc diem Orationes elegantiſſimæ hac de re Lyſiæ, Demoſthenis & Periclis ſeu Thucydidis, quas nunc me vidiſſe recordor. Athenienſes quidem adeò ſepulturæ eorum, qui in bello occubuiſſent, curam habuere, vt ſi quis ducum bello peremptos ſepulchro honeſtare neglexiſſet, capitis pœna puniretur, quare & ſummos duces, quia cæſos nauali pugna in mare deiecerãt, graui ſupplicio affecere. Quin & cum occiſorum pro patria cadauera minus aſſequi poſſent, diſperſa eorum oſſa & diſſipata, diligenter exquirere, & humo mandare curæ fuit, cæteraque facere, quæ ſuperius modo commemorauimus. Vnde de Nicia egregio Athenienſium Imperatore traditur, quod omnem exercitum ſubſiſtere iuſſit, vt duos tantum peremptos milites ſepulturæ mandaret. Cimon quoq; Miltiadis filius ſe captiuum exhibere non dubitauit, vt pater ſepulturæ traderetur. Sed hæc publica. Priuatum verò morem fuiſſe tradit M. Tullius Athenienſibus à Cecrope inſtitutum, hoc eſt, terra humandi, quod cum proximi fecerant, obductaque terra erat, frugibus obſerebatur, vt ſinus & gremium quaſi matris mortuo tribueretur, ſolum autem frugibus expiatum, vt viuis redderetur. Verum cum apud eos increuiſſet funerum & ſepulchrorum magnificentia vſque ad luxum, Demetrius Phalereus eam minuit lege, & ante lucem voluit cadauera efferri, ſepulchriſq; nouis modum finiuit. Nam ſuper terræ tumulum noluit quid ſtatui, niſi columellam, tribus cubitis non altiorem, aut labellum, quin & certum his magiſtratum præfecit. Illud præterea humandis defunctis ab Athenienſibus obſeruatum, vt orientem verſus cadauera vertere ſolerent, contra verò ad occidentem Megarenſes & Phœnices.

IX. Lace-

IX.

Lacedæmoniorum Funera.

Nec parua incuria omiſerim Lacedæmoniorum Regum funera, quę à parciſſima licet Ciuitate, multo tamen & magnifico apparatu celebrari ſolebant, id quod imprimis oſtendit Herodotus. Nam equites inquit per vniuerſam Laconum regionem Regis interitum pronunciabant, fœminæ per vrbem ollas pulſitabant. Interea dum hæc ſic fierent, ex ſingulis domibus mas & fœmina ſeſe præ luctu & lachrymis fœdabant, quod ſi facere renuiſſent, grauibus pœnis mulctabantur. Regiis exequiis ex omni Lacedæmoniorum regione neceſſarios quoſque & vicinos adeſſe oportebat, qui ſimul ad Regis funus coniuncti conueniſſent, promiſcuo ſibi viciſſim frontes pulſabant cum gemitu & vlulatu, optimum quemque vltimum fuiſſe Regem vociferantes. Si quis vero eorum bello periiſſet, eius ſimulachrum effingebant, totoque ſplendide ac magnifice ſtrato componebant, perque decem dies continuos, qui regio funeri dicabantur, iuſtitium indicebatur, & ſilebant fora, nec interim magiſtratuum conſeſſus vllus erat, verum aſſiduus luctus. Atq; hæc Spartiatarum Regum inferiæ. Ciuiles vero exequias Lycurgum ita ſtatuiſſe accepimus, vt nihil cum mortuo ſepeliretur, puniceo tantum amictu velatum & oleæ fronde cadauer terræ obduceretur. Eiuſdem quoque lege ſancitum, vt in vrbe & ſecus Deorum templa ſepulchra conſtruerentur, vt Plutarchus docet, à quibus, vt diximus, Chriſtiani ipſi noſtrum inſtitutum ſumpſiſſe videri poſſumus. Lugendi vero tempus ad vndecimum diem illis præfinitum fuit, duodecimo Cereri rem ſacram faciebant, luctumque ſoluebant.

X.

Argiuorum Ritus.

Argiui ex Græcis omnibus in funeribus albis veſtibus, ablutis aqua, teſte Socrate, ſoli induebantur, in quibus & ſacrum illud erat, quod ἔγκνισμα illi vocabant, in quo & carnes coctas exhibebant, vt Plutarchus refert. Præterea circumlitos mortuos condire ſolitos, ſcribit Cicero, vt quam maxime corpora diuturna permanerent. Hoc & Aſſyriis, vt paulo ante diximus, attribuitur.

XI.

Perſarum ſepeliendi Ritus.

Strabo etiam, Sola, inquit, ſepeliunt corpora Perſæ, cæra oblinentes, MAGOS VERO INSEPVLTOS AVIBVS EDENDOS DIMITTVNT. D.Hie-

D. Hieronymus Persas, inquit, non prius cadauera humare, quam aut ab alite, aut à cane traherentur. Idem & Procopius. Idem & Agathius in secũdo Historiarum cum de sepultura ageret Mermeroes Persarum Regis viri strenuissimi. Tunc inquit, in destinatum locum solum nudumque cadauer Regis mortui reliquerunt, canibus simul & auibus, eiusmodiq; cæteris carniuoris obscœnisq; animantibus vorandum, quando quidem inquit, hunc Persæ seruant sepeliendi ritum, vt nudata à canibus & feris ossa per campos dispersa maneant. Neq; enim aut vrna condere, aut terra obruere defunctorum corpora fas est Persis. Hæc ferme ille. Lucianus tamen Persas sepeliri tradit. Quod autem Persę suorum cadauera non cremarent, vt Græci, in promptu causa est, quod DEVM ipsi ignem arbitrantur, eumq; colunt, & propterea nefas illis videtur, DEVM hominum cadauera depasci. At verò Curtius in lugubri veste Persarum coniuges & liberos in funere tonderi prodidit. Non homines modo, sed & iumenta quoq; testis est Herodotus in vltimo, cum de nece agit Masistii, viri apud Persas spectatissimi. Suetonius etiam Tranquillus cum Grammatici interitum describit: quin & Barbaros, ait, quosdam Regulos ferunt barbam posuisse, & vxores capita rasisse, ad indicium maximi luctus.

De Tonsura Capillorum.

Sed postquam incidimus in tonsuræ mentionem, scribit Plutarchus Græcos, si quid eis aduersi accidisset, viros capillos aluisse, fœminas totondisse, vt supra quoque meminimus. Scribit Herodotus Argiuos capita totondisse, cum superati à Lacedæmoniis fuissent in agri Thyræi contentione, ac si in maximo luctu constituti fuissent. Vnde, ait, legem tulerunt, ne quis comam aleret, donec Thyręas recuperassent. Stobæus ex Nicolao Damasceno, Philosopho & Historico apud Græcos doctissimo, morem recitat fuisse, quod si quis apud Indos maximum aliquod peccatum admisisset, à Rege tonderi iubebatur, tanquam apud eam gentem tonderi maxima sit ignominia & dedecus. Sed de Capillorum tonsura si minus forte accurate, copiose tamen scripsimus super illud Mosis, non in rotundum caput attondebitis, quare iam nunc in viam redeo.

Scribit Sextus Empericus Persarum morem esse vita functos in crucem tollere, nitro salire, & postmodum corio contegere. Persarum Magos ac sapientes scribit Cicero suorum corpora non humare, nisi sint antea à feris laniata. Parthi eadem ferme quæ Persæ instituta seruauere, hoc est, defunctorum cadauera canibus auibusq; lanianda proponere, nudaq; post ossa terra condere.

XII.

Hyperborei ad Arcton.

Hyperborei ad arcton morem hunc custodiunt. Mors, inquit Plinius, non nisi satietate vitæ epulatis delibutisque senibus luxu, ex quadam rupe in mare salientium, hoc genus sepulturæ beatissimum. Eadem scribit Mela Pomponius.

XIII.

Co Insula.

Hæc Lex in Co Insula ad Hellespontum posita fuisse proditur, vt Sexagenarii aconito vitam finire cogerentur, ne videlicet desides absumerent fortium virorum cibaria.

XIV.

Troglodytæ.

Troglodytarum sepultura fuisse pene ridicula videri potest. Nam vt est à Diodoro proditum Paliuri ramusculis corpus obligabant, ceruicemq; cruribus annectebant, inde cadauer ipsum eminentiori loco depositum saxis & lapidibus obruebant. Dein super saxorum cumulum, nullo de suorum morte affecti dolore capræ cornu deponentes cum risu abibant. Sextus Pyrrhonius eadem fere omnia, nisi quod de Paliuri ramo non meminit.

XV.

Insulæ Baleares.

In Insulis quæ Balearides nostris, à Græcis Gymnasides vocantur, illud quidem moris fuit, vt eius qui esse desiit, lignis quibusdam corpus membratim in frusta conciderent, & mox concisum in vas componerent, tum demum saxorum ac lapidum aceruo accumularent, id quod Diodorus Siculus scriptum reliquit.

XVI.

Nasamones Africani.

At Nasamones Africana gens, sedentes vita functos sepeliebant, idq; maxime obseruabant, vt cū quis animam efflare cœpisset, sedentē constituerent, ne supinus occumberet, quod scribit Herodotus. Silius verò Italicus Nasamonas in mare sua cadauera, & in pelagus proiecisse cecinit.

XVII. Pa-

XVII.

Panebi in Libya.

Panebi populi Libyæ, cum eorum Rex moriebatur, reliquum quidem corpus eius ſepeliebant, vt Stobæus tradit, caput vero abſciſſum & inauratum in Templo ſuſpendebant, ac conſecrabant.

XIIX.

Nabathæi, Arabes, Sabæi.

Nabathæi atque Arabes, nec non Sabæi defunctorum corpora ſtercoribus ſimilia putabant, atque ideo regum ſuorum ac ducum cadauera in ſterquiliniis, cœno fimoq; obtegebant, dein terra condebant.

XIX.

Maſſagetæ Parentes comedunt.

Maſſagetæ verò Scythica gens eos miſerrimos ac infeliciſſimos putabant, qui infirmitate ac morbo decumbentes morerentur, talesque feris beſtiisque vorandos proiiciebant. Vnde cum parentes & propinqui in ſenium vergerent, iugulabant, eosq; in fruſta conciſos, & ouium ac pecudum carne permixtos, in menſa appoſitos abſumebant. Satius rati à ſe illos, quam à vermibus abſumi. Idem ferme ſcribit Herodotus in primo. Septimius verò Tertullianus in libris aduerſus Marcionem inſtitutum hoc Pontices gentibus aſſcribit. Parentum, inquit, cadauera cum pecudibus cæſa conuiuio conuorant, qui non ita diſceſſerint maledicta mors eſt.

XX.

Colchi.

Colchos mortuos non ſepeliſſe ſcribit Stobæus, verum ex arboribus ſuſpendiſſe, quod genus ſepulturæ aërium fuit.

XXI.

Derbices.

Derbices gens Scythica Hyrcanis proximi eos qui ſeptuageſimum annum exceſſiſſent, iugulabant, & in conuiuiis appoſitos neceſſarios & propinquos ad epulas conuocabant. Abſtinebant verò à Vetularum carnibus, eas tantum præfocatas condebant. Atqui ſi ante id temporis ſpacium aliquis fato ceſſiſſet, non eſſe, ſed terra condere ſolebant.

XXII.

Caspii in Parentes.

Caspii parentibus, vt septuagesimum annum instare viderent, occludunt, illosq; recte admodum obseruant, vt fame intereant. Alii tradunt, vbi ad id ætatis peruenerint, inter syluas in lectulo destitui, finem rei obseruantibus & prospicientibus suis. Quod si forte supra uolantes aues vnguibus & rostro iacentes discerpserint, summum eos felicitatis gradum assecutos arbitrantur. Si verò à canibus & feris dilanientur, eos quidem beatos ac felices existimant, sed non æque vt ii qui à volucribus discerpti sint. At si neq; ab his, neque ab illis, eos perinde ac infelicissimos lugent.

XXIII.

Eruli.

Eruli, qui Danubii accolæ sunt, eam teste Procopio consuetudinem in sepeliendis suis habent, vt senibus quidem & morbo male habentibus fas non esse existimarent diutius vitam producere. Verum vbi aliquis ita esset affectus, propinquos rogare cogebatur, vt se quanto ocyus ex humanis delerent, tum verò proximi & cognati ingentem pyram lignis struere, vt super eam tanquam fastigium quoddam, hominem morti destinatam collocare. Ad hæc aliquis nulla ei necessitate coniunctus, pugione illum conficere, cognati ignem rogo iniicere, cremati ossa legere, terra condere, legibus obligantur. At verò defuncti vxor si non multo post iuxta viri sepulchrum laqueo vitam finiisset, perpetuæ ignominiæ nota inurebatur.

XXIV.

Bactriani & Hircani.

Bactriani & Hyrcani suos ætate confectos canibus obiicere consueuere, quos quidem canes propterea publice alebant, suæque linguæ vocabulo Sepulchrales vocabant. Quod immane facinus Nicanor apud Bactrianos Alexandri præfectus cum emendare tentasset, pene, vt scribit Hieronymus, regnum amisit. De Hyrcanis quidem in hunc propemodum modum Cicero: In Hyrcania, inquit, plebs publicos alit canes, optimates verò domesticos, atque pro sua quisque facultate canes parat, à quibus lanietur, optimamque eam censent esse sepulturam. Idem Sextus Empericus asserit. Sunt qui & canes ipsos sepulchrales ideo nuncupent. At D. Hieronymus non à canibus solum lacerari tradit, sed & volucribus semiuiuos lancinari, atque vt canit Lucretius:

Viua vident viuo sepeliri viscera busto.

XXV.

Tibareni Scythiæ.

Tibareni, qui Scythię populi sunt, quos senes dilexerunt patibulis affigunt, id quod & Persas facere ait Sextus.

XXVI.

Essedones.

Essedones Scythiæ & ipsi populi, parentum suorum funera cantibus lęti prosequi dicuntur, conuocatisque propinquorum cœtibus, cadauera ipsa dentibus laniant, pecorumque visceribus mixta, vt de Massagetis retulimus, conuiuis inter epulas apponunt. Osse autem capitis, quod craniam vocamus & caluariam, poculi loco habent, quod & auro circumornant, vt Solinus autor est & Mela. Alii Celtis hoc attribuunt, quod modo de Capitis osse dixi. Aliter ab Herodoto traditur, ait enim, defuncti caput denudatum purgatumq; inaurant, eoq; pro simulachro vtuntur, agentes illi quotannis maiores & hostias & ceremonias.

XXVII.

Albani.

Albanos montis Caucasi incolas, defunctorum curam nullam habuisse, sunt qui tradant, eosque cum opibus & pecuniis reliquisque eorum rebus pretiosis quibuscunque parentes sepelire, iam olim consueuerant, ne scilicet diuitiæ post obitum relictæ defunctorum memoriam desideriumq; afferrent, autor Strabo, vnde & parum diuites fuisse à scriptoribus produntur.

XXVIII.

Lotophagi.

Lotophagi Libyæ populi suorum cadauera in pelagus iacere consueuere, ea suasi opinione, minimum interesse, humone an humore corpora dissoluantur.

XXIX.

Pæones.

Pæonas Laertius in stagna suos iam vita functos proiicere scriptum reliquit. Suos & Ichthus ophaphi, vt dictum est.

XXX.

Phryges.

Phryges igne cremare, vt Græci, consueuere, mox sepelire. Alia

Sacerdotum consuetudo, quos decem cubitis erectos constituunt sublimes super lapidum struem, nec vt cæteros defodiunt, quod idem scribit Stobæus.

XXXI.
Lycii.

Apud Lycios non morem duntaxat, sed legem etiam fuisse accepimus, vt non nisi veste muliebri lugerent, idque ob eam rem factum, vt cultus deformitate commoti, se maturius à mœrore abducerent, cum luctum intelligerent effœminatum esse, & mollem, & à viri grauitate dignitateque maxime alienum.

XXXII.
Thraces.

Thracum varia sunt instituta, vt variæ quoque eorum gentes.

XXXIII.
Trausi.

Trusi enim qui inter eos connumerantur, vbi in lucem infantes editi sunt, lugent: vbi quis naturæ concessit, læti atque hilares, per iocum læticiamque humare soliti sunt, arbitrati eos ex tot vitæ incommodis liberatos. Stobæus & Causianis hoc attribuit. Certe & Hesiodus, qui & ipse Thrax fuit, natales hominum lugens, vt ille ait, gaudet in funere.

XXXIV.
Getæ.

Getæ & ipsi Thraces à plerisque existimati, vt Hieronymus & Osorius scribunt, idem faciunt à Zamolxi edocti. Fuit verò, vt scribit Herodotus, Zamolxis homo Pythagoræ quondam discipulus, qui in patriam reuersus cum animaduerteret, Thraces male viuere & inscite, eorum ipse edoctus Ionicum viuendi genus & mores ipsis dedit & leges, docuitque & persuasit popularibus eas seruantibus, post obitum eos ad sese in eum locum ituros, vbi superstites omnium bonorum compotes essent futuri. Per hoc diuinitatis opinionem consecutus, è Thracum se conspectu abduxit atque euanuit, maximo sui desiderio post se relicto. Ad hunc mittere consueuere, cum naui quinque remigum, nuncium quempiam, ex se ipsis sorte delectum, præcipientes, ea quibus ipsi tum indigerent, eumq; ita mittentes, eorum quibusdam negociũ dabatur, vt tria iacula tenerent, aliisq; comprehẽsis, eius qui ad Zamolxin mitteretur, manibus pedibusq; hominem agitantes, in sublime iactarent ad iacula, qui si in præsens extingueretur, propitium sibi DEVM arbitrabantur, sin minus, ipsum nuncium insimulabant, asseuerantes malum il-

lum il-

lum illum esse virum. Hoc insimulato alium mittebant, dantes adhuc viuenti mandata. Sed præter hæc pleraque alia de Zamolxi à Strabone traduntur, deq; eius cultu, vt cæteros tum Græcos, tum Latinos, in præsentia scriptores prætercam.

XXXIV.

Crestones.

Crestones & ipsi Thraciæ populi his superiores id sepeliendi moris habent, vt quæ vxor magis dilecta à viro sit, ea mactata cum viro sepeliatur. Sed optimatum, qui apud Thraces sunt, Herodotus hanc sepeliendi consuetudinem esse prodidit. Triduo, inquit, cadauer proferunt, mactatisq; quotidie victimis comessantur, mox deflent, tum defuncti corpus crematum terræ mandant, congestoq; desuper tumulo certamina proponunt, sed singulorum tantum hominum, quæ μονομαχίαι dicuntur. Sed de Thracibus in vniuersum plura Pomponius & Solinus, qui vt sunt breuitatis studiosi, ita loquuntur. Vna, inquiunt, gens Thraces habitant, aliis, aliisq; præditi & nominibus & moribus. Quidam feri sunt, & ad mortem paratissimi Getæ vtiq; id varia opinio perficit: alii redituras putant animas abeuntium: alii etsi non redeant, non extingui tamen, sed ad beatiora transire: alii emori quidem, sed id melius esse quam viuere. Itaque lugentur apud quosdam puerperia, natiq; deflentur: funera contra festa sunt, & veluti sacra cantu lusuq; celebrantur. Ne fœminis quidem segnis est animus super mortuorum corpora interfici, simulq; sepeliri votum eximium habent, & quia plures simul singulis nuptæ sunt, cuius id sit decus apud iudicaturos magno certamine affectant. Moribus datur, estq; maxime lætum, cum in hoc contenditur, vincere. Mœrent alii vocibus, & cum acerbissimis planctibus efferunt. At quibus consolari eas animus est, arma opesq; ad rogos deferunt, paratiq; vt dictitant cum fato, si detur in manus vel pacisci vel decernere, vbi nec pugnæ nec pecuniæ locus sit, manentq; domi non procis nupturæ. Atque hæc quidem ex Mela magis, quam Solino.

XXXV.

Macedones.

Macedonibus nullum tam solẽne munus fuisse proditum est, quam suos sepelire.

XXXVI. Gal-

XXXVI.

Galli.

Gallorum in ſepeliendis cremandiſque cadaueribus ritus his prope verbis à Cæſare ſexto belli Gallici Commentario refertur: Funera ſunt, inquit, pro cultu Gallorum magnifica & ſumptuoſa, omniaq; quæ viuis cordi fuiſſe arbitrantur in ignem inferunt, etiam animalia, & paulo ſupra hanc memoriam (hoc eſt, ipſius Cæſaris) ſerui ac clientes, quos ab iis dilectos eſſe conſtabat, iuſtis funeribus confectis, vna cremebantur. Et hæc quidem Cæſar. Mirum quidem eſt, quod de iiſdem tradit Pomponius: Æternas, ait, Druidas apud eos animas aſſerere, vitamque eſſe alteram ad manes. Itaque cum mortuos cremant ac defodiunt, acta viuentibus olim negotiorum ratio, etiam & exactio crediti, defertur ad inferos, erantque qui ſe in rogos ſuorum, velut vna victuri libenter immitterent. At vero Maſſiloenſes inter Gallos eruditiſſimi, vtpote à Græcis oriundi, eodem die quo funus eſſet elatum domeſtico ſacrificio adhibito, neceſſariorum ac cognatorum côuiuio celebrato, luctum finire conſueuere.

XXXVII.

Germani.

Germanorum vero funera ita deſcribit Cornelius Tacitus, vt illorum nulla eſſet ambitio, id ſolum obſeruarent, vt clarorum virorum corpora certis lignis cremarentur, ſtruem rogi nec veſtibus nec odorib. cumularent, ſua cuiq; arma quorundam igni & equus adiiciebatur, ſepulchrum ceſpes erigebat, monumentorum arduum & peroperoſum honorem & grauem defunctis aſpernabantur, lamenta & lachrymas cito, dolorem & triſtitiam tarde ponebant: fœminis lugere honeſtum. Vtrique vero, hoc eſt, Germani & Galli hac tempeſtate, vt Chriſtiani Chriſtianorum exequiis & ceremoniis mortuos ſepeliunt.

XXXVIII.

Iudæi.

Iudæorum conſuetudinem eſſe corpora condere potius, quam cremare more Ægyptio, idem Tacitus autor eſt, quod & in Iudæorum ſacris libris manifeſtius conſpicitur: quem morem & hodie ab iis, qui diſperſi ac palantes nullis certis ſedibus vagantur, ſeruari videmus. Condiri vero odoramentis & aromatibus, candidiſque inuolui linteaminibus, cum eorum, tum Euangelica doctrina docet. Magnos autem

adeò ſumptus in ſuis ſepeliendis aliquando feciſſe ſcribit Ioſephus, vt plerique ea cauſa ad inopiam redigerentur. Illud addit D. Hieronymus: Flentes, inquit, vſque hodie Iudæi, nudis pedibus in cinere volutati, ſacco induti, ex ſuperſtitione Phariſæorum, prius cibum lentis accipiunt, ſignantes, quali edulio primogenia perdiderint: & merito, ait Hieronymus, quia reſurrectionem CHRISTI non credentes Antichriſti parantur aduentui. Hoc quidem ille, qui & alio loco, libro ſcilicet in Hieremiam tertio: Mos, inquit, hic fuit apud veteres, & vſque hodie in quibuſdam permanet Iudæorum, vt in luctibus incidant lacertos, & caluitium faciant, quod & Iob feciſſe legimus, manifeſtius Propheta ipſe. Non ſepelientur, ait, neque plangentur, & non ſe incidant, & neque caluitium fiat pro eis, & non frangent inter eos lugenti panem ad conſolandum ſuper patre ſuo & matre, & domum conuiuii non ingredieris vt ſedeas cum eis, & comedas & bibas. Quæ Prophetæ verba morem oſtendunt hæc facta fuiſſe in funeribus. Sepeliri verò in agris, & obſtrui ſepulchrorum oſtia ſaxis & lapidum molibus antiquitus mos fuit. Nunc quidem vt plurimum exilia ſunt, cippo tantum & gleba terræ contenti, vel tegula fictiliue Plintho, vel ſi qui magis marmoreo lapide. Illud vtique Iudæi religioſe antiquitus ſeruarunt, vt nec hoſtem quidem inſepultum dimitterent, ne dum qui patibulo fuiſſet ſuffixus.

XXXIX.
Turcæ.

Turcarum quoque funera his addere par viſum eſt. Solent igitur qui inter Turcas optimates ſunt, ſua ſibi ſepulchra cōſtruere iis potiſſimum in locis, vbi ſolitarium ſit ſolum, & nullo tempore cultum, in viridariis ſcilicet & in ſpecubus: tametſi apud eos etiam ſint cœmiteria, vbi populares paſſim & vulgares terra, vt noſtri, obruũtur. Potentiorum inquam & optimatum funera, eorum ſacerdotes, quos patrio illi vocabulo Thalaſſamanas vocant, pro hominis fortuna & conditione multi comitantur, identidem hoc Carmen concinnentes: DEVS EST, DEVS ET VERVS DEVS ET MAGMAN DEI NVNCIVS. Efferunt verò Turcæ cadauera in caput, vt Hebræi quoque, non in pedes, vt nos. Conſequuntur funus neceſſarii ac propinqui, & poſt hos hinnientes equi, hamis quibuſdam naribus affixis, & cum his humi tracta inſignia & vexilla ducunt, & haſtas fractas, & huiuſmodi cætera nonnunquam & equos inuerſis ephippiis conſtratos. At verò Turcarum Reges alii templa & Xenodochia pro ſepulchris conſtruunt, quibus & prouentus annuos, & reditus opulentos adſcribunt ad inopum & pauperum ſubſidia. Solent id quoque plerique eorum principes efficere, vt circum ſepulchra, cæteraſq; arbores viuentes ferant, ſimul & violas, & halantium florum omne genus, ad-

dunt & his marmoreos titulos, suis inscriptos literis. At verò Turcarum sepulchra obtecta sunt quædam, quædam detecta, hoc est, sub diuo, vt apud nos quoq; Primatum quidem sepulchra quotidie fere nouis stragulis ac palliis obteguntur. Adduntur & his Diademata, quæ vulgo TVRBANT vocantur, variisque omnia floribus inspargunt. Turcæ verò funerum luctus finiunt tertio plerunque die, nonnunquam octauo, conuocatis ad epulas & conuiuia amicis & propinquis, vbi & sermones habentur tempori & rei congrui. Non ideò tamen fœminæ, Matres scilicet & vxores, sororesque, ac eiusmodi reliquę, à luctu cessant, quæ frequentius sepulchrum adeunt, suamque sortem deflent, eiulatum nostratium haud parum imitantes. Atque hactenus quidem paucioribus tibi, quam potui, Turcarum funera sum executus.

XL.

Christianorum Funera.

Nunc summatim nostra Christianorũ instituta tibi attingam, quod ea notissima sunt. Defunctorum nos corpora, vt antiquitus Romani, lauamus, & vt cuiusque vitæ conditio, proprio habitu, hoc est, vt Pontifex pontificio, rex regio, ornatu, vel vt sibi quisque testamento legato iussisset, induimus, & humanæ redemptionis insigni præeunte cruce præcedentibus omnis ordinis sacerdotibus, vltimo loco subsequentibus necessariis & propinquis, pullatis atratisq; cadauere sandapila medio loco cõstituto, ad templa & cœmiteria deferimus, vbi de more peractis iustis vel terra condimus, quod vulgare & plebeium est, vel marmoreis sepulchris, quod ciuilius, vel prophyreticis labris, vel aheneis, quod Principum est, & potentiorum, nonnulli etiam balsamo, alii sale & melle condiunt, & in templorum fornicibus arculis picatis ceratisue suspendunt obtectis sericeis, aureisue tegumentis, cum tamen illud à nostris maxime proprium existimetur, TERRAM TERRÆ REDDERE, quæ, vt canit Lucretius; QVONIAM OMNIPARENS, EADEM RERVM EST COMMVNE SEPVLCHRVM. Sed & apud Xenophontem Cyrus id sepulturæ genus commendat, quod & antiquissimum fuisse M. Tullius declarat.

Peroratio Autoris.

Hactenus quidem quantum memoria complecti potui, de variis gentium sepeliendi institutis disserui, quibus, vt puto, longe facilius Silii Italici carmina intelliguntur, quæ sunt in XIII. Punicorum, quo nullus, vt mihi quidem videtur, varios sepeliendi ritus breuius complexus est, vt eo loci facile iures, oratorii partes eum quam Poëtæ potius obiuisse, ita enim Scipionem cum Appii vmbra loquentem inducit:

Namq;

--Namq; (inquit) ista per omnes
Discrimen seruat populos, variatq; iacentum
Exequias, tumuli & cinerum sententia discors,
Tellure, vt perhibent, is mos antiquus Ibera.
Exanima obscœnus consumit corpora vultur,
Regia cum lucem posuerunt membra probatum est;
Hircanis adhibere canes: Aegyptia tellus
Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora, & à mensis exanguem haud separat vmbram,
Exhausto instituit Pontus vacuare cerebro
Ora virum, & longum myrrhata reponit in æuum.
Quid qui reclusa nudos Garamantes harena
Infodiunt, quid qui sæuo sepelire profundo
Exanimes mandant Libycis Nasamones in oris?
At Celtæ vacui capitis circundare gaudent
Ossa (nefas) auro, & mensis ea pocula seruant.
Cecropidæ ob patriam Mauortis sorte peremptos
Decreuere simul communibus vrere flammis.
At gente in Scythica suffixa cadauera truncis
Lenta dies sepelit putri liquentia tabo. Hæc Silius.

MIRACVLA SEPVLCHRORVM.

SED iam sepulchrorum miracula, quæ toto terrarum orbe clarissima habita sunt, libello modum imponant. Etenim superius gentes memorauimus, quarũ in construendis monumentis ingens fuit ambitio, atque in primis Ægyptii, cuius Reges & pyramides primi, & obeliscos, & irremeabiles struxere labyrinthos. Nam & Hecatæus, qui tẽpore Lagi Thebas profectus est, vt fidelius Ægypti Historias conscriberet. & post eum alii, tradunt Ægyptiorum Regum sepulchra talia fuisse, vt eis nulla alia comparari possint. Ægyptii vero Sacerdotes quadraginta septem regia monumenta commemorant, quæ miraculosissima fuerint. Ad Lagi tamen Ptolomæi tempora decem & septem duntaxat superfuisse dicuntur. Celebrant item ea, in quæ Iouis concubinas Ægyptii conditas asserebant. Verum illud multo maxime celebratur, quod Simandii Regis fuisse perhibetur, cuius in præsentia formam tibi pręscribam. Eius sepulchri circuitus decem stadiorum fuit, cuius aditus porta, quæ duorum ferme iugerum latitudine, altitudine quadragin-

taquinque cubitorum fuit, variis constructa marmoribus, quam primum ingressis offerebatur peristylus, quaque versum quatuor iugerum, in quo pro columnis animalia sex, & decem cubitorum, ad morem antiquum insculpta fuerant. Tota vero superioris tecti structura ex duorum passuum lapidibus, stellis dispositis colore cœruleo erat adornata. Dein alter erat aditus à priori porta non absimilis, verum sculpturis multo copiosior, in cuius ingressu tres erant statuæ ingentes positæ, Memnonis (vt aiunt) opus, quarum vna colossi instar erat altissimi, hinc & hinc pusillas duas filias, vt videbatur, habens, mirabili tum naturæ, tum artis ingenio. Titulus in eo talis:

Rex Regum Simandius sum: Si quis, qualis ue fuerim, & vbi iaceam nosse velit, meorum aliquid operum exuperet.

Erat & signum aliud Matris viginti cubitorum, in cuius capitis vertice tria regia ornamenta cum essent, id (puto) innuebant, *quod filia, vxor & Regis mater fuisset*. Posthæc & alter peristylus erat, longe superiore pulchrior, in quo Bactriana ipsius Regis pugna erat effícta. In medio peristyli duo erant ingentes statuæ, ex vnico marmoris frusto confectæ, ad quas ex peristylo tres aditus patebant. Tum ædes erant suspensæ columnis, & in ea ligneæ statuæ innumerabiles, hinc Iudices, & inde Principes videbantur. Dehinc Deambulatorium & Regis signum, DEIS immortalibus ex sibi allatis tributis dona offerentis, quotque annuatim millia ex tributo Rex acciperet. Post hæc etiam fuit Bibliotheca cum huiuscemodi inscriptione: Animi medicamentum. Et post ipsam Bibliothecæ inscriptionem, omnium DEORVM Ægyptiorum imagines & Regis munera offerentis. Domus hæc sequebatur, in qua Iouis & Iunonis lectisternia viginti, & statuæ Regis ipsius, vbi Rex erat sepultus. Circum hanc domum erant habitacula variis depicta animalibus, quæ versus sepulchrum ascendere videbantur. Circumibat monumentum aureus circulus vnius cubiti crassitudine, ambitu vero & circuitu trecentorum sexagintaquinque, in quo dies anni & astrorum cursus inscriptus erat, quem circulum vsque ad Cambisis tempora permansisse, testis est Diodorus Siculus. Et tale quidem Simandii Regis monumentum fuisse legimus.

Meridis Sepulchrum.

Meridis vero Regis sepulchrum labyrinthus fuit omnium maximus, quæ traduntur in Ægypto de illo, cum varie à Scriptoribus scribatur, eorum opiniones nõ est quod hoc loco referam. Pyramidum quoque amplitudinem portentosam sepulchrorum causa construxit, vt Diodo-

Diodorus & Herodotus aliique affirmant, tametsi Plinius præter hanc & alias afferat. Sunt qui id operis Ægyptios ab Æthiopibus mutuatos existimant, apud quos primum erectæ fuerunt, sed enim Pyramidum aliæ quidem trium laterum, aliæ quatuor fuisse manifeste ex authoribus colligimus. Illa autem inter reliquas celebrata est, quæ Amasidis Regis fuisse creditur. Item ea, quam sibi Chemis Rex posuit, quem Cheopen, ni fallor, vocat Herodotus. Fuit & illa, quæ Rhodopidis meretriculæ fuisse traditur, illius, inquam, Rhodopidis, quam Charaxus Sapphus frater perdite amauit, quam rem periniquo animo Sappho tulisse, liquido ex eius carminibus patet. Falluntur nonnulli, qui putarunt, Myerini hanc fuisse Pyramida, cum alia quidem illa fuerit. De quo & illud passim ferebatur, quod is fato functam filiam in boue lignea condidisset, & apud se, illius vt leniret desiderium, in aula regia asseruabat, iussitque vt qui mysteriis & sacris præessent, illi quotidie parentarent. Vidimus & ipsi Romæ, si non tantas, similes tamen, vt quæ C. Cæstii fuit. Fuerunt & Obelisci aliqui eadem sepulchrorum caussa erecti (vt Ægyptios taceamus) duo illi, qui erant in monumento Augusti Romæ ab Ammiano celebrantur, quorum alterius hoc tempore ingentia frusta & crepidines repertæ sunt. Stat & adhuc qui in Vaticano à Claudio Cæsare positus fuit. Mausoleum vero in Caria, ab Artemisia Regina in Mausoli viri & fratris memoriam constructum, & inter septem orbis miracula repositum fuit. Vnde & apud Græcos de re magnifica prouerbium, καρικὸν τάφος. Sed & Porsenæ Regis labyrinthus apud Hetruriæ ciuitatem Clusium, sepulturæ loco ab eo Rege positum fuit, in quo & Pyramides addidit, vt ex Varronis authoritate Plinius recitat. Huius quidem Labyrinthi & hodie vestigia cernuntur. Quid, nonne notum est & vrbes nonnullas conditas pro sepulchris, vt Antinoi ciuitas ab Adriano constructa in dilecti adolescentis memoriam, & monumentum? Quid, nonne Bucephalam ab Alexandro de equi sui nomine? Sed & flumina sepulchri loco nonnullis fuisse legimus, vt est de Tyberino apud Romanos nota historia. Vt apud Medos Hydaspes, de quo in Poetis agemus. Item fluuius Pythopolites à sepulchro Pythei Regis, de quo Plutarchus agit. Maria etiam sepulchri loco fuere, vt Icarium, Ægæum, Hellespontus, Erythræum, à submersis sepultisq; Regibus nuncupata. Verum hoc de Erythra adnotaui, quod in Tyrina fuit non longe à Carmania sepultus, cum huiusmodi Inscriptione:

Hic tumulus pelago late dominantis Erythræ.

Celebratur & apud Barbaros Nini Regis sepulchrum. Nam, vt scri-

bit Diodorus, sepultus fuit Ninus in regia, molis ingentis condito à se monumento, nouem stadiorum altitudine. Ctesias Gnidius non nouem, sed decem prodidit, ex quo loco facile vrbs tota spectari poterat. Vnde Poeta Ouidius de Pyramo & Thysbe, qui mutuo amore concordes Babylone fugiebant, ita cecinit:

Conueniunt ad busta Nini.

Quem locum admodum ieiune exposuisse videntur Interpretes. Laudatur item Zarinæ sepulchrum, quæ Sacarum Regina fuit. Erat vero pyramis trilatera, quæ in summitate & altiore fastigio colossum aureum habuisse fertur.

Helenæ Iudææ Monumentum.

Helenes Iudææ memorabile monumentum fuisse Iosephus & Egesippus indigenæ, tum Græcus Pausanias prodiderunt. Nitocris etiam Assyriorum Reginæ sepulchrum ea ratione celebratur, quod posteros elusit, thesauros sub ea mentita, quo multo post Darius est deceptus, in eo enim multo labore effosso has literas scriptas reperit: Nisi pecunia esses insatiabilis, & turpis lucri cupidus, non defunctorum vrnas aperuisses, sed pluribus hoc Herodotus. Artachæ Xerxis Præfecti memorabile fuit monumentũ, quod ab vniuerso illo Xerxis exercitu tellure congesta constructũ fuit. Sed & Sardanapali sepulchrũ epitaphiumque celebratum est. Nec minus & Cyri Regis, quod non ad Ægyptiorum Regum luxum Rex potentissimus sibi parauit, sed ad plebeiam fere mediocritatem, quod cum Alexander recludi mandasset, nihil in eo præter clypeum putrem & arcus duos Scythicos & acinacem reperit, quod Curtius Regem miratum ait: Vberius tamen ab Arriano laudatur, eiusque Cyri Epitaphium. Commendatum quoque Augusti Cæsaris monumentum, quod Romæ lapide quadrato constructum legimus, & arbore opertum perpetuo virenti, in cuius monumenti summitate Augusti ipsius statua erat posita, cuius reliquiæ molis non procul à Tyberi extabant superioribus annis, hodie qui marmora effodiunt, funditus pene diruere. Manet adhuc Adriani moles, quam bellis Gothorum pene disiectam, statuisque ac signis nudatam scribit Procopius, demum à Romanis Pontificibus, postquam vrbem Romam adepti sunt, instauratam, muris, propugnaculis ac fossis munitam, qua non Tyberi alluitur, in arcis munitissimæ formam redactam nunc conspicimus.

Iouis Sepulchrum.

Nunc tibi mitto Iouis sepulchrum, quod fabulosum multis carminibus est decantatum, vt cum alii, tum Picus noster in suis commentariis

riis

riis luculēter ostendit. Mitto & Thaphosirin vrbem in Ægypto, in qua sepultum Osirim nomen indicat. Mitto & Serapidis sepulchrum, quod Ruffinus, Alcmenæ, quod Plutarchus, Isidis, quod Diodorus commemorant. Mitto & Mahometis, vel vt rectius vocatur Magmedis, Turcarum Prophetæ, quod ex Magnetis fornice & Chalybe aëre suspenso vulgus fabulatur. Mitto & alia pene innumerabilia Diuorum, Pontificum, Cæsarum, Regum. Sed non sine piaculo illud præterierim, quod omnes summo cultu, summaque reuerentia, si minus corpore, animis saltem purgatis adire debemus, quod est in Iudææ vrbe Hierosolyma, CHRISTI DEI & seruatoris nostri, cuius ô possessores essemus, qui eius nomine, vtinam non immerito, Christiani nuncupamur.

Hactenus tibi de sepulturis, & vario sepeliendi ritu, CAROLE, disserui, scio plurima me fugisse, multa tamen de industria præteriui, quæ tamen non asscripsisse minoris sint monumenti. Quod si studiū hoc nostrum aliqua ex parte tibi non aspernabile visum fuerit, multū mihi collatum arbitror, præcipue cum te tuapte natura & instituto ad bonas artes semper propensioris animi fuisse intelligam, teq; ab auunculo tuo, viro integerrimo & probatissimo, non declinare conspiciam. Superest verò, mi CAROLE, vt, quoniam mortale nobis contingit corpus, animus verò immortalis, enitamur, vt animi memoriam post mortem relinquamus immortalem, dumq; sepulturas hasce legimus, earum iacturā facilem esse putemus, quin illud potius agamus, quod Pericles ait, vt exuti mortalitate, sine sepulchro, sine etiam titulo, si ita contingat, nostri memoriam magis apud DEVM immortalem in cœlo, bonorum omnium operum remuneratorem, quam in sepulchris, & marmoratis eorum inscriptionibus conseruari putemus, mortisq; ipsius memores semper dum viuimus simus. Nam nec aliam ob causam, vt à principio diximus, summum in Philosophia finem Platonem in assidua mortis cogitatione posuisse videmus, nisi quod per eam & vitia fugimus, & ad virtutes accendimur, quibus rebus in summi & tremendi tempore iudicii, vna cum corporibus non iam mortalibus surrecturi, donati illustri sempiternoq; domicilio, cum DEO gloriosissimo optimoque æternum beato æuo perfruemur.

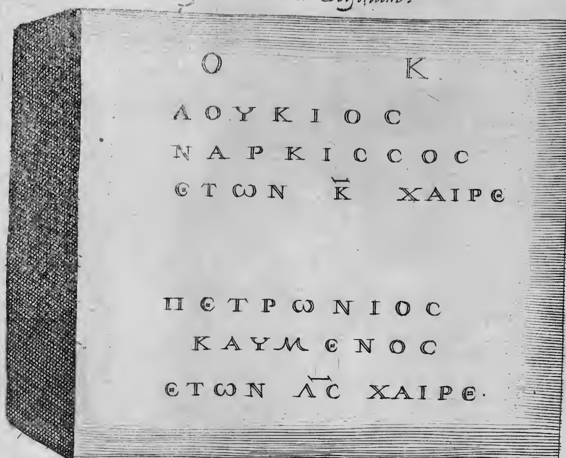
FINIS.

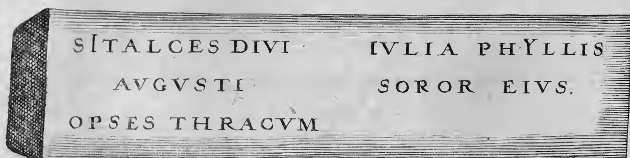
T. VESCIS T. F
VELTERTI.

C. CESTIO Ͻ. L. QVIETO
VIX. AN. I. MENS. XI.
DIEBVS XXVIII. V.
PINDARVS F. CARISSIMO.

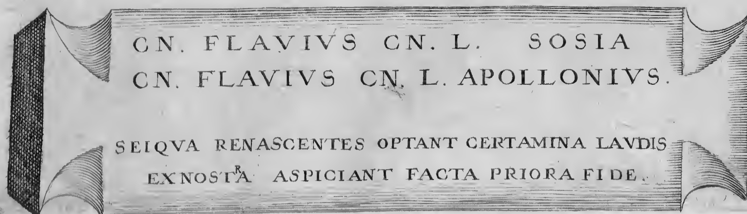
T. STATILIVS
MALCHIO
AD VESTEM.

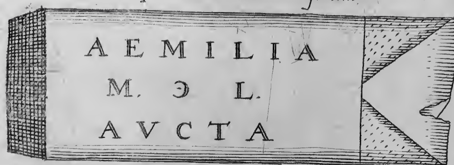
TI. CLAVDIVS AVG. LIB.
IANVARIVS CVRATOR
DE MINVCIA DIE XIIII.
OSTIO XLII ❧ ET
ANONIA TYCHE VXSORE EIVS
PITVANIANI SOLARIA DE SVA
IMPENSA FECERVNT.

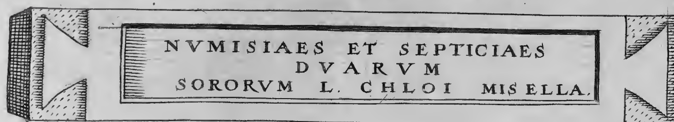

Θ Κ
ΛΟΥΚΙΟϹ
ΝΑΡΚΙϹϹΟϹ
ЄΤΩΝ Κ ΧΑΙΡЄ
ΠЄΤΡΩΝΙΟϹ
ΚΑΥΜЄΝΟϹ
ЄΤΩΝ ΛϹ ΧΑΙΡЄ.

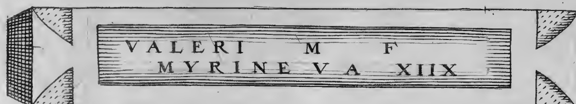

SITALCES DIVI
AVGVSTI
OPSES THRACVM
IVLIA PHYLLIS
SOROR EIVS.

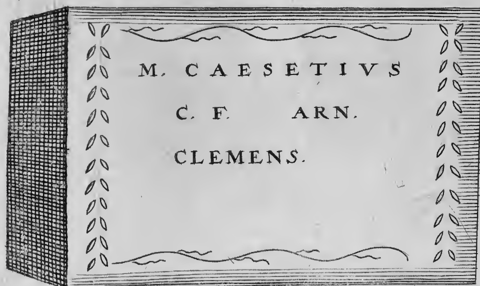

PONTIA LL. TERTVLLA SIBI
ET THOLO CAES. CVBICL.

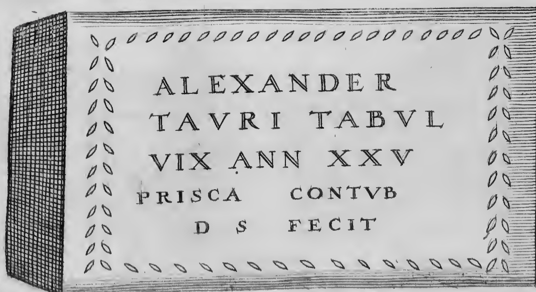

CN. FLAVIVS CN. L. SOSIA
CN. FLAVIVS CN. L. APOLLONIVS.
SEIQVA RENASCENTES OPTANT CERTAMINA LAVDIS
EXNOSTRA ASPICIANT FACTA PRIORA FIDE.

AEMILIA
M. Ͻ L.
AVCTA

NVMISIAES ET SEPTICIAES
DVARVM
SORORVM L. CHLOI MISELLA.

VALERI M F
MYRINE V A XIIX

M. CAESETIVS
C. F. ARN.
CLEMENS.

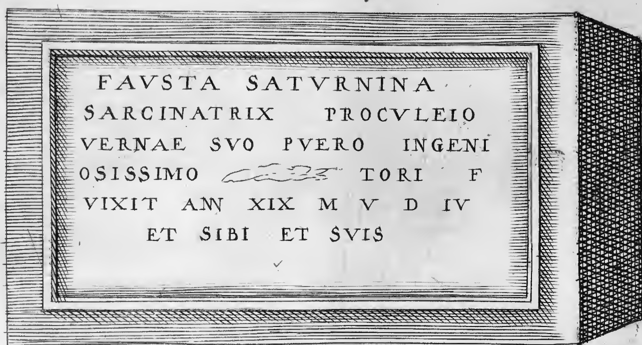

ALEXANDER
TAVRI TABVL
VIX ANN XXV
PRISCA CONTVB
D S FECIT

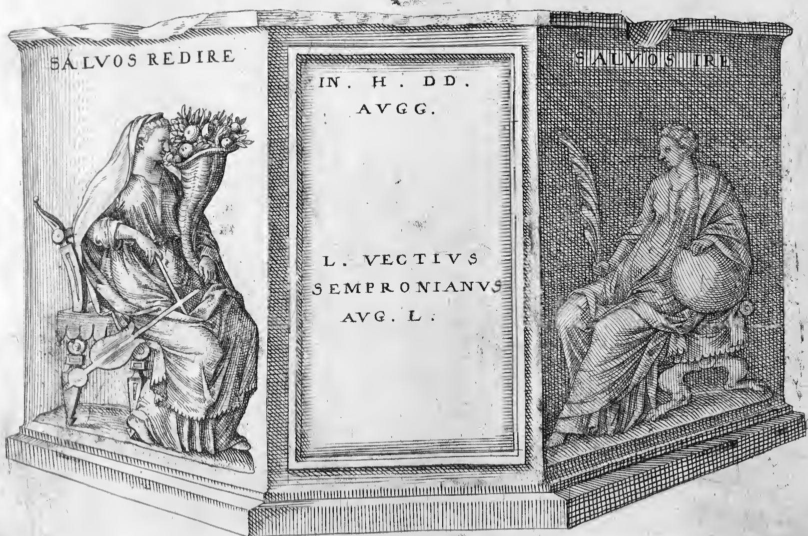
SEX. ATTIVS
SEXTI L. VOLT
ATTICVS VIENN.
O[illegible] BE [illegible]ONORIB.
IN PATRIA SVA FVNC.
FLAM. PROV. NARB.

D. M.
M. IVLIVS SVC
CESSVS FECIT IVLIAE
AGRIPPINAE LIB.
ET IVLIO CALLIS
TO LIBERT. FILIO
EORVM. ET LIB.
LIBERTAB. POSTERISQ. EOR.

D. M.
IVLIO PETRONIO FILIO
B. M. QVI VIXIT ANN XII.
DIEBVS XXIII. IVLIVS
HERCVLANVS MIL. N.
STAT. P R. 7 CANDIDI
FRATER. F.

Apud Marium Delfinum

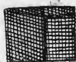
Antiquissima Canopi Statua apud Marium Delfinum.

P. CARM.
SOSTHE.
MEDIC.

IIIIII. VIR AVG.
ANCHAR.

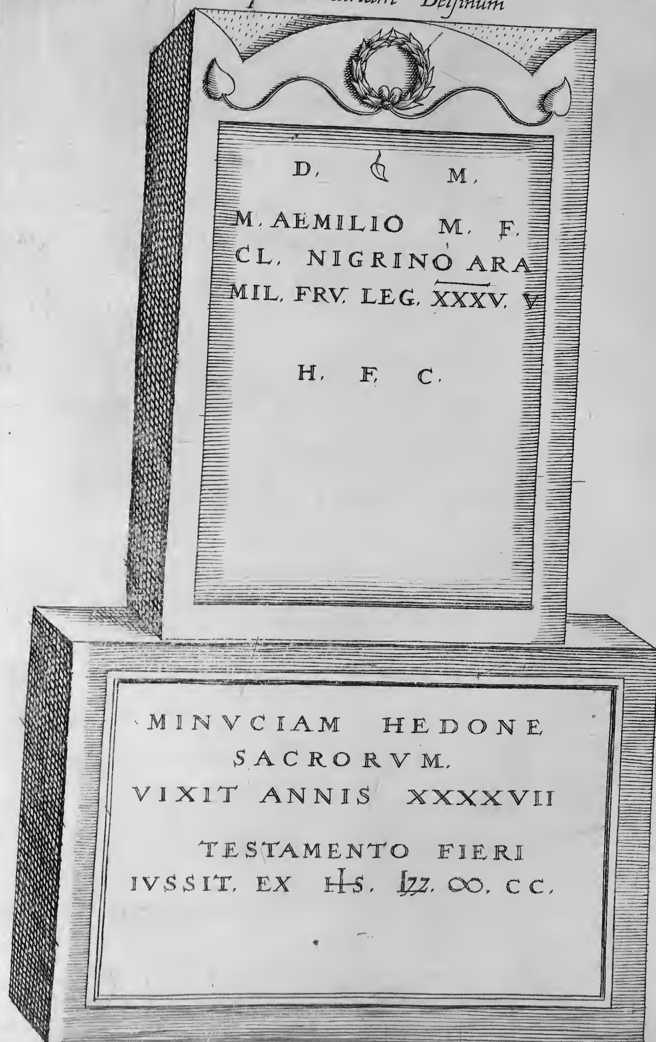
D. M.
P. ATIVS C. L. ARCHIATR.
SIBI ET IVLIAE.
PRIMAE
CONIVGI INCOMPARABILI

D M

PRIMILLAE AES
TIONES CVI ET
SACRIS DOMESTI
CIS OFFERRE CON
CESSERAT OLLAS
VI MINORES ET
LIBERIS EIVS IN
AVITO CONDITORIO
INDVLSIT
C. CINCIVS
PRIMIGENIVS
ET AELIO SEPTI
MILLO NEPOTI
ET LVCIANO.

Apud Marium Delfinum.
D. M.
VIVIVS PRI
SCVS FABIAE
PIOCINI CON
IVGI SVAE BE
NEMERENTI
ET SVIS POSTERISQVE EOR.
D. M. LEIO. V. AN. V M. VI. D. XV.
NATALI FRATRI EIVS V. A. XVI. M.
III. D. XX. L. AFINIVS. NEPTES SOSIA
CENESIS FILIS CARISSIMIS
FECERVNT SIBI POSTERISQVE
SVIS. IN. F. P. III. IN. AG. P. III.

Apud Marium Delfinum

C. IVLIVS CAESAR III. SINE COLEGA DICT. Ↄ. L. SESTIVS P. F.

V.F Q. FABIVS MAXIMVS. C. TREBONIVS C. F M. CLAVDIVS M. F. L. A P.

C. CANINIVS C. F. L. MVNATIVS. PAVL. AEMILIVS

C. IVLIVS CAESAR DICT IV. M. AMILIVS M. EQ Q. AEMILIVS LEP ID. M. LO

C. IVLIVS CAESAR. V. M. ANTONIVS M. F. M. APPVLEIVS. SEX. F. P. SI.

VF P. CORNELIVS. P. F. C. SENTIVS SATVRN. Q. LVC

C. VIBIVS C. F. PANSA ∫VF. M. VINVCIVS P. F. C

∫VF C. IVLIVS CAESAR ∫ A HIRCIVS A.F. P. CORNELIVS P. F. CN. Q

V.F. Q. PAEDIVS Q.F.

C. CARINAS. C. F. P. VENTIDIVS. P. F. C. FVRNIVS C. F. C. IVN.

AEMILIVS. M. ANTONIVS IMP. CAESAR. III. VIR. R.P. S. CL. L. DOMITIVS CN. F. D. COR

EX. A. D. V. H. DEC. AD. P.R. K. I. IAN. SEXT ∫ V. F. L. TA.

MVNATIVS L.F. M. AEMILIVS M. F. M. DRVSVS L.F. L

ANTONIVS Ↄ SVLPICIVS. CENS. LVSTR. N. F. MILICINIVS M. F.

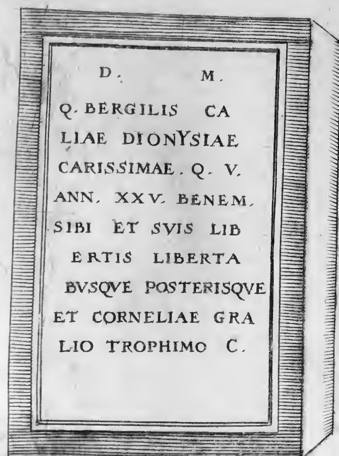
ANTONIVS P. SERVILIVS. P F TI CLAVDIVS TI F P

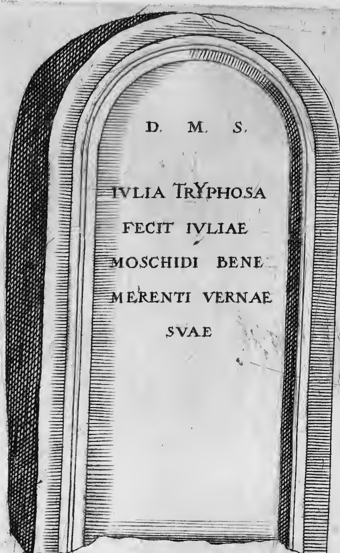
P DOMITIVS M F C ASINIVS CN. F. M. VALERIVS M. F. P.

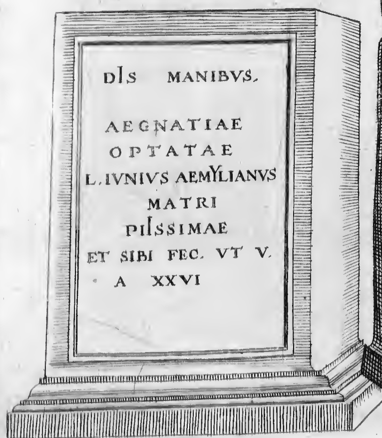
V. E. L. CORNELIVS L. F M.P. CANDIDVS P. F. ∫VF C. VALGIVS C F.

C. CANINIVS

Non procul a turri Arantiorum

In templo Sanctae Potentianae

RELIGIOSISSIMQOVE
C CAEIONIO RVFIO VOLVSIANO V.C.
C. OBD. ITALIAE PER ANNOS OCTO
PROCONSVLI AFRICAE
COMITI DOMINI NOSTRI
CONSTANTINI INVICTI ET
PERPETVI SEMPER AVGVSTI
PRAEFECTO VRBI IVDICIS AC RARARVM
COGNITIONVM CONSVLI.

D M
C PLINII
ABASCANTI
C PLINIVS
PHOSPHORVS

Ad Palatium Liuiæ Columnæ
in ruinis Oratorii Neronis.

Ad Palatium Liviæ Colomnæ
SILVANO
AVG.
AVRELIVS
POLYCHRO
NIVS
D D.

SABINAE
AVGVST

MAGISTRI QVINQVENNALES
COLLEGI FABRVM TIGNAR LVSTR. XXIII
Q. NVMISIVS. MARITIMVS
M. VALERIVS. FELIX
A. LARGIVS. CARVS
T. FLAVIVS ONESIMVS
L. NAEVIVS L.F. PHILIPP.
Q. HORTENSIVS TYRANNVS
Q. LOLLIVS HERMA
IN MAGISTERIO DEFVNCTI.

C. PVBLICIO L. F. BIBVLO
AED. PL. HONORIS VIRTVTISQVE
CAVSA S.C. POPVLIQVE IVSSV
LOCVS MONVMENTO
QVO IPSE POSTERIQVE EIVS
INFERRENTVR PVBLICE DATVS EST

Prope Deganam Veterem: in Campo Martio.

SILVANO SANCTO
L. VALERIVS SOLON
PORTICVM EX VOTO FEC.
DEDICAVITQ. KAL. APRIL.

PISONE ET BOLANO COSS.

In domo Maximorum
DIS MANIBVS
ANTONIA CHARIESSA
IMMVNIS SIBI ET
M. ANTONIO MIRTILO
CONTVBERNALI SVO
BENEMERENTI DEDIT
ET M. ANTONIO
BOETHO.

DIS MANIBVS.
FLAVIAE HELPIDI
T. FLAVIVS
HERMA
CONIVGI
SANCTISSIMAE.
In pallatio Maximorum

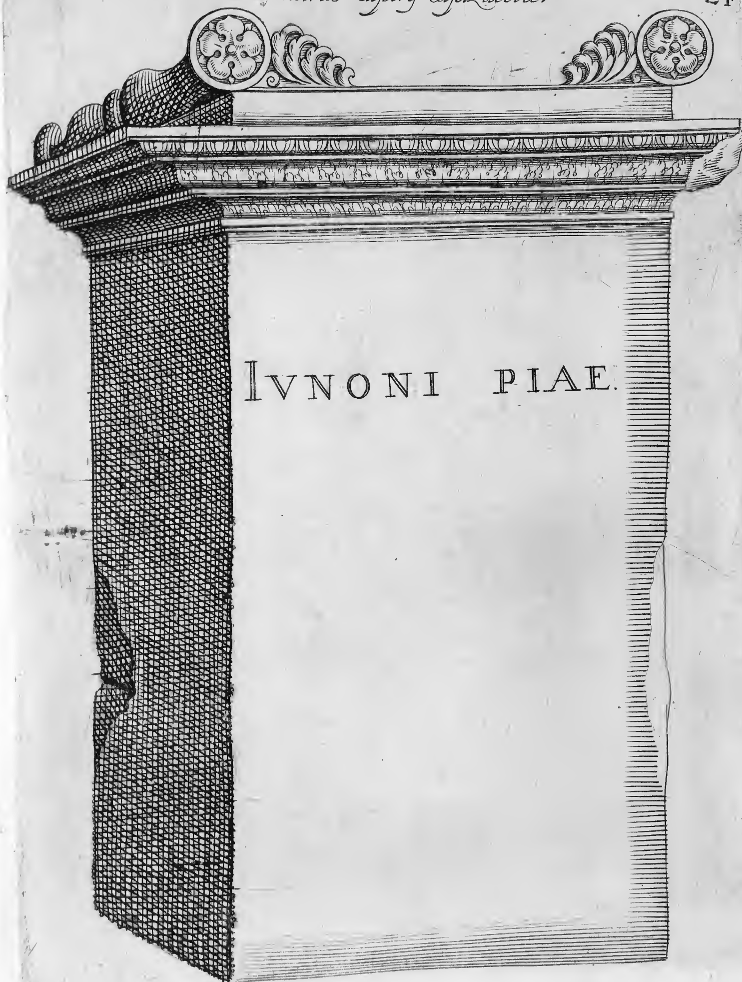
L. POSTVMIVS MIL. PHILONICVS

LO[illegible] IOC. POST AEDE CASTORIS

Apud Papirium
Capizuccam.
SAECVLO FELICI
ISIAS SACERDOS
ISIDI SALVTARIS
CONSECRATIO.

Apud Papirium Capizuicam.

IVNONI PIAE

In hortis Collotiorum.

in aquae ductu Virginis

T. CLAVDIVS DRVSI F.
CAESAR AVG. GERMANIC.
PONT. MAX. TRIB. POT. V.
IMP. XI. PP. COS. DESIG. IIII.
ARCVS AQVAE DVCTVS VIRGI
NIS DISTVRBATOS PER C.
CAESAREM A FVNDAMENTIS
NOVOS REFECIT ET RESTITVIT.

Apud Collotium

ſV F L. SESTIVS P. F.	
M CLAVDIVS M F	L. AR
L MVNATIVS. P. AEMILIVS.	
Q. AEMILIVS LEPIDVS.	M. LO
M. APPVLEIVS SEX. F.	P. SI
C. SENTIVS SATVRN.	Q. LV
ſV F M. VINVTIVS P F	
P. CORNELIVS P. F.	CN. C
C FVRNIVS C. F.	C. IV
CL. L. DOMITIVS CN. F.	P. CO
	ſV F L. TA
M DRVSVS L. F.	L.
M LICINIVS M. F.	
TI CLAVDIVS TI. F.	
M. VALERIVS M. F.	
ſV F C. VALGIVS C. F.	
C. CANINIVS	

GERMANICO CAESARI
TI. F. DIVI AVG. N.
DIVI IVLI PRON.
COS.
L. TVRPILIVS L. F. GEMINVS
AED. D. S. P.

P. QVINTILIVS SEX. F. VARVS
COS.
LVDOS VOTIVOS PRO REDITV
IMP. CLAVDIO TI F. NERONE
IOVI OPTIMO MAXIMO FECIT
TI. CLAVDIO TI. F. NERONE
CONLEGA
EX S C.

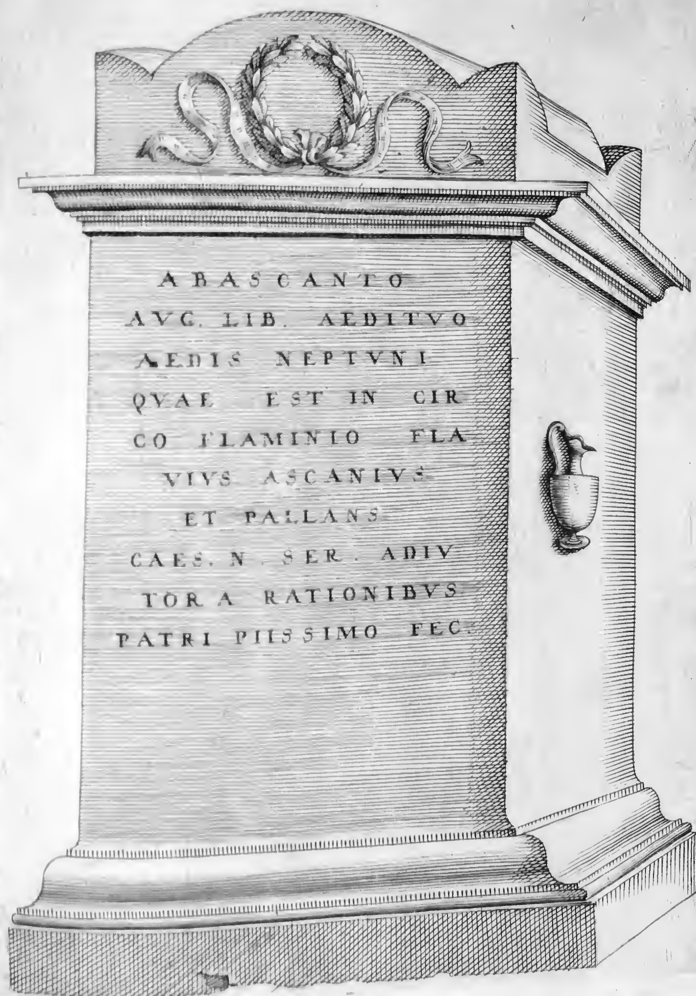
HAVE HAVE
HEROTION
ET VALE
AETERNOM
C CESTIVS FILIAE
P C

Non procul a fonte Lotreio
qui Est Aqua Virginis.

SILVANO LITTORALI ET MVSAE

LACHES.

ABASCANTO
AVG. LIB. AEDITVO
AEDIS NEPTVNI
QVAE EST IN CIR
CO FLAMINIO FLA
VIVS ASCANIVS
ET PALLANS
CAES. N. SER. ADIV
TOR A RATIONIBVS
PATRI PIISSIMO FEC.

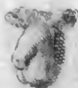
Non procul a templo S. Rochi: qua itur ad portam populi.

ΟΜΗΡΟΣ

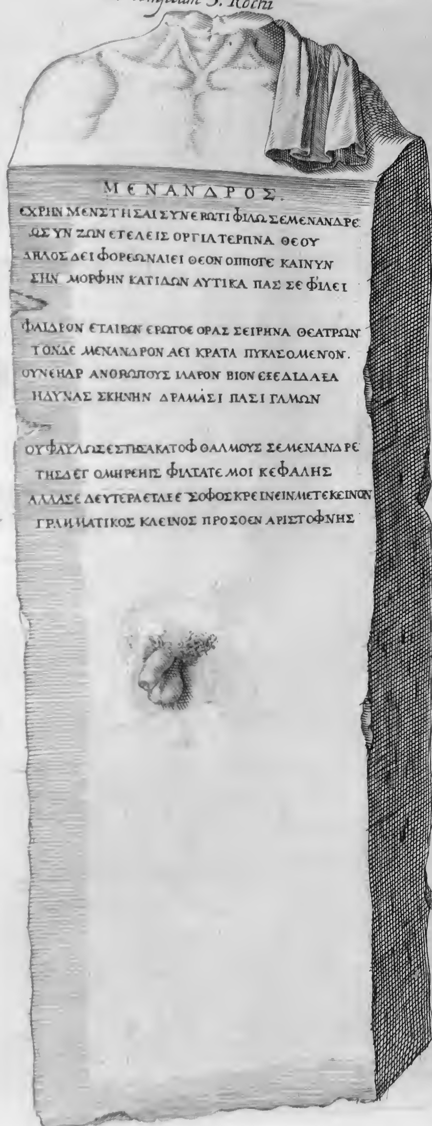
ΗΡΩΩΝ ΚΑΡΥΚΑ ΑΡΕΤΑΣ ΜΑΚΑΡΩΝΤΕ ΠΡΟΦΗΤΑΝ
ΕΛΛΑΝΩΝ ΔΟΞΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΕΛΙΟΝ
ΜΟΥΣΕΩΝ ΦΕΓΓΟΣ ΟΜΗΡΟΝ ΑΓΗΡΑΤΟΝ ΣΤΟΜΑ ΚΟΣΜΟΥ
ΠΑΝΤΟΣ ΟΡΑΣ ΤΟΥΤΟΝ ΑΑΙΔΑΛΟΝ ΑΡΧΕΤΥΠΟΝ

ΟΥΧ ΕΘΟΣ ΕΣΤΙΝ ΕΜΟΙ ΦΡΑΣΕΙΝ ΓΕΝΟΣ ΟΥΔ ΟΝΟΜ ΑΥΤΟ
ΝΥΝ ΔΕ ΝΕ ΚΑΙ ΛΙΑΝ ΟΥ ΠΑΝΤΑΣ ΑΦΩΣΕΡΕΩΙ
ΠΑΤΡΙΣ ΜΟΙ ΧΘΩΝ ΠΑΣΑ ΤΟ Δ'ΟΥΝΟΜΑ ΦΑΣΙΝ ΟΜΗΡΟΝ
ΕΣΤΙ ΔΕ ΜΟΥΣΑΙΩΝ ΟΥΚ ΕΜΟΝ ΟΥΔΕΝ ΕΠΟΣ

ΕΙ ΜΕΝ ΘΝΗΤΟΣ ΦΥΣΙΣ ΠΩΣ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΣΕ ΕΠΟΙΗΣΑΝ
ΜΟΥΣΑΙ ΚΑΙ ΜΟΙΡΩΝ ΝΗΜΑ ΛΑΝΕ ΚΛΩΣ ΑΝΑ
ΕΙ Δ'ΗΣΘΑ ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΠΩΣ ΕΝ ΘΝΗΤΟΙΣ ΣΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣΙΝ
ΟΥ ΜΑΣ ΕΤ ΑΥΤ ΕΧΡΗΝ ΣΕΜΝΕ ΠΟΙΗΤΑ ΦΡΟΝΕΙΝ
ΑΛΛ' ΕΓΝΩΝ ΤΟ ΑΛΗΘΕΣ ΕΠΕΙ ΤΟ ΣΑΦΕΣ ΔΙΑΦΕΥΓΕΙ
ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΦΑΣΙΝ ΘΕΙΕ ΟΜΗΡΕ ΠΕΛΕΙΝ.

Ad templum S. Rochi

DIS MANIB
L. AVIANIO L.F. PVB.
VALERIANO
MEDICO VIX.
ANN. XLVII. M. IX. D. XV.
L. AVIANIVS LL. STEPHANIVS
PATR. PER. AG. CVR.

DIS MANIB
C. CAECILII C.F. SAB.
AQVILAE
CAECILIA. C.L. MOSCHIDI
C. CAECILIVS DIAETVS
MEDICVS
FILIO ET LIB. CONIVGI
SVAE PIISSIMIS.

AEMILIO PAVLO PAPINIANO
PRAEFECTO PRAETORIO IVRIS
CONSVLTO QVI VIXIT ANNOS XXXVI.
MENS. X. DIES III
PAPINIANVS HOSTILIVS
EVGENIA GRACILII TVREATO
ORDINE IN SENIO
HEV PARENTES FECERVNT
FILIO OPTIMO

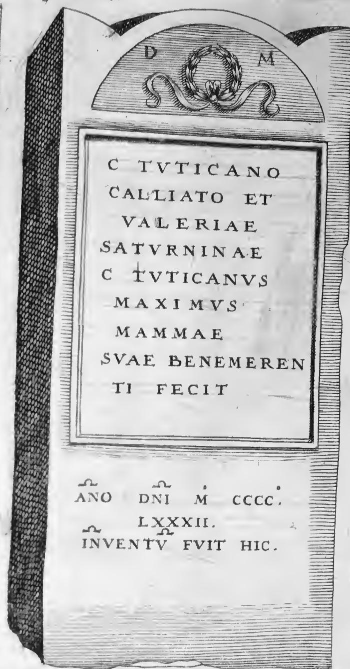
Ad Portam flaminiam in Vinea: e regione Iulianorum hortorum.

In Hortis Iulii de Monte Pontificis Maximi axtra portam Flaminiam.

D. M
C. TVTICANO
SOPHRONI
VIX. ANNIS III.
MENS. VIIII.
DIEB. XV.
C. TVTICANVS
SOPHRO
PATER.

D M
C TVTICANO
CALLIATO ET
VALERIAE
SATVRNINAE
C TVTICANVS
MAXIMVS
MAMMAE
SVAE BENEMEREN
TI FECIT
ANO DNI M CCCC.
LXXXII.
INVENTV FVIT HIC.

M. VERIVS VENVSTVS
ET M. VERIVS DECEMBER
FECERVNT SIBI ET LIBERTIS
LIBERTA. Q. POSTER. Q. EORVM
H. M. D. M A.

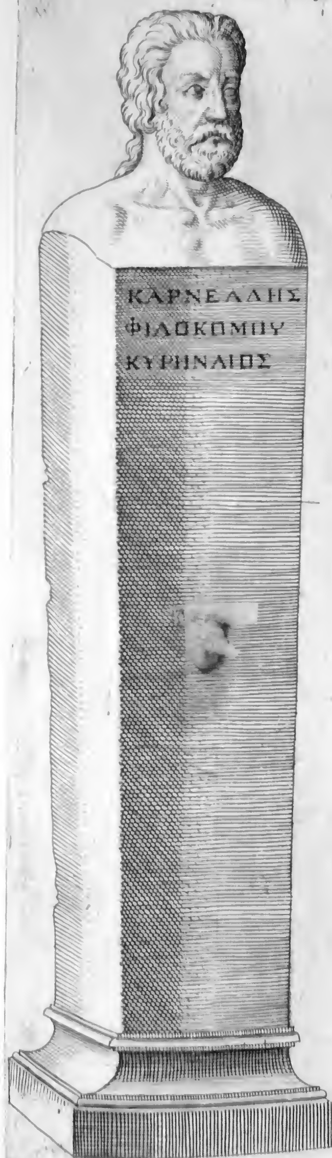
D. M.
L. IVLI GENNAE
VIX. ANN. XXXV.
PVPLIA HELPIS
CONIVGI BENEME
RENTI ET L.
IVLIVS RESTITVTVS
FILIVS FECERVNT
SIBI ET SVIS POSTERIS
QVE EORVM

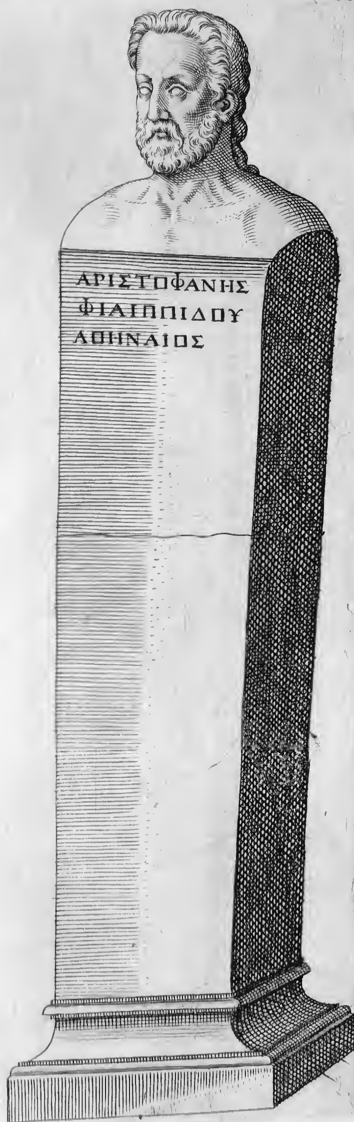
D. M.
T. NAVI NIO PRIS
CO. VIX. ANN. II.
DIEBVS VIII
T NAVINIVS PHI
LADESPOTIVS ET COR
NELIA FELICITAS
PARENTES FILIO
CARISSIMO

D. PRAESIDIAE SVAE ET FELIX
HELPIDI V. AN XXIII. FRATER SORORI
M. V. FECIT PRAE SVAE B. M. D. S.
SIDIA HELPIS SVAE.

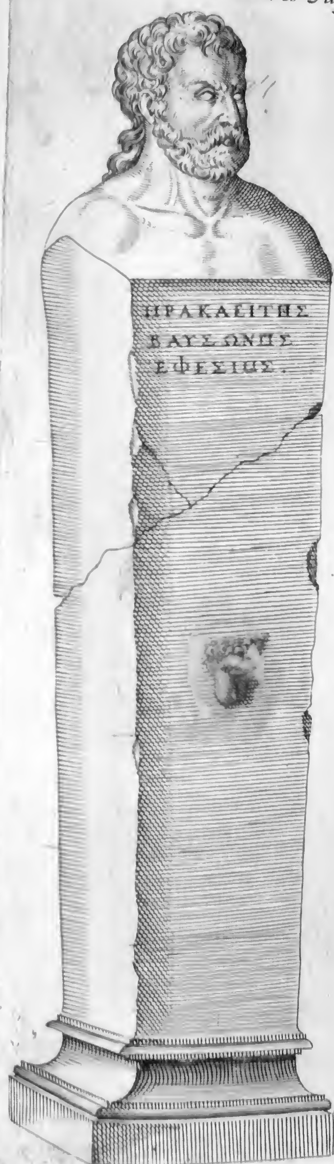
ad portam Flaminiam quæ dicitur Populi.

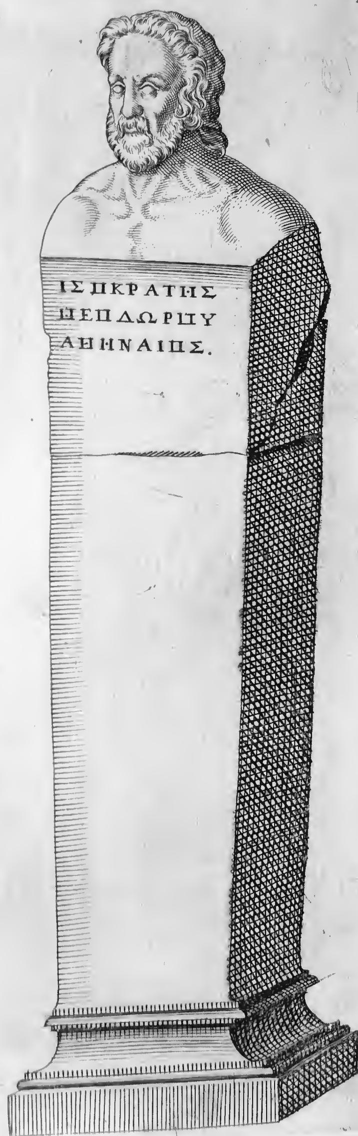

ΚΑΡΝΕΑΔΗΣ
ΦΙΛΟΚΩΜΟΥ
ΚΥΡΗΝΑΙΟΣ

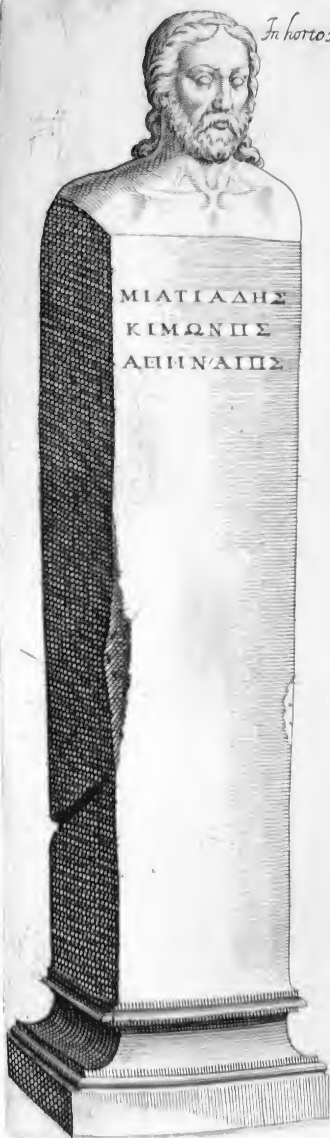

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ
ΑΘΗΝΑΙΟΣ

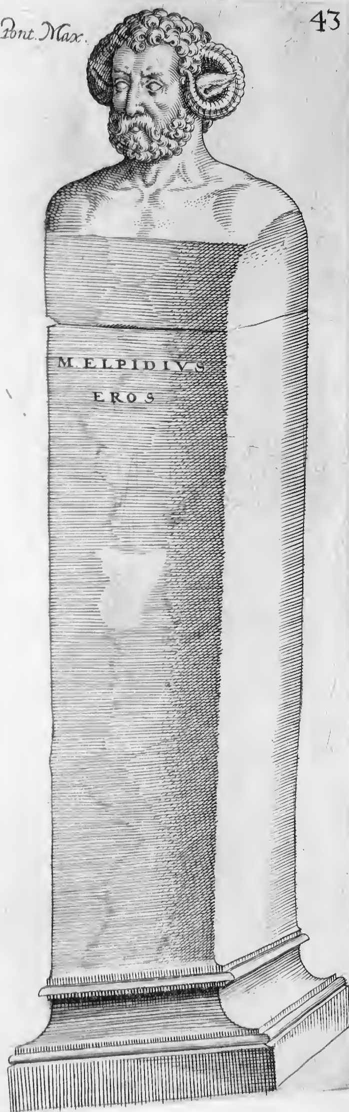
In horto Julij III. Pont. Max.

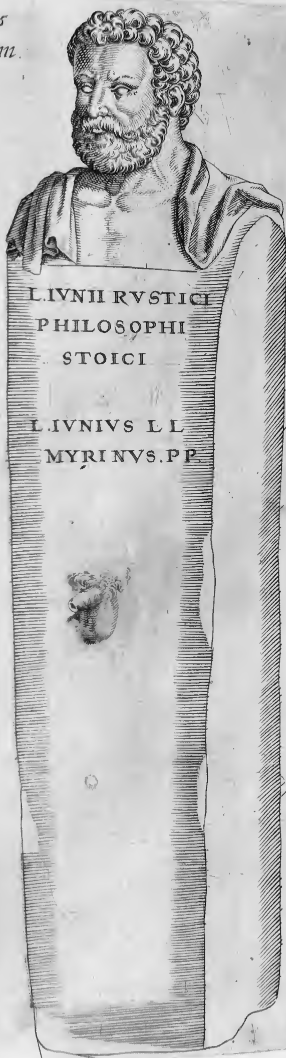
In horto Julij Pont. Max.

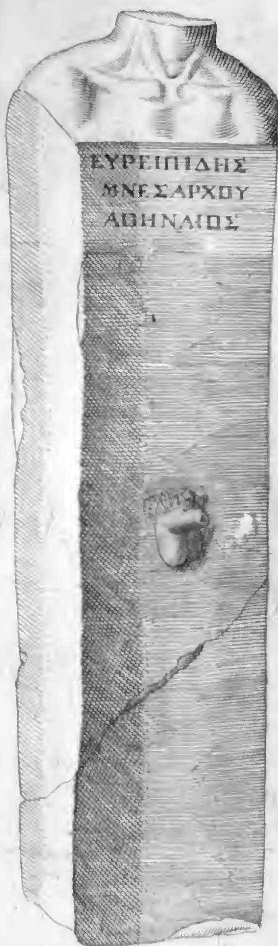

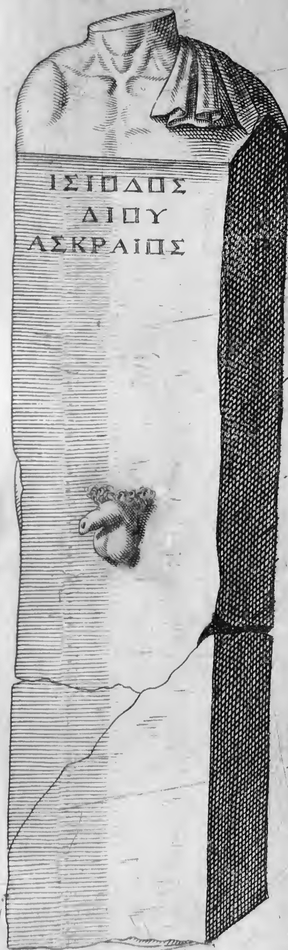

In ædibus Rusticorum.

ΕΥΡΕΙΠΙΔΗΣ
ΜΝΕΣΑΡΧΟΥ
ΑΘΗΝΑΙΟΣ

ΙΣΙΟΔΟΣ
ΔΙΟΥ
ΑΣΚΡΑΙΟΣ

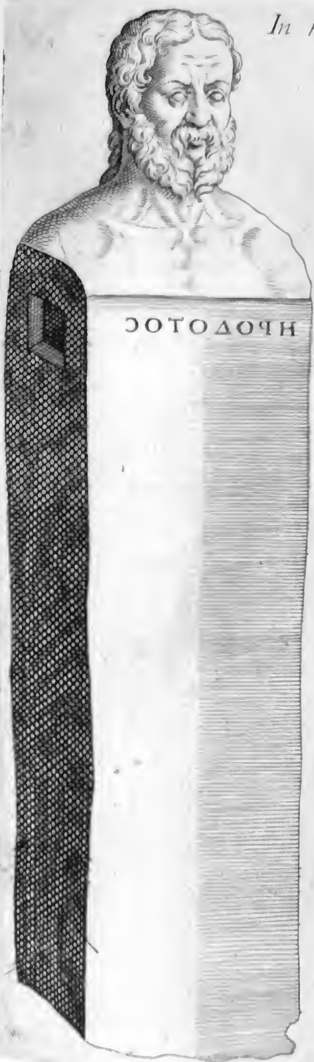
In ædibus Cardinalis Farnesij.

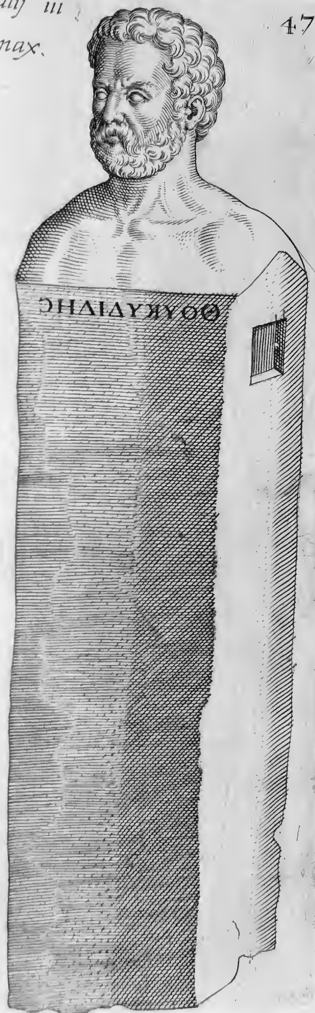

Aput Cardinalem Carpensem.

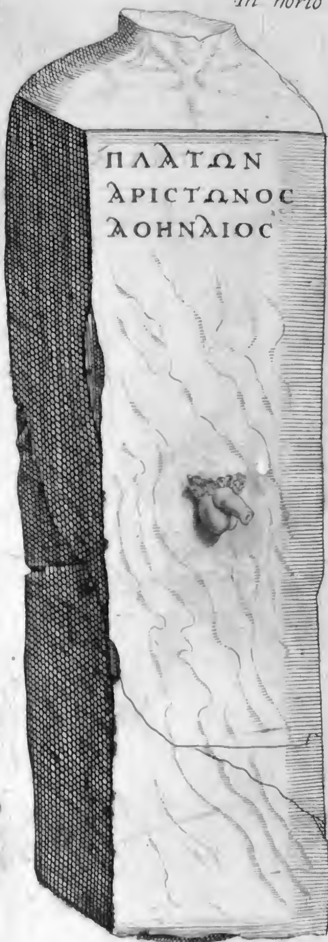

In hortis Iulij iii
Pont max.

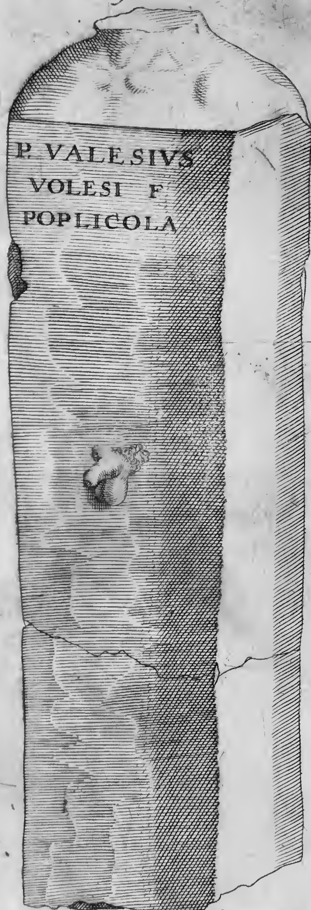

In horto Iulij iii Pont Max

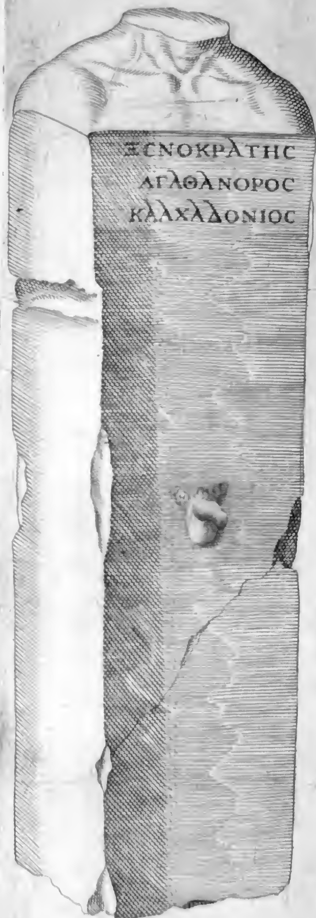

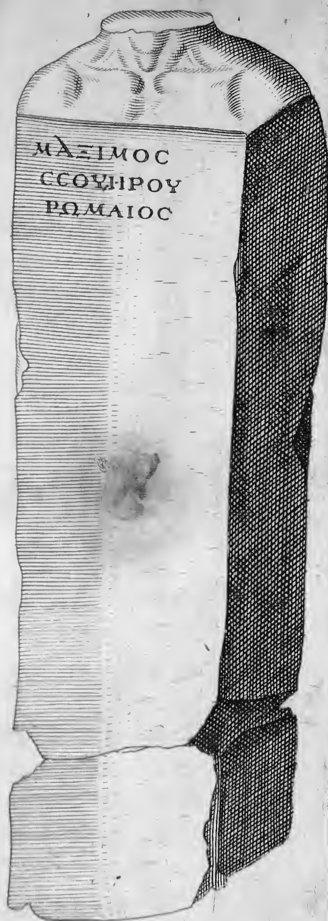
in domo Card: Zenonis

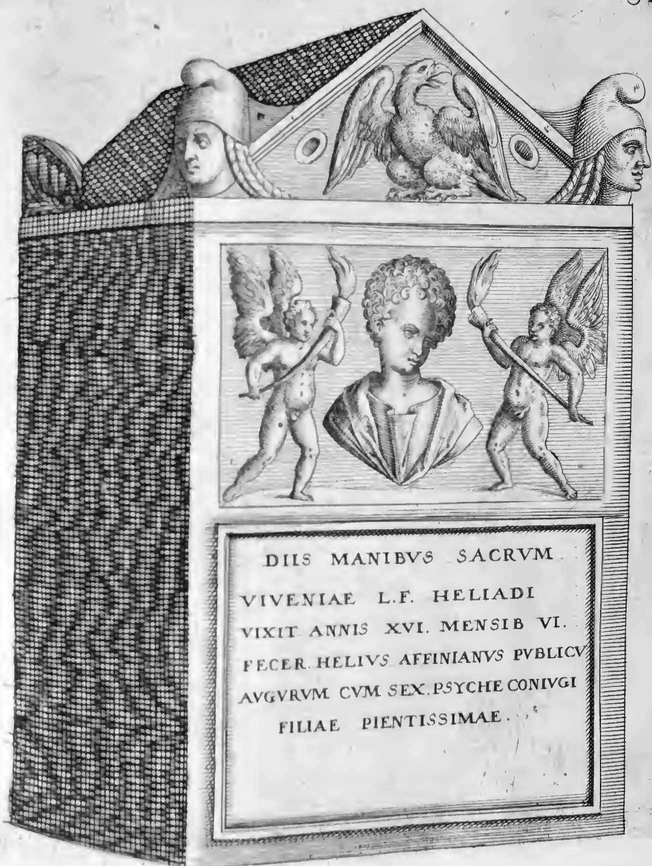
translatum ad domum Achillis Maphæi

Apud Octavianum Zenenem non procul a Campo Floræ

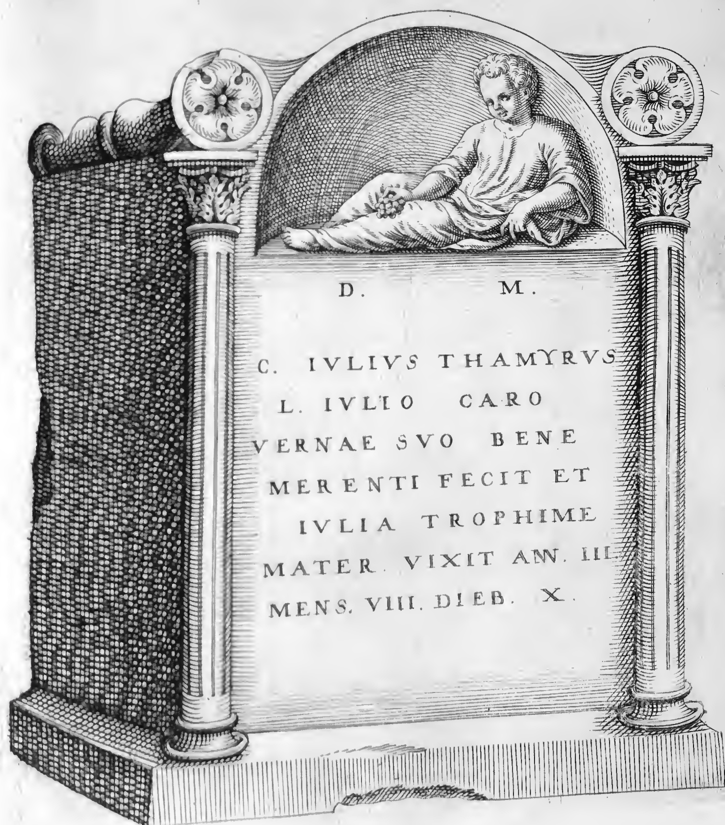

In horto
Iulij iii
Pont Max
D. M
MAELIAE
CHRVSIDI
TI. CLAVDIVS
ZOSIMVS
CONIVGI SVAE
OPTIMAE BENE
MERENTI
FECIT
DIS MANIB.
CLODIAE T. F. SATVRNINAE
SEPVLCHRVM SE VIVA FECIT
IN FRONTE P. VIII. IN AGR. P. VIII.
HVIVS MONIMENTI SIVE
SEPVLCHRI IVS AD HEREDES
EIVS PERTINET PRO PORTIO
NIBVS QVA QVIS TESTAMEN
TO EIVS SCRIPTVS EST
LIBERTOS LIBERTASQVE
POSTEROSQVE EORVM

DIIS MANIBVS SACRVM
VIVENIAE L.F. HELIADI
VIXIT ANNIS XVI. MENSIB VI.
FECER. HELIVS AFFINIANVS PVBLICV
AVGVRVM CVM SEX. PSYCHE CONIVGI
FILIAE PIENTISSIMAE.

DIS MAN
CLAVDIAE LEPIDILLAE
EX PROVINCIA
BELVICA AMBIANAE
FECERVNT LIBERI
EIVS LEPIDVS ET
TREBELLIVS MATRI
OPTIMAE
HIC MATRIS CINERES
SOLA SACRAVIMVS ARA
QVAE GENVIT TELLVS OSSA
TEGIT TVMVLO

D. M.
C. IVLIVS THAMYRVS
L. IVLIO CARO
VERNAE SVO BENE
MERENTI FECIT ET
IVLIA TROPHIME
MATER. VIXIT ANN. III.
MENS. VIII. DIEB. X.

In horte Julij III. Pont. Max.

D M

AVR POLVCRO
NIVS FRATRI
SVO POLVCRO
NIO BENEME
RENTI ET IVL
MARCIANA CON
IVNX FECERVNT

D M.

DANG CONSIDIO
ALCIDH [illegible] TATAHB
HNHMHRHNTI
ITHM. C CONSIDIVS
AL CIMVS PATRONO
BHNHMHRHNTI
L. IBHRTIS LIBHRTAB
QVH POSTHRISQVH

D. M.
ANNAEAE
LAMPADI
C. COSIDIVS
ALCIDES
CONIVGI
B. M. FE.

L. CAELIO
L. F POL.
C. CLEMENTI
HASTA MIL
COH. XII. VRB.
IVLI. VIX. ANN
XXIII. MILIT. ANN. V.
VALERIVS
FESTVS ET IVLIVS
ENCOLPVS
HEREDES POSVERVNT

D. M.
C. OCTAVIO PRVDENTINO
FILIO VIX. ANN. IIII. D. LII.
ET OCTAVIAE SOTERIDI
QVAE ET LICINIA FILIA
VIX. ANN. VIII. M. V. D. XII.
CN. OCTAVIVS PRVDENS
ET OCTAVIA CLYMENE
PARENTES INFELICISSIMI

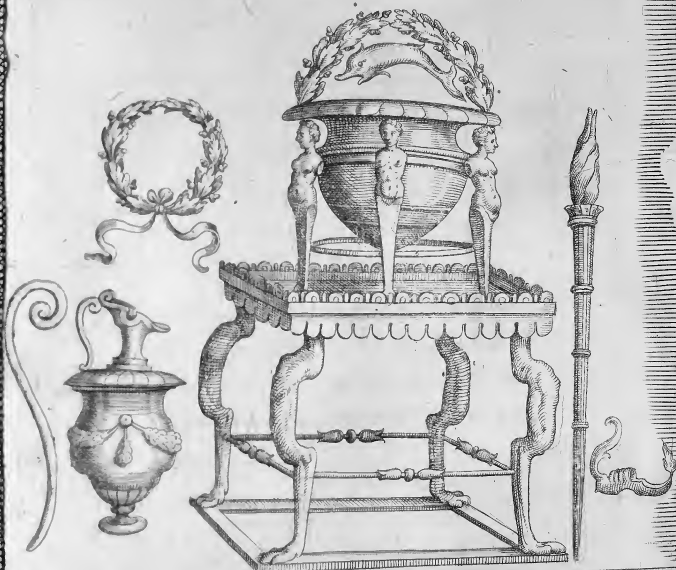
In horto Iulij III Pont max.

In hortis Iulij III. Pont. Max.

IMP. CAES. VESPASIANO
AVG. PONT. MAX. TR. POT.
COS.
AVGVRVM COL
RR PS.

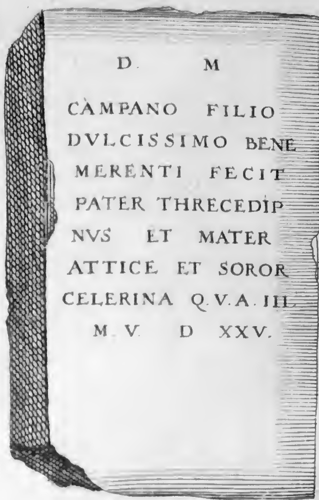

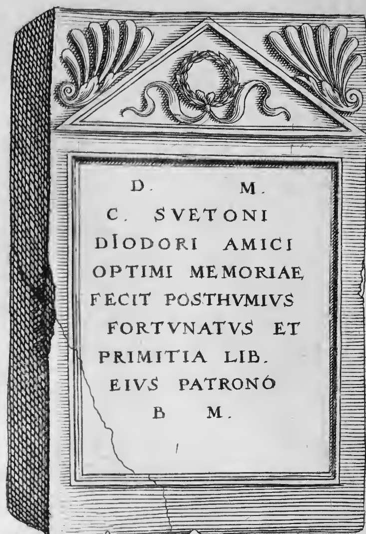
PRO SALVTE
AVGG.

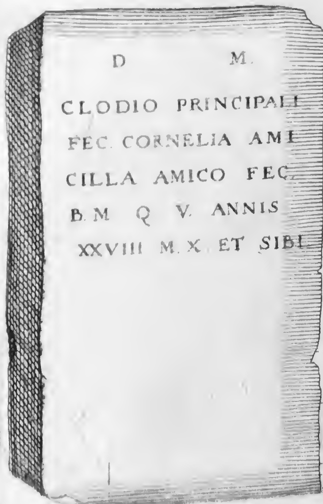
In horte Iulij Pont Max

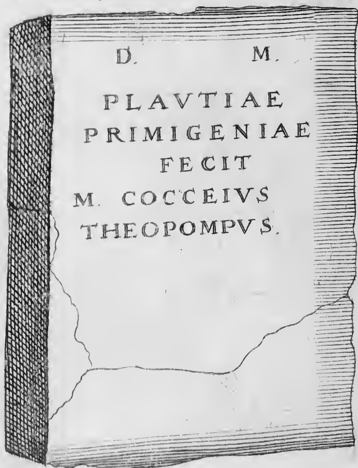
DIIS MANIBVS SACR.
SER. SVLPICIO AVG. L.
ALCIMO AEDITVO
AD ISEM PELATIAM
VIX. AN. XXXVIII. AEDITV
AVIT ANN. X. FECIT VXOR
VENTRIA APHRODISIA
VIR. BENEMERENT. MVL.
INFELICISSIMA ET SIBI SVIS
LL P EOR.

ANNONA AVGVSTI CERES

D. M
CAMPANO FILIO
DVLCISSIMO BENE
MERENTI FECIT
PATER THRECEDIP
NVS ET MATER
ATTICE ET SOROR
CELERINA Q.V.A.III.
M.V. D XXV.

D. M.
C. SVETONI
DIODORI AMICI
OPTIMI MEMORIAE
FECIT POSTHVMIVS
FORTVNATVS ET
PRIMITIA LIB.
EIVS PATRONO
B M.

D M.
CLODIO PRINCIPALI
FEC. CORNELIA AMI
CILLA AMICO FEC.
B.M Q V. ANNIS
XXVIII M.X. ET SIBI.

D. M.
PLAVTIAE
PRIMIGENIAE
FECIT
M. COCCEIVS
THEOPOMPVS.

PATREM MATREM
LIBEROS
VNA LVES SVSTVLIT
LACRVMIS
CONFECTA CYPRIS
FILIO ET NEPOTIBVS.

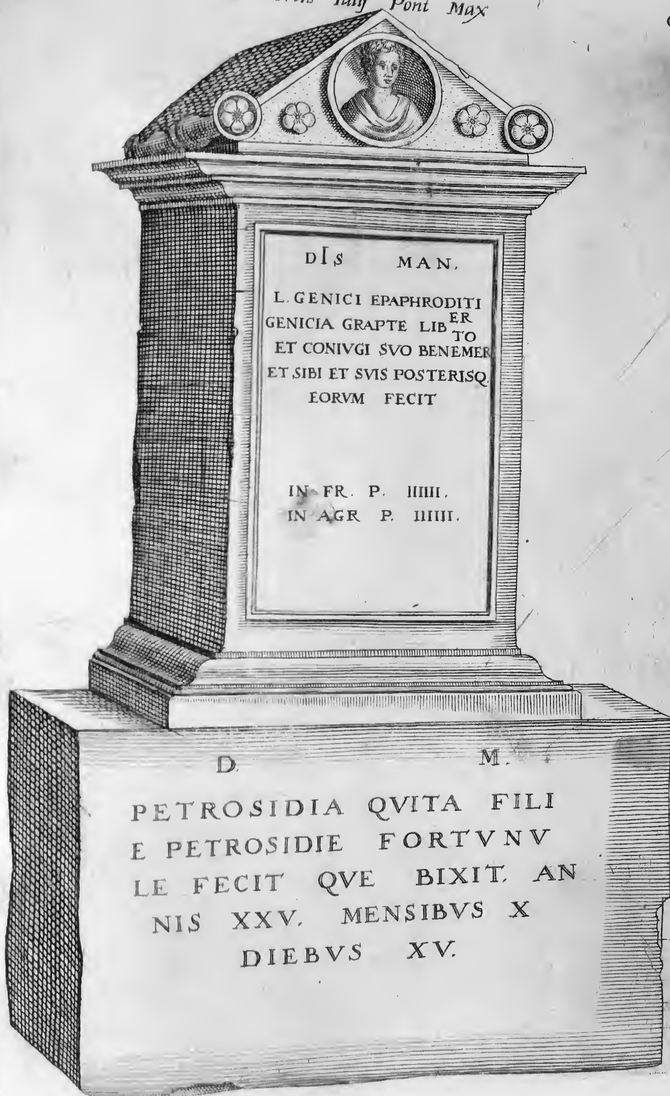
DI M
TI CLAVDIO
PRIMO FECIT
MATRINIA LESBIA
ET POSTERISQ
SVIS.

D. M.
TI. CLAVDIO
EPAGATHO
VIX. AN. XVIIII.
LICINIA
VITALIS FILIO
P. F.

D. M.
MVNALIVS FE
LIX. VIXIT AN.
NOS IIII. M. X.
D. XX. PATER
FELIX

D. M.
ASINIAE
CAIINIDI
CONIVGI
B. M. F.
IVLIVS
MVSAIVS

In hortis Iulij Pont Max

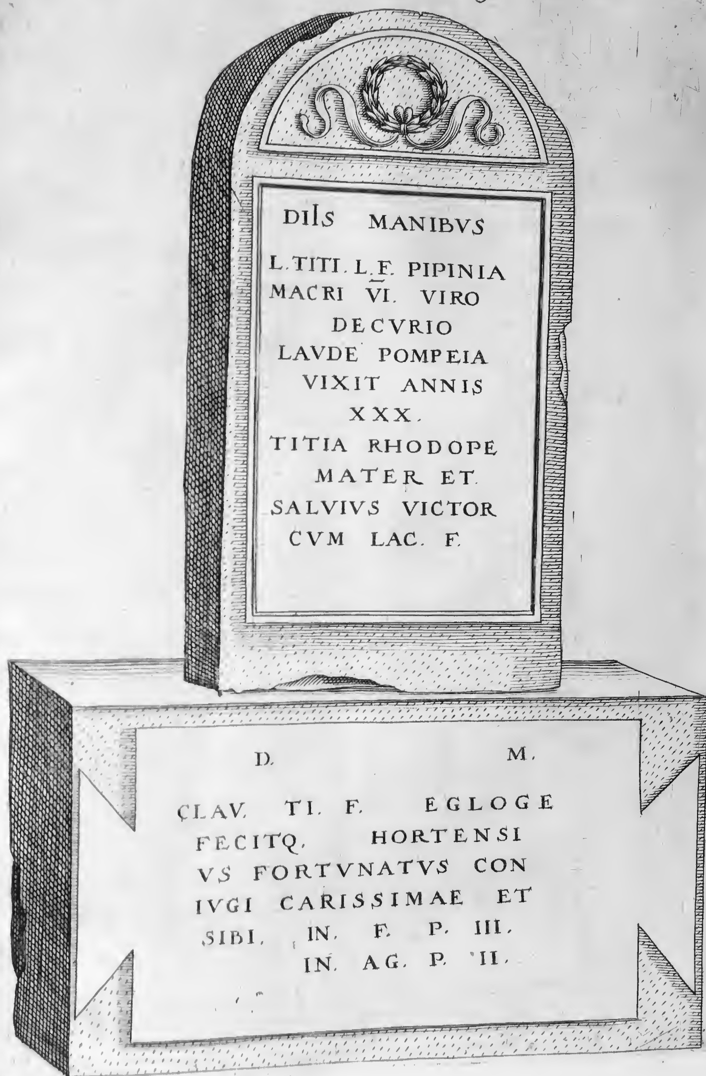

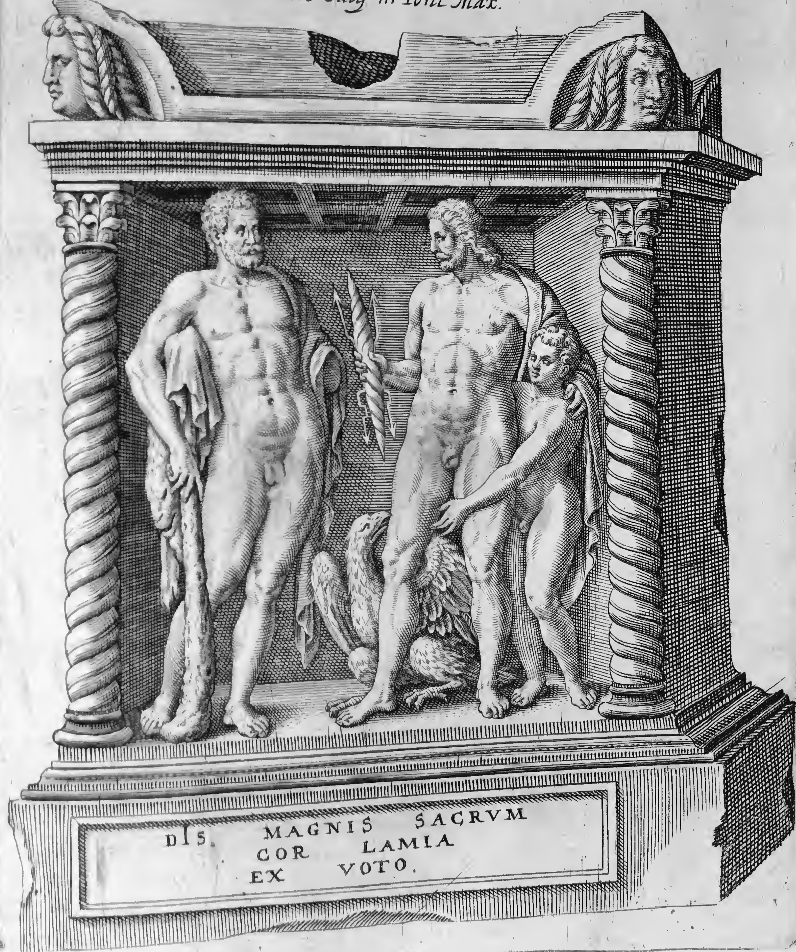

PROVIDENTIAE DEORVM

P. PEREGRINO
CONSVMMATAE PE
RITIAE MEDICO
ET MIRAE PIETATIS
IVVENI
COMINIA FAVSTINA
MATER
INFELISSIMA
F. C

V. F.
C. TERENTIVS
FRVCTVS
SIBI ET
ATTICO SER
QVI VIXIT ANN. XX
LITERATVS GRAECIS
ET LATINIS
LIBRARIVS
PONTES DIXIT CCC.
IN FRONT. P. XV.
IN AGR. P XXV.

EVTYCHVS AVG. LIB. NERONIANVS
MEDICVS LVDI MATVTINI
FECIT SIBI ET IRENE. LIB. CONIVGI
CARISSIMAE BENEMERITAE.
ET LIBERTIS LIBERTABVSQ.
POSTERISQ. EORVM.

DIIS MANIBVS
L. TITI. L. F. PIPINIA
MACRI VI. VIRO
DECVRIO
LAVDE POMPEIA
VIXIT ANNIS
XXX.
TITIA RHODOPE
MATER ET.
SALVIVS VICTOR
CVM LAC. F.
D. M.
CLAV. TI. F. EGLOGE
FECITQ. HORTENSI
VS FORTVNATVS CON
IVGI CARISSIMAE ET
SIBI. IN. F. P. III.
IN. AG. P. II.

In hortis Julij III Pont Max.
DIS MAGNIS SACRVM
COR LAMIA
EX VOTO.

D. M.

HIRRIA

FELICVLA

L. SILIO

IANVARIO

CONIVGI SVO

BENEMERENTI

FECIT

VIX. ANN. L.

D M.
VICIRIAES
EVHODIAES
V. A. XIX.
C. IVLIVS MAR
TIALIS ET PE
TILLIA AMPLI
ATA FILIAE PI
ENTISSIMAE FE
CERVNT

D. M.
C. VASIDIVS
ZOSIMVS ET
IVLIA VICTO
RINA PAR. F.
VASIDIAE ZO
SIMAE BENEM
ERENTI QVAE
VIXIT ANNIS
VII. MENS. VII.
DIES VII.

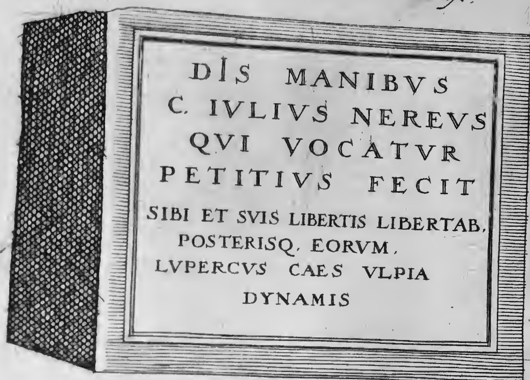
DIS MANIB.
GAMVS AVG. L. PRAE. PAVRI
ESCARI FECIT SIBI ET.
FLAVIAE TYCHE CONIVGI
BENEMERENTI ET LIBERTIS
LIBERTABVSQVE SVIS POSTERISQVE
EORVM
FELICI CAES. N. VERNAE POSTERISQVE
ET P. AELIO AVG. L. CONSTANTI FILIO.

In horto Iulij iii Pont. Max.

DIS MANIBVS
C. ALBIOISIAE FECIT
L. ARISTIVS ANICETVS
ET ALBIA HELPIS
PATRONO FECIT
BENEMERENTI.

In hortis Iuly iii. Pont. Max.

SANCO SEMI PATRI

DE DECVMA VICTOR TIBI LVCIV MVMMIV DONVM
MORIBVS ANTIQVEIS HOC PRO VSVRA DARE SESE
VISVM ANIMO SO PERFECIT SA PACE ROGANTE
COGENDO DISSOVENLDEI VT FELICIA FAXIS
PERFICIAS DECVMAM VT FACIAT VERAE RATIONIS
PROPTET HOC ATQVE ALIEIS DONEIS
DES CVNGTA ROGANTI

DIGNE DOCTILOQVEIS PICTVREIS CONDECORAVIT
REGINAE IVNONI SVPREMAE CONIVGI TEMPLVM
MARCVS LVDIVS ELOTAS AETOLIA ORIVNDVS
QVEM NVNC ET POST SEMPER OB
ARTEM HANC ARDEA LAVDAT.

In hortis Iulij . iij Pont. Max.

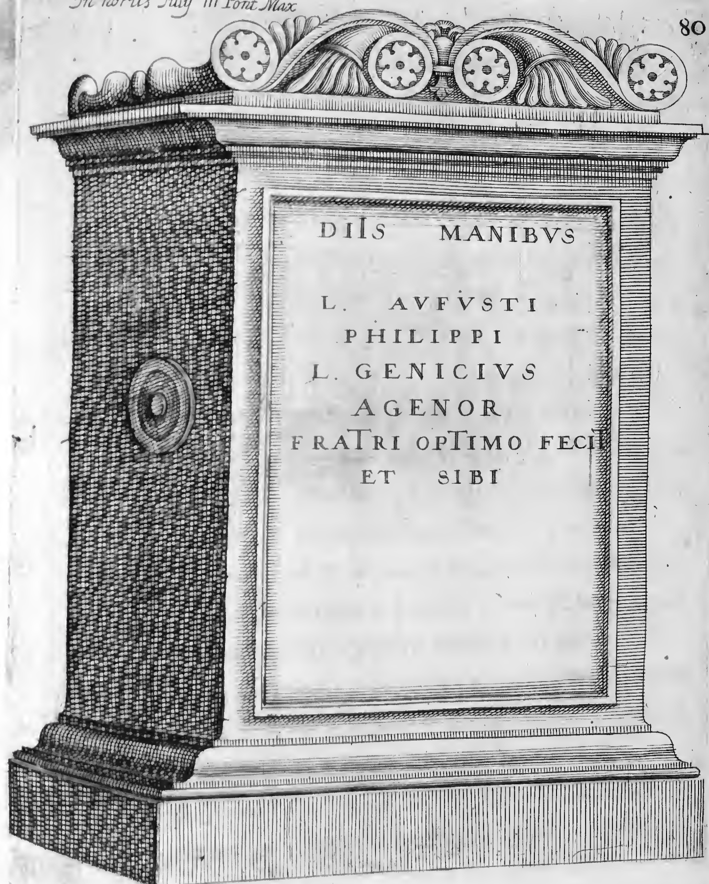

DIS MANIBVS
A POSTVMIO
EVARISTO
VIX. AN. H. M. VIIII.
DIEBVS XXVIII.
APOSTVMIVS ITARVS
ET SERVILIA EVTYCHIA
FILIO RARISSIMO
F.

In hortis Iulij iii. Pont. Max.

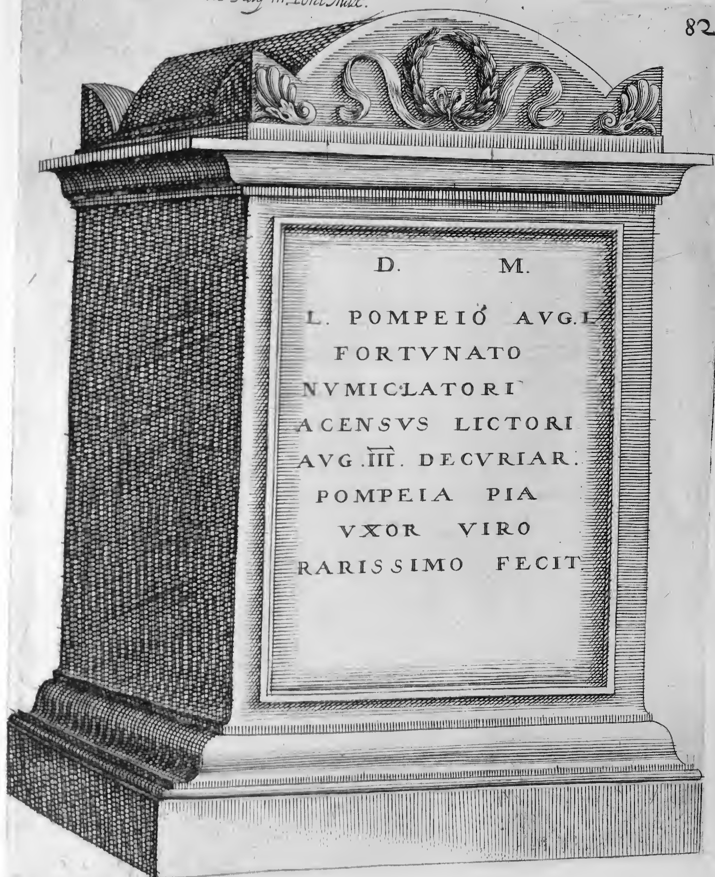
ϹΥΝΘΡΟΝΟΙϹ ΤΟΙϹ
ЄΝ ΑΙΓΥΠΤѠΙ
ΘЄΟΙϹ
ΙϹΙΑϹ ΑΡΧΙЄΡϹΥϹ
ΑΝЄΘ

DIS MAN. S.
CALPVRNIAE
Ↄ. L. NOMEAE
M. CALPVRNIVS
M. L. PARIS
CON. SVAE SANCTISS.
CVM QVA V. A. XXV.
SINE OFFENS. F. ET SIBI

DIIS MANIBVS
L. AVFVSTI
PHILIPPI
L. GENICIVS
AGENOR
FRATRI OPTIMO FECIT
ET SIBI

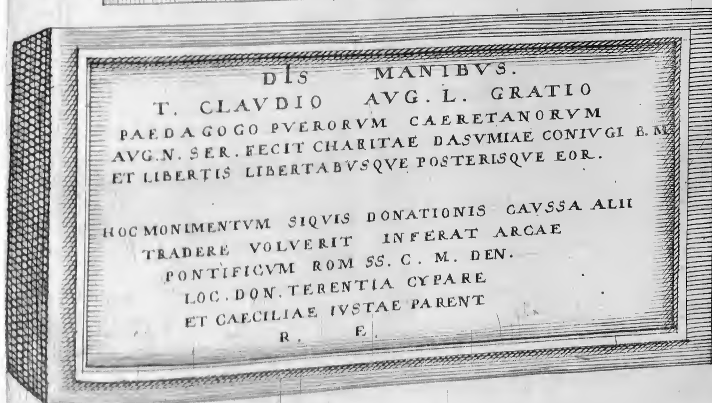
TV QVAE TARPEIO COLERIS VICINA TONANTI
VOTORVM VINDEX SEMPER FORTVNA MEORVM
ACCIPE QVAE PIETAS PONIT TIBI DONA MERENTI
EFIGIEM NOSTRI CONSERVA DIVA PARENTIS
CVIVS NE TACEAT MEMORANDVM LITERA NOMEN
CAESIVS HIC IDEMQVE TITVS PRIMVSQVE VOCATVR
QVI LARGAE CERERIS MESSIS FRVCTVSQVE RENATOS
DIGERIT IN PRECIVM CVI CONSTAT FAMA FIDESQVE
ET CVI DIVITIAS NECTIT PVDOR IRE PER ALTOS
CONSVETVS PORTVS CVRA STVDIOQVE LABORIS
LITORA QVI PRAESTAT FESSIS TVTISSIMA NAVTIS
NOTVS IN VRBE SACRA NOTVS QVOQVE FINIBVS ILLIS
QVOS VMBER SVLCARE SOLET QVOS TVSCVS ARATOR
OMNIBVS HIC ANNIS VOTORVM MORE SVORVM
CENTENAS ADICIT NVMERO CRESCENTE CORONAS
FORTVNAE SIMVLACRA COLENS ET APOLLINIS ARAS
ARCANVMQVE VII QVORVM CONSENTIT IN ILLO
MAIESTAS LONGAE PROMITTENS TEMPORA VITÆ
ACCIPE POSTERITAS QVOD PER TVA SAECVLA NARRES
TAVRINVS CARI IVSSVS PIETATE PARENTIS
HOC POSVIT DONVM QVOD NEC SENTENTIA MORTIS
VINCERE NEC POTERIT FATORVM SVMMA POTESTAS
SED POPVLI SALVO SEMPER RVMORE MANEBIT

In hortis Iulij III. Pont. Max.

D. M
FANNIAE PARTHE
NOPEC. FANNIVS
ZENON
VXORI BENEME
RENTI FECIT.

SERVILIAE C. F.
SECVNDILLAE
PARMENSI
VXSORI OPTVMAE
PARENTIBVSQVE
SVIS ET EIVS
M. VINICIVS
KARVS
T. F. I.

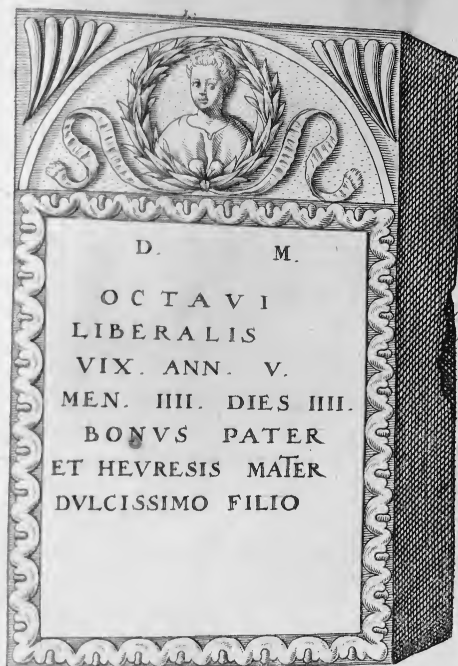
D. M
DAMALAE
VIX. ANN. III.
M. I. DIEB. II.
FECIT
PYLADES PATER
FILIAE PIISSIMAE

DIIS
MANIBVS
SCAPTINIAE
PRIMAE
VIX. ANN. XLV.
PLAVIA NAPE
MAMMAE
PIENTISSIMAE
FECIT.

D. M. S.
CORNELIO HELVI
PHILIPPI SER.
EX LVSITANIA MVNICIPI
COLLIPRONENSI
ANN. XXI
VICTOR ET CELER FRATRI
D. S. F.

D. M.
M. LVCEIO Ↄ.L.
FELICI
VIX. ANN. XL.
FECIT
IVSSEIA DONATA
CONIVNX.

ITEM COLLIBERTA

D. M.
OCTAVI
LIBERALIS
VIX. ANN. V.
MEN. IIII. DIES IIII.
BONVS PATER
ET HEVRESIS MATER
DVLCISSIMO FILIO

DIS MANIBVS.
C. LICINIVS IANVARIVS
FECIT SIBI ET C. F.
VETTIAE MARCELLINAE
CONIVGI SANCTISSIMAE
PIENTISSIMAE. VIX. ANN. XX. D.XIII.
ET SVIS POSTERISQVE SVORVM

M. SERGI Ↄ. L.
OLYMPE.

D M
TI CLAV ONESIMI
QVI VIXIT ANNOS
LXV MENSES VI DIES V
AVRELIA DIOCLIA
CONIVNX ET
TI CLAV' MELIGERVS LIB
PATRONA OPTIMO

D.M. T. FLAVIO
IERACI F. EVT
YONIA CONIVGI S
B. M. F.

DIS MANIBVS
C. TERENTIO
TYRANNO
V.A.VII. M.III. D.I.
FECIT TERENTIA
DONATA MATER.
PIISSIM.

D. M.
TI. LAMSARIO
MARCELLINO
MIL. COH. X.
VRB.

C. CLODIO C. F.
COR. ARIANO
VIX. ANN. XII.
DIEB. XV.

D. M.
L. IVLIO
LICINIANO
VIXIT ANN. IIII.
MENS VIIII. D. V.
OLIA
ONESIME
FILIO
DVLCISSIMO

D. M.
IVLIAE EPITEVXI CONIVGI OPTVMAE
B. M. D. FVRIVS CROCVS ET
D. FVRIVS AVRELIANVS FIL. MATRI
INDVLGENTISSIMAE FECER. ET SIBI
SVISQ. POSTERISQ. EORVM. H. M. D. M. A.

D. M.
ZOSIMO
FECIT
VLPIVS HERMA
SERVO SVO BENE
MERENTI ET SIBI ET
SVIS POSTERISQ.
EORVM
ET LIB. LIBERTAB. Q.

D. M.

PACIAE M. F. MAXIMAE
CONIVGI KARISSIMAE FECIT
T. COILAGIVS EPAPHRODITVS
SIBI ET SVIS LIBERTIS POSTER. Q.
EOR. ET LIBERT. LIBERTAB. Q. EOR.
POSTE. ET OCTAVIA TIGRIS SIBI ET
OCTAVIO EVTYCHO CONIVGI BENE
MERENT. ET LIBERTIS LIBERTABQ.
POSTERISQ. EORVM

T. ACILIVS T. F.
CAPITO GALE
RIA BIRBILI
MIL. COHOR. X. P. R.
7 MARI
VIX. ANN. XXV. MIL.
ANN. IIII. T. P. I.

AELIAE ZOSIMAE P. AELIVS ZOSIMVS
ET RASIA PRIMIGENIA PARENTES
FILIAE DVLCISSIMAE FECERVNT ET
SIBI ET SVIS LIB. LIBERTAB. Q.
POSTERISQ. EORVM.

D. M

CLAVDIAE PRIMAE
QVAE VIX. ANN. X.
MENS. XI. DIEBVS
XXV. C. SOTHERICVS
ET CLAVDIA TYCHE
PARENTES
FILIAE DVLCISSIM
FECERVNT

DIIS MANIBVS. IVNONI
AEMYLIAE HERACLIANAE
FECIT AEMYLIA PYRALIS
ET VERNA CONIVGI SVAE
BENEMERENTI

D. M.

P. POSTVMIO PRISCO
PATRI FECIT
P. POSTVMIVS FORTVNATVS
SIBI ET LVCCEIAE
HELIADI CONIVGI
B. M. POSTERISQ. SVIS.

D. M

SEVERIANAE PARAMYTHIADI
P. MARCIVS STEFANVS CONIVGI
SANCTISSIMAE ET SIBI ET LIBERTIS
LIBERTABVSQVE POSTERISQVE
EORVM
L. AVRELIVS FELIX AVG. LIB. ET
ANTONIA VICTORIANA FECERVNT
ET SIBI

CVIVS PATER NATVS MISER DESIDE
RIO NATAE DIEM ET NOCTEM CVM
LACRVMIS TRAXIT VITAM MALAM
MORTVVM ME QVOQVE FVNERARI
IVSSI REBVS LVGVBRIS QVIBVS VIVOS
PARAVI LECTO STRAGVLIS FORENSI PENVLA
NIGRIS OMNIBVS OSSAMEA IN ARAM MIX
TACVM FILIAE VNA REQVIESCVNT. HOC
SOLATIVM MECVM ERIT CIRCA ARAM LIB
ERTIS LIBERTABVSQ POSTERISQ. EOR
VM ET QVIBVS PERMISERINT HACLEGEVT
QVOTIENS QVIS EORVM SVIS CORONAS PONENT
ARAM NOSTRAM CORONENT. ATIMETO LIB.
CVIVS DOLO FILIAM AMISI RESTEM ET CLA
VVM VNDE SIBI COLLVM ALLIGET.

In hortis Julij III Pont Max.

DIS MANIBVS
L MARCIO TROPHIMO
MARCIA RHODOPE
FECIT
CONIVGI SVO BENEME
RENTI VIXIT ANN XXXX

DIS MANIBVS
IVLIAE FAVSTAE
VIXIT ANN. XXXV.
FECIT IVLIVS
CHARITO
CONIVGI SVAE
BENEMERENTI.

D M.
L. SVTORI
COMMVNIS
VIXIT ANNIS LXV.
MENSES VI DIES XI.
SVTORIA
AGATHEMERIS
PATRI KARISSIMO
FECIT.

In hortis Julij III. Pont. Max.

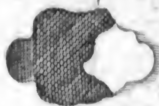
In hortis Iulij Pont. Max.

DIIS MANIBVS

FELICI CORNELIANO
PVBLICO CVRIONALI
VIXIT ANNIS LVIII
IVLIA CLOE
CONIVGI
BENEMERENTI
FECIT.

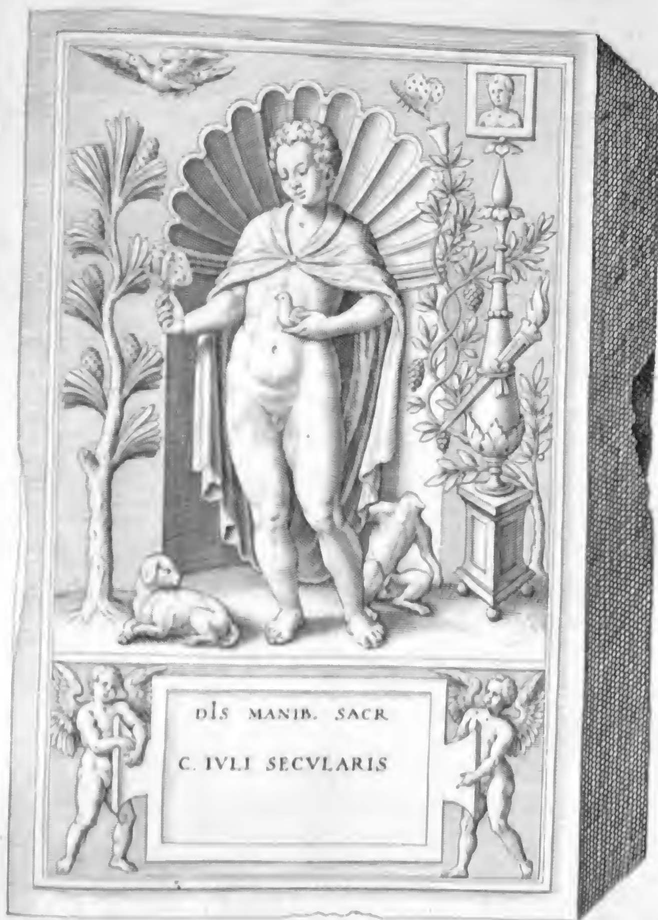

Θ. K.
ΜΥΡΟΠΝΟΥΙΝΑΝΩ
ΝΟΡΑΥΛΗ

TI. CLAVDIVS
CHRESIMVS OB HON.
QVINQVENNALITATII
COLLEGIO DENDROPHOR
ROMANOR QVIBVS EX
S.C COIRELICET. ARGEN
TI P. X. ET HS X MILIA N
REDDIDIT

QVAE DIVISA SVNT POPVLO PERGRADVS

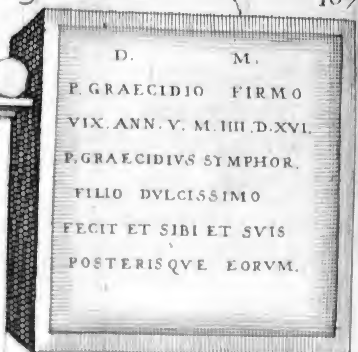
KAL. AVG N COLLEGI.

NVMMIO ALBINO ET FVL. AEMYLIANO COSS.

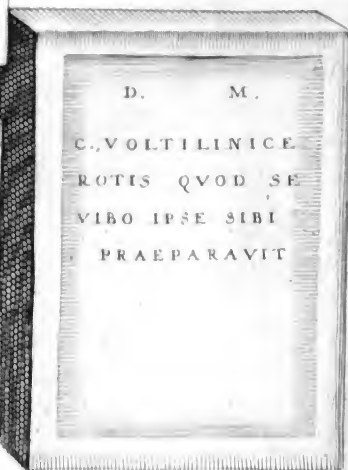

DIS MANIB. SACR
C. IVLI SECVLARIS

DIS MANIBVS.
TI.CLAVDI AVG. LIB
ZOSIMI PROCVRAT.
PRAEGVSTATORVM
CLAVDIA ENTOLE CONIVNX
VIRO BENEMERENTI
ET CLAVDIA.EVSTACHIS FILIA
PATRI PIENTISSIMO.

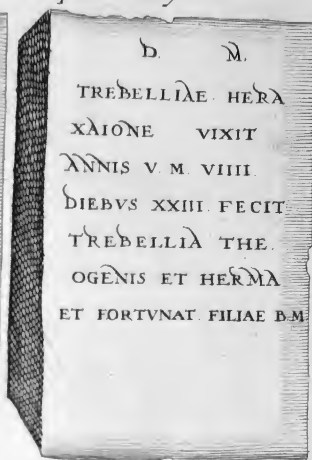

D. M.
TI. CLAVDIO
SILVANO
VIX. ANNIS
XIII. M. XI. D. XXVI.
CVRTIA
SERVATA
MATER FILIO
PIENTISSIMO

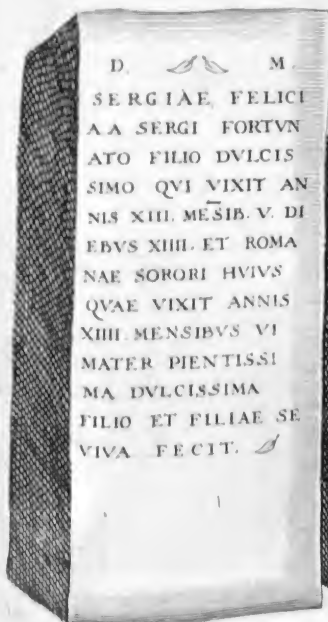

D. M.
P. GRAECIDIO FIRMO
VIX. ANN. V. M. IIII. D. XVI.
P. GRAECIDIVS SYMPHOR.
FILIO DVLCISSIMO
FECIT ET SIBI ET SVIS
POSTERISQVE EORVM.

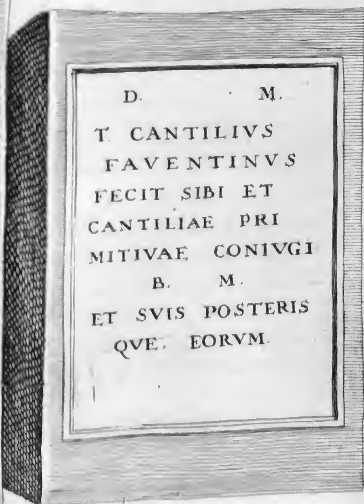

Θ. Κ.
ΑΙΕ CΑΤΟΡΝΕ ΝΟC
ΕΤ ΑΓΗΛΙΑC ΕΤ
ΠΑ ΔΙΟΓΕΝΕC
ΚΟΜΠΑΡΑΟΥΗΡΟΥΝΤ
CΙΒΙ ΕΤ CΟΥΕΙC.

D. M.
C. VOLTILINI CE
ROTIS QVOD SE
VIBO IPSE SIBI
PRAEPARAVIT

D. M.
FLAVI AE AR
BVSCV LAE
CONIV GI BENE
MEREN TI FECIT
PRIMVS SIBI ET
SVIS VIXIT
ANNIS XX.

D. M.
TREBELLIAE HERA
XAIONE VIXIT
ANNIS V. M. VIIII.
DIEBVS XXIII. FECIT
TREBELLIA THE
OGENIS ET HERMA
ET FORTVNAT. FILIAE B.M.

D. M.
SERGIAE FELICI
AA SERGI FORTVN
ATO FILIO DVLCIS
SIMO QVI VIXIT AN
NIS XIII. MESIB. V. DI
EBVS XIIII. ET ROMA
NAE SORORI HVIVS
QVAE VIXIT ANNIS
XIIII. MENSIBVS VI
MATER PIENTISSI
MA DVLCISSIMA
FILIO ET FILIAE SE
VIVA FECIT.

D. M.
T. CANTILIVS
FAVENTINVS
FECIT SIBI ET
CANTILIAE PRI
MITIVAE CONIVGI
B. M.
ET SVIS POSTERIS
QVE. EORVM.

D M
L IVLIVS AGATHOPVS
IVLIAM CALLISTAN
NI PATRONAM SVAM
FECIT BENEMERENTI

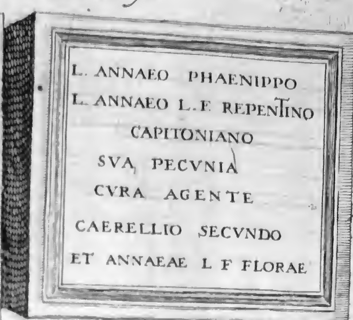
DIS MANIB.
T. FLAVIO NATALI
AVG. LIB. FLAVIA
HELPIS FRATRI SVO
PIISSIMO BENEME
RENTI VIXIT ANN. VIX.

D M
SEX MANLI SATVRNINI
VIPIA VENERIA VXOR
FECIT ET SIBI
POSTERISQVE
SVIS

D M
Q FVRIO
PRIMITIVO
ALVMNO

DIS MANIBVS S
L. DOMITI EVARISTI
QVI VIXIT ANN. VI. M. V. D. X.
L. DOMITIVS EVARISTVS PATER
FECERVNT F. S. BENEDICTO
HOC NOMEN INPOSVERVNT SODALE
SIBI ET SVIS ET POSTERISQ. EORVM

D M
M. SVET. REPENTINI
FORTVNATI BELLI
VIXIT ANN. IIII. D. XLIX.
REPENTINVS ET EGESAGORE
FILIO DVLCISSIMO

L. ANNAEO PHAENIPPO
L. ANNAEO L. F. REPENTINO
CAPITONIANO
SVA PECVNIA
CVRA AGENTE
CAERELLIO SECVNDO
ET ANNAEAE L F FLORAE

D M
AVREL REGINO
FILIO DVLCISS
QVI VIXIT ANN XVI.
MENS IIII. D VIIII.
AVREL DIONYSIVS PATER
B M F

D. M.
CN. SENTIO ASC
LEPIADE ♂ BIXIT
ANN XIIII M V D XX
H F B. BENEMERENTI

DIS
MANIBVS
CORNELIAE
THREPTENI
PIENTISSIMAE
VIXIT ANN XVII
MENSIBVS VIIII
DIEBVS VIIII
MARTIALIS BENE
MERENTI

DIS M. D. IVNIO HERMETI
CONIVGI KARISSIMO D. IVNIO
D. F. DECEMBRO VIX. ANN. IX. M. VI.
ET. P. NOVIO NVMERIANO. VIX.
AN. XIV. M. VII. FILIS DVLCISSIMIS
ET LIBERTIS LIBERTABVSQ. POSTER
EORVM FECIT NVMERIA
MAXIMILLA MATER INFELCISS.

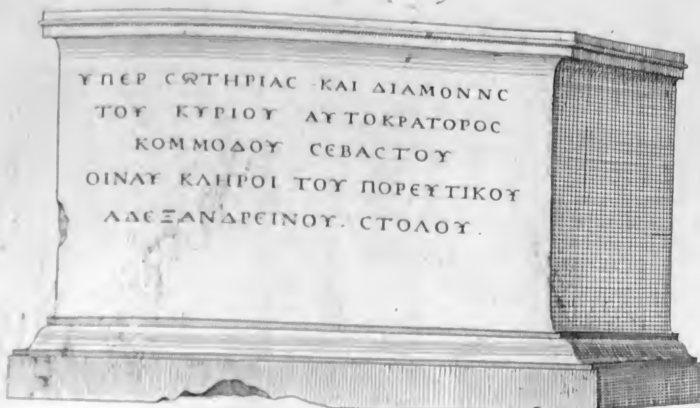
D M
IVLIAE EROIS
CONIVGI SANCTISSIMAE TI
CLAV LALISVS CVM QVA
VIX ANN XXXI SINE
QVERELA V A XLVIII
SIBI ET SVIS

In hortis Iuly iii. Pont. Max.

D
CL. ZOSI
FORTVNA
IVGI B. M. F.

M.
ME TI. CL.
TVS CON
ET SIBI.

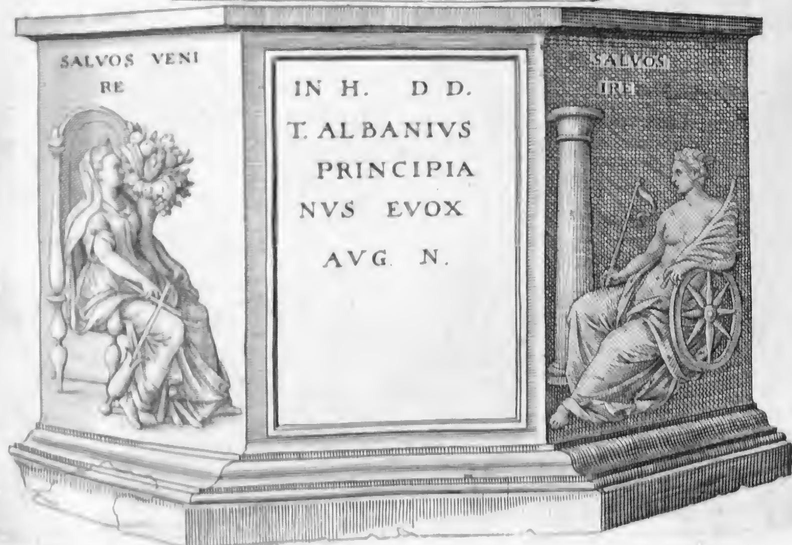

C. TERENTIVS ACTIVS
TAILAE TYCHAE
CONIVGI KARISSIMAE

C. TERENTIVS ACTIVS
VIX ANNOS LXXXV
FECIT TERENTIA
THALVSSA PATRONO
BENEMERENTI SVO

In hortis Iuly iii Pont Max

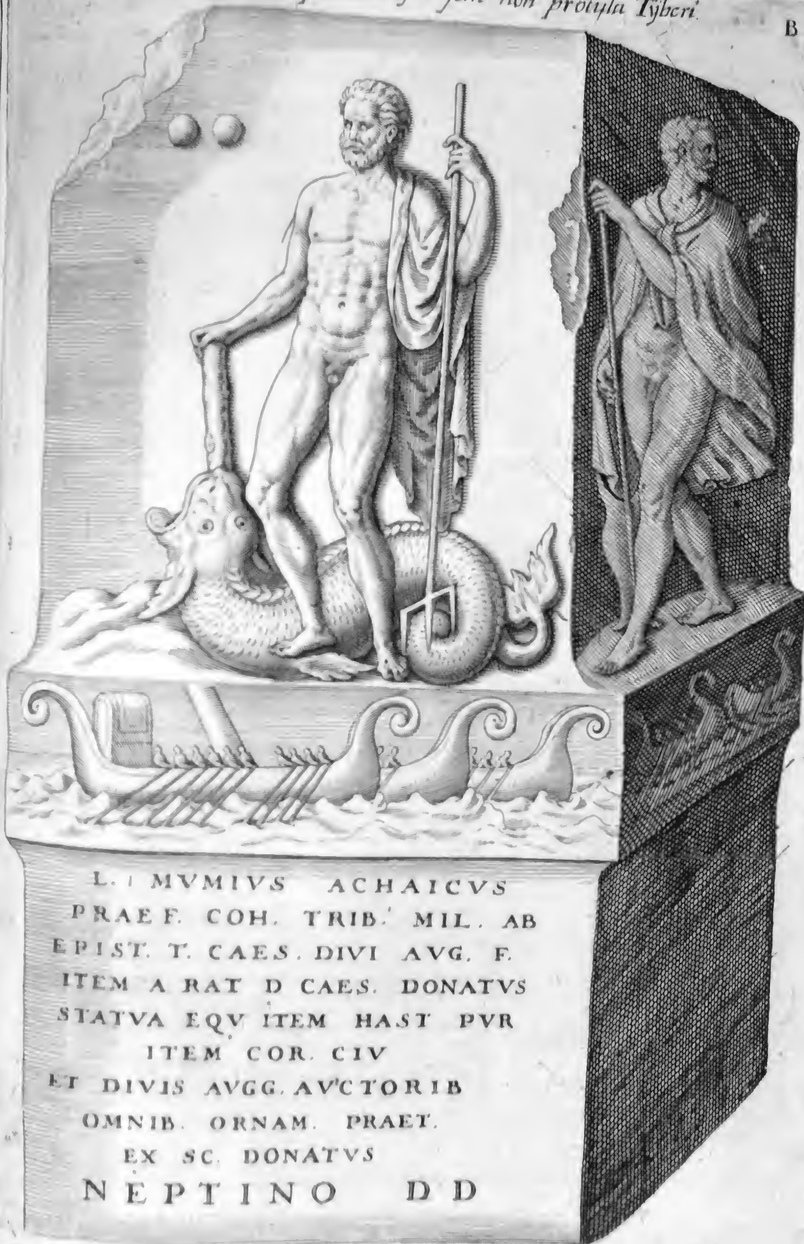

INNOCVVS APER ECCE IACES NON VIRGINIS IRA NEC MELEAGER
ATROX PERFODITVISCERA FERRO. MORS TACITA OBREPSIT SVBITO FECITQVE
RVINAM QVAE TIBI CRESCENTI RAPVIT IVVENILE FIGVRAM.
T. STATILIO VOLAPRO MENSORI
AEDIFICIOR. VIXIT. ANNIS XXII. M. VIII. D. XV.
T. STATILIVS VOL. PROCVLVS
ACCENSVS VELATVS ET ARGENTARIA
EVTYCHIA PARENTES FILIO OPTIMO ET
ORCIVIAE ANTHIDI VXORI EIVS SIBIQ. ET SVIS
LIBERTIS LIBERTABVS POSTERISQ. EORVM

DIIS MANIBVS
LVCCIAE C F
TELESINAE
SACRVM

Ad portam Ostiensem
e regione montis Testacei.
annexum monibus.
C CESTIVS L F POB EPVLO P R
TR PL VII VIR EPVLONVM
OPVS ABSOLVTVM E TESTAMENTO DIEB XXX
ARBITRATV
PONTI P F CLAMILAE HEREDIS ET POSTHI L
D M
C TERENTIO
C L S CORONI

L. MVMIVS ACHAICVS
PRAEF. COH. TRIB. MIL. AB
EPIST. T. CAES. DIVI AVG. F.
ITEM A RAT D CAES. DONATVS
STATVA EQV ITEM HAST PVR
ITEM COR. CIV
ET DIVIS AVGG. AVCTORIB
OMNIB. ORNAM. PRAET.
EX SC. DONATVS
NEPTINO DD

COELIA VXOR SALVE.
IVLIA FILIA SALVE.

VALETE.

D. M

Q VIETORIVM
CLYMENES
ET
LIBERTORVM
ET RAPHES.

Non procula vinea et hortes Iulij Caesareum.

M. AVRELIVS
VAL MAXIMIANO
INVICTO AVG. PONT.
MAX. IMP. VIII.
COS III.
P. P. P.

NVM. DOM. AVG.
SACRVM GENIO
CONSERVATORI
HORREORVM
GALBIANORVM
M. LORINVS
FORTVNATVS
MAGISTER
S. P. D. D.

L. AGRIO VESTIARIO
TENVARIO IMP. CAES.
ANTONINI PII
L. VALERIVS PVDENS
FRATRI

D. M.

M. VIBII. HETERINI
VERNAE FIDELISS.
M. AVR. POLLIO F.
ET M. HETERIO LIB. F
ET M. CASPERIO. F

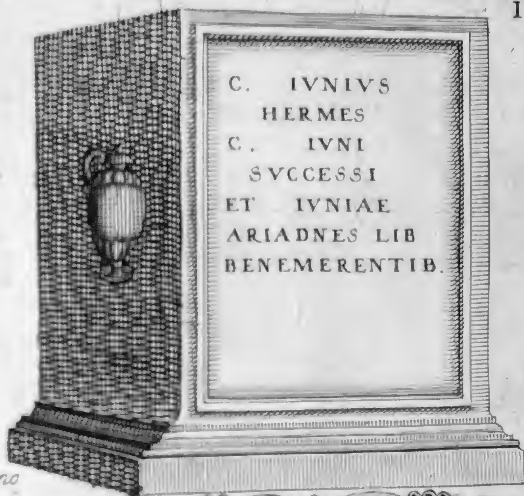
Ad Horrea Diocletiani

ADONIADI VXSORI
COM QVA VIX A XII
CONCORDITER
IVL. NICANOR
ET CLEOBVLAE FIL
ET SIBI ET
SOVEIS

Extra portam Ostiensem

Primum hoc est in templo S. Pauli

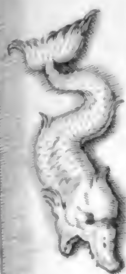
Hoc sub altari [illegible]
ubi S. Paulus caput
truncatus est Vulgo
alle tre fontane.

D. M.

GEMINIAE
TROPHIMES
QVAE ET TVRPILIA
C. GEMINIVS
HERMES MANLIANVS
VXORI KARISSIMAE

Ad Horrea Ducletianj.

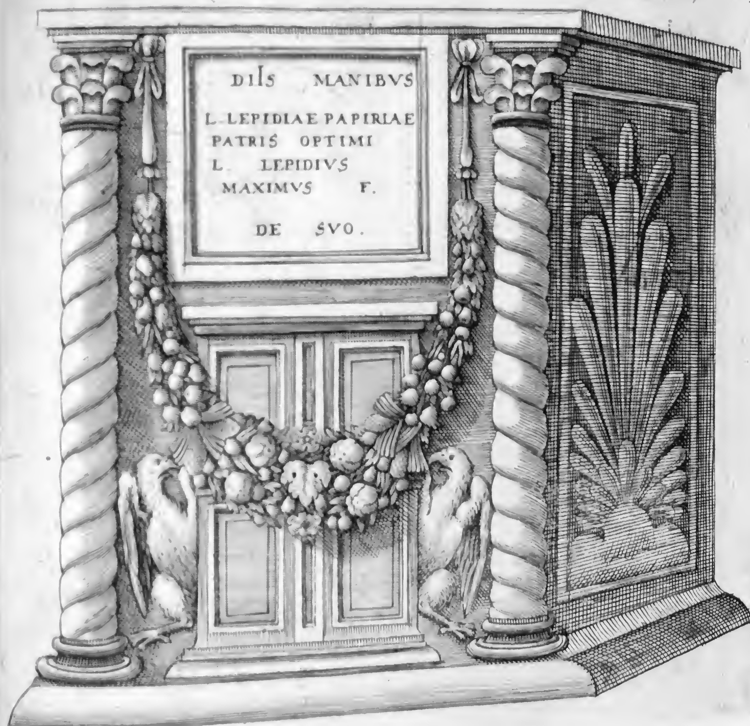

C. CICVRINO ASIA
TICO AEDITVO SVL
VANI LITTORALIS
PARENTI SANCTISS.
T. CICVRINVS DIMA
RVS POSVIT.
AEDITVAVIT. ANN.
XVI. VIX. LXX.
MENS. IX. D. VII.

IOVI REGI
GENIO DOMVS
ISIDORI
LARINATIS
ARAM
EX VOTO
L. CASTOR
D. D.

In templo. S. Sebastiani.

In templo S. Sebastiani.

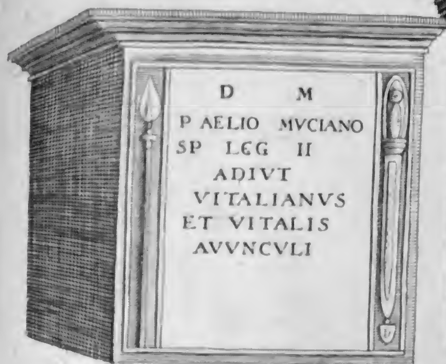

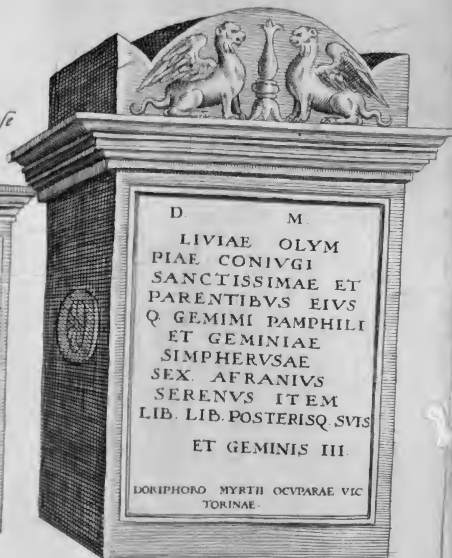
GENIO

VOTIS
PVBLI
CIS

VOTIS
PVBLI
CIS

Saxum hoc est in altaris base

Ante templum S. Sebastiam

A. BAIBIVS A. FOV F.

VETTIA P. F. VXOR.

Ad S. Bebastianum via Appia.

Ad S. Sebastianum.

ЄΡΜΙΑ
ΘΡCΠΤΩ
ΓΛΥΚΙΤΑΤΩ.
CЄ ΙΟC
CCΟΥΗΡΟC.

GENIO FAGNENE
LYDA.

In Hippodromo
Castrensi
Via Appia
Ad S Eustachium

BONAE SPEI

AVG. VOT.

PP. TR.

IMP. CAES. DIVI IVLI F. AVGVSTVS PONTIFEX MAXIMVS
COS. XII. TRIBVNIC POTESTAT. VIX. IMP. XIIII. RIVOS
AQVARVM OMNIVM REFECIT

IMP. CAES. M. AVRELIVS ANTONINVS PIVS FELIX
AVG. PARTH. MAX. BRIT. MAX. PONTIF. MAXIM.
AQVAM MARCIAM VARIIS CASIBVS IMPEDITAM PVR
GATO FONTE EXCISIS ET PERFORATIS MONTIBVS
RESTITVTA FORMA ADQVISITO ETIAM PONTE NO
VO ANTONINIANO IN SACRAM VRBEM SVAM PER
DVCENDAM CVRAVIT

IMP. TITVS CAES. DIVI. F. VESPASIANVS AVG. PONT.
MAX. TRIB. POT. IX. IMP. XV. CENS. COS. VII. DESIGN
RIVVM AQVAE MARCIAE VETVSTATE DILAPSVM
REFECIT ET AQVAM QVAE IN VSV ESSE
DESIERAT REDVXIT.

In frontispicio portae Naeviae In Aquae ducta Claudio

TI. CLAVDIVS DRVSI F. CAESAR AVG. GERMA
NIC. PONTIF. MAXIM. TRIBVNIC. POTEST. XII.
COS. V. IMP. XX VII. PATER PATRIAE AQVAS CLAV
DIAM EX PONTIBVS QVI VOCABANTVR CERV
LEVS ET CVRTIVS A MILIARIO XXXXV. ITEM
ANIENEM NOVVM A MILIARIO XII. SVA IMPER
SA IN VRBEM PERDVCENDAS CVRAVIT
IMP. CAESAR VESPASIANVS AVG PONT MAX
TRIB. POT. II. IMP. VI. COS III. DESIG. IIII. PP.
AQVAS CVRTIAM ET CERVLEAM PERDVCTAS A
DIVO CLAVDIO ET POSTEA INTERMISSAS DILAPSASQ
PER ANNOS IX. SVA IMPENSA VRBI RESTITVIT.
IMP. TI. CAESAR DIVI F. VESPASIANVS AVG
PONT. MAX. TRIB. POT. X. IMP. XVII. PP. CENSOR
COS VIII AQVAS CVRTIAM ET CERVLEAM PER
DVCTAS A DIVO CLAVDIO ET POSTEA A DIVO
VESPASIANO PATRE SVO VRBI RESTITVTAS
CVM A CAPITE AQVARVM A SOLO VETVSTATE
DILAPSAE ESSENT NOVA FORMA REDVCENDAS
SVA IMPENSA CVRAVIT.

IMPP. CAESS. DD. NN. INVICTISSIMIS PRINCIPIBVS ARCADIO
ET HONORIO VICTORIBVS AC TRIVMPHATORIBVS SEMPER
AVGG. OB INSTAVRATOS VRBIS AETERNAE MVROS POR
TAS AC TVRRES EGESTIS IMMENSIS RVDERIBVS EX
SVGGESTIONE V.C. ET ILLVSTRIS MILITIS ET MAGIS.
TRI VTRIVSQVE MILITIAE STILICHONIS AD PERPE
TVITATEM NOMINIS EORVM SIMVLACRA CONSTITVIT
CVRANTE FL. MACROBIO LONCINIANO V.C.
PRAEF. VRBIS D N M Q. EORVM

In frontispicio Panthei

M. AGRIPPA. L. F. COS. TERTIVM. FECIT.

IMP CAESAR L SEPTIMIVS SEVERVS PIVS PERTINAX
ARABICVS ADIABEN PARTH MAXIMVS PONT MAX TRIB
POT XI COS III P P PROCOS ET IMP CAESAR M AVRELI
VS ANTONINVS PIVS FELIX AVG TRIB POTEST V COS
PROCOS PANTHEVM VETVSTATE CORRVPTVM CVM ONNI
CVLTV RESTITVERVNT

In ponte Anienis via Salaria

IMPERANTE D N PIISSIMO AC TRIVMPHALI
SEMPER AVG. IVSTINIANO PP. AVG ANN. XXXVIII
NARSES VIR GLORIOSVS EX PRAEPOSITO SACRI PA
LATII EX CONS. ATQVE PATRICIVS POST VICTORIAM
GOTHICAM IPSIS EORVM REGIBVS CELERITATE
MERABILI CONFLICTV PVBLICO SVPERATIS ATQVE
PROSTRATIS LIBERTATE VRBIS ROMAE AC TOTI
VS ITALIAE RESTITVTA PONTEM VIAE SALA
RIAE VSQVE AD AQVAM A NEFANDISSIMO TO
TILA TIRANNO DESTRVCTVM PVRGATO FLVM
IN ALVE IN MELIOREM STATVM VAM
QVONDAM FVERAT RENOVAVIT.

QVAM BENE CVRVATI DIRECTA EST SEMITA PONTIS
ATQVE INTERRVPTVM CONTINVATVR ITER
CALCAMVS RAPIDAS SVBIECTI GVRGITIS VNDAS
ET LICET IRATAE CERNERE MVRMVR AQVAE
ITE IGITVR FACILES PER GAVDIA VESTRA VIRITES
ET NARSEM RESONANS PLAVSVS VBIQVE CANAT
QVI POTVIT RIGIDAS GOTHORVM SVBDERE MENTES
ET DOCVIT DVRVM FLVMINA FERRE IVGVM

DIS MANIBVS

M. CALPVRNIO M. F. MEN.
VOLSENNIO
VIX. ANN. XXX. M. IIX.

M. CARPVRNIVS M. F. MEN.
HILARVS.
MEDICVS LVDI MAGNI
FRATRI PIISSIMO
FEC.

D. M.

CLAVDIAE EVTYCHIAE
CONIVGI SANCTISSIMAE
BENEMERENTI ET.
Q. DOMITIO FELICI
T. CLADIVS AVG. LIB.
HYMENEVS MEDICVS
A BIBLIOTHECIS
ET DOMITIA PANNICHE
SIBI ET SVIS
POSTERISQ. EORVM

M. LIVIO CELSO
TABVLARIO
SCHOLAE MEDICORVM

M. LIVIVS EVTYCHVS
ARCHIATROS
OLL. D. II.

IN FRONT. PED. IIII.

L. COELIO BASILIDI
IVRIS STVDIOSO
AGATHOPVS
LIBERTVS

D. M.
CN. PLAVTI ETERII
CONIVGI AMANTISSIMI
ACLIA TVNCHANVSA
CVM QVO BIXIT
ANNOS XVIII.

BIXIT XLII. ET SIBI
ET POSTERIS.

ΘΕΟΙC ΚΑΤΑΘΟΝΙΟΙC
ΙΟΥΛ. ΑΚΜΗΙ CΥΝΔΟΥΛΗΙ
ΑΚΤΙΟC ΤΡΟΦΙΜΟC
ΜΝΗΜΗC ΚΑΙΕΥCΕΒΙΑC
ΧΑΡΙΝ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

ΑΚΜΗ ΧΑΙΡΕ
ΤΡΟΦΙΜΟ ΧΑΙΡΕ.

M. IVLIO LABEONI ET
LABERIAE SYMPHERVSAE
PARENTIB. SANCTISS.
BENEMERENTISSIMIS
FECIT

M. LABEO ONESIMVS

LIVIA AGRIPPINA FECIT
CLAVDIO VITALIANO
B. M. ET S. P. Q. S.

Ad portam Latinam

AEMYLIAE PHVLLIDI
FILIAE MANSVETISSIMAE
ET SVPRA SEXVS SVI
CAPTVM ET AETATEM
PRVDENTI
IVL. ELICIVS
PATER INFELIX
ET SIBI ET CIRIAE
ATHENAIDI VXSORI
OPTVMAE BENEMERENTI
F. ET SVIS FECIT
POSTERISQVE.

D M.
LVCIO SEVERIANO
FILIO
VIX. ANN XVIII.
D.XII. ET VALERIAE
APOLLINARI
ET AGATHVSAE
MAMMAE
IVL. CHRESTVS
FECIT
ET SIBI ET SVIS.

NYMPHIS
QVAE SVB COLLE
SVNT ARVLAM
MVMIA CANTERIA
NVMINI
ADIVT. DEVOT
CVM STATVA
ISIS
ET TABVLATO.
D D

Ad Portam Gabinsam Roma extra Vrbem A. 146

C. TORRANIVS SACERDOS
HERCVLIS LVCI MONTANI
ARAM CVM BASE MARMORIA
DIS MAGNIS
QVALIS EST IN AVENTINO
TEST P. C.